

'n Menslikekapitaal- ontwikkelingstrategie vir die Wes-Kaap

'n Fokus op Jeug

Januarie 2006

“

Ons staan op die drumpel van welvaart.

Om hierdie drumpel oor te steek,
moet ons die weerloosstes onder ons
sekerheid gee.

Ons wegspringplek moet wees
ons mense en hulle vermoëns...

”

Premier Ebrahim Rasool, Februarie 2006

WES - KAAP
Onderwysdepartement
Wes-Kaapse Provinsiale Regering

VOORWOORD

Hierdie dokument, 'n Menslike-kapitaal-ontwikkelingsstrategie vir die Wes-Kaap, 'n Fokus op die Jeug, is 'n toonaangewende strategie van die Provinsiale Regering van die Wes-Kaap, en is ontwerp om vir ons leiding te gee om die Kaap te deel en te laat groei, en om 'n Tuiste vir Almal in die provinsie te verseker.

Ons het die Era van Hoop in die Wes-Kaap betree, om ons President, Thabo Mbeki, aan te haal. Terwyl ons op die drumpel van welvaart staan, is ons pynlik bewus van die bittere armoede in ons provinsie en die uitdagings wat ons die hoof moet bied deur hoop in die armste gemeenskappe te vestig.

Die Provinsiale Regering van die Wes-Kaap het die Wes-Kaap Onderwysdepartement (WKOD) aangestel as die departement wat die leiding moet neem in die ontwikkeling van menslike kapitaal in die provinsie. Hierdie taak is een van die hoekstene van die provinsiese iKapa Elihlumayo-strategie om "die Kaap te laat groei en te deel" en om 'n tuiste vir al ons burgers te bou. Ons Menslikekapitaal-ontwik-

kelingsstrategie, met die fokus op die jeug, beskryf hoe ons beplan om hierdie mandaat uit te voer. Hierdie strategie sal vir baie jare die vertrekpunt voorsien vir onderwysbeplanning, soos wat ons daaraan werk om 'n Lerende Tuiste vir Almal te bou. Dit is van kardinale belang dat ons ouers, leerders en onderwysers saam met ons staan as ons hierdie beleid implementeer. Skoolbeheerliggaamverenigings, onderwyserunies en VRL'e – julle is ons vennote om seker te maak dat onderwys vir almal 'n werklikheid word. Laat ons in elke enkele skool, voorskoolse sorgsentrum, gemeenskapsleersentrum, kollege en in elke gesin aan die werk spring. Kom ons stel teikens vir skole en gemeenskappe. Saam sal ons sukses bereik. Ons sien daarna uit om saam te werk met al die lede van die onderwysgemeenskap in ons strewe om hierdie visie te bereik.

Cameron Dugmore
LUR vir Onderwys, Wes-Kaap

Onderwys sal 'n absoluut kritieke rol speel om ons in staat te stel om hierdie drumpel na welvaart oor te steek, wanneer ons die kennis, vaardighede, waardes en gesindhede van ons burgers ontwikkel, deur op die jeug en veral diegene in ons armste gemeenskappe te fokus.

Hierdie dokument is ons bloudruk waardeur ons toegang tot gehalteonderwys vir almal verseker. Dit is 'n hoofkomponent van ons breër planne vir volhoubare ontwikkeling in die provinsie. Dit dek elke aspek van onderwys, van vroeëkind-ontwikkeling tot by algemene en verdere onderwys en opleiding, leerderskappe, volwasse onderwys en hoër onderwys.

Ons doen 'n beroep op al ons burgers om hierdie strategie ten volle te ondersteun en saam te werk om ons menslike en sosiale kapitaal, ons ekonomie en beter lewens vir almal te bou.

Ebrahim Rasool
Premier, Wes-Kaap

Die bou van menslike en sosiale kapitaal gaan eintlik oor die bou van mense en verhoudings. Ons probeer nie om mense te reduseer tot ekonomiese eenhede as ons hierdie terme gebruik nie. Insteede daarvan erken ons die intrinsieke waarde van mense, veral van die jeug, wat hulle potensiaal bereik en wat help om suksesvolle gemeenskappe en samelewings te bou. Hierdie verslag is die produk van meer as twee jaar se konsultasie en besinning oor hoe om op die beste wyse gehalteonderwys vir almal te verseker. Ons beveel dit aan vir almal met 'n diep verbintenis tot onderwys soos wat ons saamwerk om ons menslike en sosiale kapitaal te bou. Deur mense te bou, bou ons die toekoms.

Ron Swartz
Hoof van Onderwys in die Wes-Kaap

Uitgegee deur:
Die Wes-Kaap Onderwysdepartement
Grand Central-gebou
Laer Parlementstraat
Kaapstad 8001

Privaatsak X9114
Kaapstad 8000

Tel: +27 (21) 467 2534
Fax: +27 (21) 461 3694

Webtuiste: <http://wced.wcape.gov.za>

©2006 Wes-Kaap Onderwysdepartement

UITVOERENDE OPSOMMING

Hierdie strategie is die produk van meer as twee jaar se ontwikkeling, insluitende intensiewe oorlegpleging met die kernbelangegroep in onderwys in die Wes-Kaap. Dit is die gevolg van die behoefte soos uitgespreek deur die nasionale regering vir die ontwikkeling van 'n menslike-hulpbron-ontwikkelingstrategie, en is dus grotendeels beïnvloed deur daardie nasionale strategie, soos opgestel deur die Departemente van Onderwys en Arbeid. Hierdie strategie vloei in die besonder uit 'n direkte mandaat van die huidige provinsiale regering van die WKOD om 'n menslikehulpbron-ontwikkelingstrategie vir die Wes-Kaap te ontwikkel, met besondere klem op die jeug van die provinsie.

Die bou van hierdie strategie is hoofsaaklik beïnvloed deur die provinsiale visie van 'n "Tuiste vir Almal" en die Wes-Kaap se ekonomiese-ontwikkelingstrategie, *iKapa Elihlumayo*. In hierdie verband speel die begrippe die ontwikkelende staat en holistiese bestuur 'n besondere belangrike rol in die voorkoms van die strategie: die staat neem verantwoordelikheid vir die bepaling van die ontwikkelingsagenda en -trajek van die provinsie en moet die bemagtigende raamwerk skep waardeur daardie ontwikkelingspotensiaal gerealiseer kan word; regeringsdepartemente moet waar moontlik op 'n geïntegreerde wyse reageer ten einde staatshulpbronne te maksimaliseer en dit aan te wend vir maksimale opbrengs. Met 'n stewige grondslag in die beginsel van lewenslange leer, en vanuit die raamwerk van die *Lerende Kaap*-konsep, bevorder die strategie die ontwikkeling van vroeëkindonderwys deur basiese onderwys en opleiding vir volwassenes. Die fokus is egter nie slegs op individuele groei en ontwikkeling nie, maar aanvaar dieselfde leerbeginsels vir die regeringsorganisasies, die verskillende departemente.

Menslikekapitaalstrategieë fokus in die algemeen op die bestuur van bestaande menslike kapitaal binne die konteks van 'n organisasie, en oorweeg die instelling van prosesse en sisteme, sowel as opleidingsprogramme vir personeel, wat gemik is op daarop om die produktiwiteit en effektiwiteit van sodanige personeel te verhoog. In die geval van die Wes-Kaap sal hierdie fokus geskep word deur die Internemenslikekapitaal-strategie, wat deur die Departement van die Premier geloods word. Nog 'n fokus van menslikekapitaalstrategieë is op die bou van menslike hulpbronne van nuuts af, of beklemtoning van die ontwikkeling van bepaalde kennis of vaardighede wat deur die moderne ekonomie vereis word. In ons geval gaan ons van die veronderstelling uit dat ons huidige voedingsbron van menslike kapitaal te vlak is, en die bestaande menslike kapitaal nie oor die vereiste kennis en vaardighede beskik wat die provinsie in staat sal stel om sy sosio-ekonomiese ontwikkelingsprogram(me) te loods nie.

Die strategie lewer 'n antwoord op die uitdagings van hoë werkloosheidsvlakke onder die (swart) jeug in die besonder, die oënskynlike gebrek aan vaardighede om bestaande

werksgeleenthede en entrepreneursgeleenthede te benut, en die werklike gebrek aan geleenthede om die groeiende volwassewordende jeugbevolking op te neem, en bevat vier kernkomponente:

- 1 'n Fokus op die verbetering van die **omstandighede van onderwys**, d.w.s. versekering dat skole die nodige bekostigbare infrastruktuur, toerusting, ens. ontvang, en nog belangriker, oor 'n sterk skoolbestuur beskik. Wat dit betref, sal insette tot spesifieke operasionele strategieë vanaf die Provinsiale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk (PROR), die Strategiese Infrastruktuurprogram (SIP), en die Interne Menslike en Maatskaplike Kapitaalstrategie uitgaan;
- 2 Verbetering van die **onderwysomgewing** deur die vraagstuk van misdaad en sosiale verbrekking in samewerking saam met die Departement van Gemeenskapsveiligheid in die besonder, aan te pak, en breedweg deur die Maatskaplike Kapitaal-formingstrategie, in dié verband die Provinsiale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk (PROR);
- 3 'n Kernfokus op die verbetering van die **gehalte van onderwys**, deur te fokus op die betrokke kurrikulumpakkette, klasbestuur en -aktiwiteite en onderwyservaardigheid en -ontwikkeling;
- 4 'n Onderwysstelsel wat geleenthede voorsien vir die **ontwikkeling van vaardighede en die toekenning van kwalifikasies** in beroepsonderwys deur ons Verdere Onderwys-en-Opleidingskollegesektor (VOO), deur gebruik te maak van die

navorsingsgebaseerde toekomsgrøeiberramings van die Mikro-ekonomiese Ontwikkelingstrategie (MEOS).

Hierdie strategie is dus gefokus op die bou van die menslike kapitaal van die provinsie van grondvlak af, en het dit as 'n langtermyn doelwit. Die noodsaaklikheid om geskikte menslike kapitaal vir kort- en mediumtermynvoordele aan te wend, word egter erken. Gegrond op die navorsingsinligting wat hoofsaaklik in die MEOS vervat is, is hierdie strategie ook gefokus op intervensie in besonder in die VOO-sektor, ten einde in ons kort- en mediumtermyn menslikekapitaalvereistes te voorsien.

Die strategie het dus hoofsaaklik ten doel om die onderwysstelsel in die provinsie te organiseer en te stuur om ons jeug in staat te stel om voordeel te trek uit die verskeie werks- en entrepreneursgeleenthede wat die provinsiale regering sal mobiliseer deur middel van 'n kombinasie van verskillende strategieë. Dit sluit in die MEOS wat die platform voorsien vir ontwikkeling van die ekonomiese sektor en wat belangrike inligting vir loopbaanontwikkeling en loopbaankeuse sal beïnvloed. Die fokus vir kursusse en kurrikula sal voorsien word deur ons VOO-sektor (kolleges en skole).

Dit is belangrik dat die strategie die rolle omskryf wat die onderskeie regeringsdepartemente kan en moet vervul ter bereiking van die doelwitte van hierdie strategie. Dit sluit in dat elke departement sy toekomstige menslikehulpbronne vereistes vir die lewering van sy wetlike mandaat en kernfunksies sal identifiseer, en daardie doelwitte sal identifiseer wat, deur sy bydrae, die onderwysomgewing meer geneig sal maak tot uitnemendheid in die onderwys. 'n Sleutel-

voorbeeld hiervan is die besluit deur die Departement van Vervoer en Openbare Werke om meer as 200 beurse vir benadeelde jeugdiges beskikbaar te maak, sodat hulle studies in die konstruksiebedryf kan onderneem, veral op die vlak van die hoër onderwys.

Die sleutel lê, soos met alle menslikekapitaalontwikkelingstrategieë, **in die versekering dat die onderwysstelsel geposisioneer is om kundige, vaardige, kritiese en buigsame jongmense te lewer wat kan munt slaan uit toekomstige geleenthede, maar wat ook in staat sal wees om aan te pas by toekomstige uitdaging, dit te bestuur en te oorkom.** Ten einde bogenoemde te bereik, is dit van kardinale belang dat ons skole 'n sterk algemene onderwys sal voorsien wat sal fokus op kommunikasie, wiskunde, wetenskap en tegnologie, en 'n sterk lewensvaardighedekomponent sal inhou wat berading ten opsigte van beroepsvoorligting sal insluit. Hierdie lyk na 'n voor die hand liggende standpunt, maar in 'n konteks waarin dit lyk asof paniek gaan uitbreek, is daar 'n oorweldigende argument dat die onderwysstelsel op die ontwikkeling van eng vaardighede vir die ekonomie behoort te fokus – die meer rasonale benadering is dat die onderwysstelsel duidelik moet maak wat met "vaardighede" bedoel word, en uiteindelik moet verseker dat die onderwysstelsel kritiese en buigsame jong mense binne die huidige transformatiewe kurrikulum van UGO sal lewer.

Om die kerndoelwitte van die strategie te kon formuleer, was dit dus nodig om 'n intensiewe analise te doen van die sosio-ekonomiese profiel van die provinsie, die toestand van die onderwysstelsel en die gaping tussen wat ons provinsie vereis en wat ons onderwysstelsel tans verskaf. 'n Baie intensiewe konsulerende proses, wat ingesluit het verskeie promosietoere in elke distrik, samesprekings met kernbelanghebbendes en 'n provinsiale en nasionale konferensie wat die algemene inslag van die strategie onderskryf het, het hierdie analise gerugsteun.

Die gevolg van hierdie proses is dat 'n duidelike stel response gedefinieer is, insluitende die volgende:

1. 'n Stel *programgebaseerde strategieë* wat gelewer moet word deur uitgebreide Vroeëkindontwikkelingsprogramme (VKO-programme); 'n getransformeerde Basiese Opleiding en Onderwysprogram vir Volwassenes (BOOV) fokus op Algemene Onderwys en Opleiding (AOO) wat kommunikasie, wiskunde, wetenskap en tegnologie sal beklemtoon; 'n program vir Verdere Onderwys en Opleiding (VOO) wat verdere akademiese studie en kwalifikasies sal moontlik maak deur middel van uitnemendheid in die hoërskool, en 'n loopbaanopsie deur die VOO-kollegesektor wat ook sal kan lei tot verdere opleiding in die hoëronderwyssektor; en 'n hoëronderwyssektor wat sal moet vasstel hoe dit die menslikekapitaalontwikkelingstrategie in die Wes-Kaap gaan ondersteun. Hierdie programgebaseerde strategie sal gemik wees op die verkryging van die toepaslike kennis, waardes, vaardighede en gesindhede; 'n fokus op geletterdheid en syferkundig-

heid; toegang tot inligting deur 'n uitgebreide IKT-program; beroepsvoorligting; leerderopsporing; en baie effektiewe skole

2. 'n *Stel sistemiese strategieë* wat sal fokus op implementering; die jeug; die transformasionele beginsels van gelykberegting en regstelling; effektiwiteit van skole, wat insluit die inbou van stabiliteit en voorspelbaarheid in die stelsel; groter aandag aan vraagstukke met betrekking tot onderwysvoorsiening en -aanwending; posisionering van die WKOD; en 'n rigiede monitorings- en evalueringsprogram wat kumulatiewe vooruitgang in die strategie sal verseker
3. 'n *Korttermynstrategie* wat insluit die herontwerp van die organisatoriese struktuur en kultuur van die WKOD; die ontwikkeling van 'n kommunikasiestrategie wat deurlopende bevordering sal bou van die menslike-kapitaalstrategie en die vooruitgang wat gemaak word; en verkryging van 'n houvas op ons fisiese-infrastruktuurbehoefte en die effektiewe bestuur van bestaande fasiliteite

Daar word erken dat die doelwitte van die strategie nie bereik kan word oor die kort termyn nie en dat ons slegs sukses sal bereik wanneer meer van ons jeug, deur 'n **doelbewuste samevloeiing van opvoedkundige programme en ekonomiese geleentheid**, in staat is om deel te neem aan en by te dra tot die provinsie se langtermyn sosio-ekonomiese ontwikkeling.

Gegee dat dit 'n strategiedokument is, moet dit beklemtoon word dat heelwat meer werk nog gedoen moet word. Dit hou verband met die ontwikkeling van strategiese operasionele en/of bestuursplanne wat die platform sal voorsien vir die effektiewe implementering van die verskillende substrategieë soos hierbo uiteengesit. Hoewel baie aspekte van die strategie reeds by die Vyfjaar-strategie van die WKOD en in sy huidige operasionele planne ingesluit is, word daar voorsien dat die voorgestelde MK-projekspan hierdie taak sal uitvoer, insluitende die ontwikkeling van die Monitoring- en Evalueringstelsel.

Ten slotte sluit hierdie strategie 'n prioriteitsanalise in wat die volgende beweer: ons kan 'n inkopielys opstel van die wil-graag-hê's en moet-doen's, maar uiteindelik moet ons 'n sober assessering doen van **wat eerste** gedoen moet word, **wanneer** dit gedoen moet word, **wie** dit moet doen, watter **hulpbronne** daarvoor beskikbaar gestel sal word en hoe gereeld ons dit moet **meet**. Daar is 'n neiging om onderwys te beskou as die teenvoeter vir alle ewels, en te verwag dat die stelsel in almal se behoeftes en belange moet voorsien. Dit moet beklemtoon word dat dit, soos in die geval van alle stelsels, in duie sal stort indien dit oorlaai word. Ons stelsel lewer op die oomblik goed en het die potensiaal om baie meer effektief te lewer. Indien dit behoorlik bedryf word, kan dit die teikens bereik wat ons daarvoor stel. Dit sal egter slegs gebeur indien die stelsel gestabiliseer word en indien ons 'n mate van voorspelbaarheid inbou – met ander woorde, seker maak dat almal

weet wat om te doen, wanneer om dit te doen en dat hulle voorsien is van die hulpbronne en ondersteuning om dit te doen.

INHOUDSOPGAWE

UITVOERENDE OPSOMMING	i
1. Agtergrond	1
1.1. Die Eerste 10 Jaar	1
1.2. iKapa Elihlumayo	2
1.3. Die Lerende Kaap	2
1.4. Ontwikkeling van die Menslike Hulpbronne van die Wes-Kaap	2
1.5. Wye Oorlegpleging	4
1.6. Visie en Missie	8
2. Omgewingsanalise	9
2.1. Sosio-politiese en Ekonomiese Profiel van die Provinsie	9
2.2. Bepalers	11
2.3. Huidige beleid, Leweringspatrone en Strukture	11
2.4. Deelname aan en suksesse in onderwys en opleiding	13
2.5. Sektoranalise: Sosiale Kapitaal in Onderwys	13
2.6. Sektorontleding: Leweringswyses	21
2.7. Sektorontleding: Die Rol van Hoër Onderwys in Menslikehulpbronontwikkeling in die Wes-Kaap	22
2.8. Internasionale Ervarings	25
3. Menslike Kapitaal en die WKOD	26
3.1. Die WKOD as 'n Leerorganisasie	26
3.2. WKOD as Ontwikkelaar van die Menslikekapitaal-strategie (MKS)	27
3.3. WKOD as Verskaffer van MHO-geleenthede	27
3.4. WKOD as Werkgewer	27
3.5. Die Skakel tussen Menslike Kapitaal en Sosiale Kapitaal	28
3.6. Bevordering van die Vorming van Sosiale Kapitaal deur Skole	28
4. Gapingontleding	29
5. Skakeling met ander Rolspelers	32
5.1. Dwarsliggende Inisiatiewe	33
6. Reaksielyne	35
6.1. Stelselmatige Strategiese Fokus	35
6.2. Belangrike Korttermyningrypings	39
6.3. Programgebaseerde Strategie, Teikens, Uitsette en Hulpbronne	39
7. Monitering en Evaluering	52
8. Gevolgtrekking	53
Bylaes	55
WKOD: Gemiddelde Ouderdom van Personeel volgens Ras, Geslag en Salarisvlak op 2005/01/31	55
VOO-kollegekursusse	57
AOO Prioriteitsbefondsingsscenario	59
Die Institutionaliseer van Ontwikkelingspraktyk en -Kultuur: Kanale tussen Skole, Kringe en OBOS'e: 'n Meganisme	67

1. Agtergrond

In Oktober 2003 het die Wes-Kaap Onderwysdepartement (WKOD) 'n belangrike reeks oorlegplegings aangepak om sy langtermynvisie vir onderwys in die Wes-Kaap te bepaal. Die oorlegplegingsproses het afgeskop met 'n konferensie op 2 Oktober 2003 in Nuweland in Kaapstad, wat deur verteenwoordigers van alle rolspelers in onderwys bygewoon is. Die proses het voortgeduur gedurende 2004 en die eerste gedeelte van 2005.

Die WKOD het sy Onderwysvisie 2020 begin ontwikkel in antwoord op 'n behoefte om 'n holistiese strategiese visie vir onderwys in die provinsie te voorsien, en het met verskeie belanghebbendes gedurende die loop van 2003 oorleg gepleeg. Terselfdertyd het ons besluit om die geleentheid te gebruik om te besin oor die vooruitgang wat oor die afgelope 10 jaar in onderwys gemaak is, en oor wat nog gedoen moet word om toegang tot gehalteonderwys vir alle burgers in die provinsie te voorsien, as 'n wyse om hulle deelname aan die groei en ontwikkeling in die provinsie in die besonder, en die land in die algemeen, te bevorder. Gedurende die kabinet se lekgotla-besprekings, en ook as 'n gevolg van 'n nasionale mandaat, het dit duidelik geblyk dat so 'n visie vir onderwys moet antwoord op die intellektuele- en menslikekapitaalbehoefte van die provinsie en land as geheel. Gevolglik het die WKOD opdrag ontvang om 'n Menslikekapitaalstrategie vir die provinsie te ontwikkel – 'n strategie wat sal antwoord op die menslikehulpbronbehoefte van die land, soos geanaliseer deur die Departemente van Onderwys en Arbeid, sowel as die nasionale Tesourie. Die nasionale mandaat het die oogmerke van die provinsie bevat, soos voorsien in die "Tuiste vir Almal" – en iKapa Elihlumayo-strategie van Premier Rasool se provinsiale kabinet.

Hierdie strategiese visie, tesame met die beginsel van holistiese bestuur en die opvatting van die ontwikkelingstaat, het die WKOD in staat gestel om, deur middel van heelwat besprekings, debatte en oorlegpleging, 'n strategie te ontwikkel wat saamsmelt met die oorspronklike Onderwysvisie 2020-dokument en die eerste paar konsepte van die Menslikehulpbron-ontwikkelingstrategie. Die WKOD het saamgewerk met die Duitse Tegnieë Organisasie (GTZ) om die aansienlike volume bydraes van belanghebbende partye te analiseer, en om hierdie dokument, wat ons noem **'n Menslikekapitaal-ontwikkelingstrategie vir die Wes-Kaap**, te skep.

Alhoewel die strategie deur die WKOD geloods word, voorsien ons dat alle provinsiale departemente, sowel as die plaaslike regering en die privaatsektor Onderwys 2020 in die jare wat voorlê as 'n kernverwysingspunt sal gebruik. Die Departement nooi alle rolspelers uit om dieselfde te doen, soos wat ons saamwerk om 'n leertuiste vir almal in die Wes-Kaap te voorsien.

1.1 Die Eerste 10 Jaar

Suid-Afrika het gedurende die afgelope 10 jaar beduidende vooruitgang gemaak met betrekking tot die hervorming van die onderwyslandskap. Die land het begin deur die onderwysdepartemente wat uit die apartheids-era oorgeërf is te amalgameer, en deur wetgewende en beleidsraamwerke vir 'n nuwe onderwysstelsel te bou wat gegrond is op die waardes van ons Grondwet.

Hierdie wetgewing het elke aspek van onderwys in Suid-Afrika hervorm. Ons het Algemene Onderwys en Opleiding ingestel vir graad R tot 9 en ons is besig om Verdere Onderwys en Opleiding (VOO) vir graad 10 en 12 in skole bekend te stel. Ons VOO-kolleges ontwikkel nuwe beroeps- en tegniese programme om in die behoeftes van werkssoekers en die Wes-Kaapse ekonomie te voorsien.

Ons het die voorbereiding gedoen vir uitbreiding van Vroeëkindontwikkeling (VKO) en graad R en Volwassene Basiese Onderrig en Opleiding (VBOO). Ons het beleid ontwikkel oor inklusiewe Onderwys vir Leerders met Spesiale Onderwysbehoefte (OLSO).

Ons het voordiens-onderwyseropleiding van die provinsies oorgedra na Hoër Onderwys, as nasionale gesag, en ons het 'n wye reeks ondersteuningsprogramme en dienste ontwikkel.

In die Wes-Kaap het ons 'n netwerk van Onderwysbestuur-en-ontwikkelingsentrums (OBOS'e) opgestel om bestuur en ontwikkeling nader aan die skole te neem.

Ons het inligtings- en kommunikasietegnologie aangewend om leer, onderrig en kommunikasie te verbeter.

Bykans alle kinders wat geregtig is op AOO in die Wes-Kaap woon skool by, en die aantal kandidate wat hulle Senior Sertifikaat-eksamen slaag, het oor die afgelope 10 jaar voortdurend toegeneem.

Hoewel ons bly is oor hierdie sukses, is ons nietemin bewus van wat ons nog moet doen om toegang tot gehalteonderwys vir almal te verseker. Die kernelement hiervan is die hantering van gelykberegtiging en regstelling.

Onderwys het die vermoë om die Wes-Kaap in 'n ekonomiese reus te omskep deur die menslike kapitaal te verskaf wat ons

benodig om die "Kaap te laat groei". Onderwys het ook 'n kernrol te speel in die bou van 'n gemeenskap wat gegrond is op die waardes van ons Grondwet – demokrasie, menseregte, menswaardigheid, vryheid, nierassisme en nieseksisme.

Ons langtermynvisie vir Onderwys moet hierdie waardes en die belofte van 'n beter lewe vir almal vervat.

1.2 iKapa Elihlumayo

Die Wes-Kaapse Provinsiale Regering het die iKapa Elihlumayo-strategie ontwikkel om die "Kaap te laat groei", om armoede te beveg, om werk te skep en om 'n "tuiste vir almal" in die Wes-Kaap te skep.

Premier Ebrahim Rasool beskryf iKapa Elihlumayo as *die skep van welvaart vir almal, die skep van nuwe hoop. Dit handel oor die herstel van menswaardigheid. Dit is die onderliggende beginsel wat ons beleid en ons optrede vir die volgende dekade sal aandryf. Dit gaan oor omgee, groeigerigte begrotings, oor behoorlike vaardighedsontwikkeling, oor die verbreding van die ekonomiese basis en die verkleining van die inkomstegaping, oor die skepping van nuwe besigheidsgeleenthede en nuwe werk, oor die uitbreiding van loonarbeid, en oor die tertaaflegging van 'n omvattende pakket om die groei in ons ekonomie te stimuleer.*

Tot dusver het ons Senior Sertifikaat-uitslae gebruik om ons sukses te bepaal. Hoewel die uitslae belangrik is, is die uitdaging om na die hele reeks uitsette en uitkomste te kyk wat ons sukses weerspieël om geheelmense te skep, met die kennis, vaardighede en waardes wat nodig is om vervullende lewens te lei, om by te dra tot ontwikkeling en om 'n samelewing te bou wat gebaseer is op konstitusionele waardes.

1.3 Die Lerende Kaap

Die Lerende Kaap is 'n inisiatief waarmee daar vier jaar gelede begin is, met die doel om prominensie te verleen aan "... onderwys-, opleidings- en ontwikkelingsaktiwiteite in die Wes-Kaap, deur debatvoering, gebeurtenisse en werksinkels, met die doel om gewildheid te verleen aan die konsep van lewenslange leer as 'n belangrike middel om gelykheid, toegang en regstelling in onderwys en opleiding te bewerkstellig."¹

Die WKOD was 'n aktiewe deelnemer aan die jaarlikse Lerende Kaap-Fees, en het daadwerklik daartoe bygedra om te verseker dat die konsep van lewenslange leer in die gemoedere van ons mense in die provinsie wortel skiet. Dit is merkbaar in die toenemende aantal inskrywings van kinders by die instansies vir vroeëkindonderwys, sowel as in die toenemende deelname van volwassenes aan die programme wat deur BOOV-sentrums (in die omgang as Gemeenskapsleersentrums bekend) aangebied word. Hierdie programme maak dit vir baie volwassenes moontlik om hul opvoeding voort te sit wat vir 'n verskeidenheid redes onderbreek was, of vir dié wat nog hoegenaamd geen blootstelling aan onderwys gehad het nie. Gevolglik vind baie van hierdie afgestudeerdes van ons GLS'e ôf dat hulle werkvooruitsigte verbeter, of dat hulle in staat is om makliker in hul huidige poste of loopbane te vorder. Die potensiele impak van die Lerende Kaap-konsep is dus allerbelangrik vir die bevordering van die gemeenskap se belangstelling in leer as 'n middel tot sosio-ekonomiese ontwikkeling.

1.4 Ontwikkeling van die Menslike Hulpbronne van die Wes-Kaap

Gedurende die tydperk 1995 tot 2004 het die Suid-Afrikaanse regering toenemend klem gelê op die nodigheid om die land se menslike hulpbronne te ontwikkel. Onderwys speel 'n deurslaggewende rol in hierdie strategie. Die klem word opgemerk in die beduidende finansiële hulpbronne wat vir onderwys en opleiding toegeken is. Dit word ook weerspieël in die wetgewende en strategiese ontwikkelings op nasionale en provinsiale regeringsvlak.

Oor die afgelope drie jaar het die Wes-Kaap stappe gedoen om aandag te gee aan die probleem ten opsigte van menslikehulpbronontwikkeling. Eerstens het die Witskrif *Vorbereiding van die Wes-Kaap op die Kennisekonomie (2001)* vier kernpilare vir ekonomiese en sosiale ontwikkeling in die Wes-Kaap geskep. Een hiervan is "'n Lerende Kaap". Die hoofargument in die Witskrif is dat ekonomiese ontwikkeling en leer onlosmaaklik verbind is en dat 'n Lerende Kaap die konteks vir ekonomiese ontwikkeling kan en moet voorsien.

Toe het die Wes-Kaapse regering in 2003 sy iKapa Elihlumayo-strategie aangekondig "om die hulpbronne van die regering te mobiliseer in die stryd teen armoede, om die lewensomstandighede van ons mense te verbeter en om vir die uitbreiding

¹ Lerende Kaap-Fees 2004, Agtergrond tot Lerende Kaap-Fees 2004. Konsepweergawe, 27 Mei 2004

van die ekonomie te veg' (Minister Rasool, Begrotingsrede 2003). iKapa Elihlumayo beklemtoon die belangrikheid van menslike en sosiale kapitaal vir ekonomiese groei.

In September 2003 het die Wes-Kaapse regering 'n taakspan aangestel om 'n Raamwerk vir 'n Provinsiale Menslikehulpbron- en -Vaardigheidsontwikkelingstrategie te ontwikkel. Die Taakspan, onder voorsitterskap van Franklin Sonn, het sy verslag in November 2003 vir oorweging aan die regering voorgelê. Die belangrikste aanbevelings in hierdie Raamwerkverslag is voorgelê by die Provinsiale Groei-en-ontwikkelingspitsberaad in November 2003, wat bygewoon is deur verteenwoordigers van die vier sosiale vennote (regering, besigheid, arbeid en burgerlike samelewing). Die resolusies wat by die spitsberaad geformuleer is, word vervat in die Raamwerk vir Groei en Ontwikkeling in die Wes-Kaap. Die Raamwerk vir Groei en Ontwikkeling stel dat 'n "geïntegreerde en gekoördineerde Menslikehulpbron-ontwikkelingstrategie (MHOS) gerig moet wees op armoedeverligting en transformasie wat die grondslag moet vorm vir volhoubare groei en ontwikkeling".

In 2004 het die provinsiale regering die WKOD opdrag gegee om 'n Menslikehulpbron-ontwikkelingstrategie vir die provinsie te ontwikkel. Die WKOD het hierdie strategie opgestel, waarin daar gestel word dat onderwys en vaardigheidsontwikkeling die kern is van groei, welvaart en 'n beter lewe vir alle Suid-Afrikaners. Die strategie wil ook die opvattinge ondervang van beide die President en die Premier aangaande die konsep van die *ontwikkelende staat* en die toepassing daarvan op die Wes-Kaap. Die konsep van *holistiese bestuur* soos omskryf is in die provinsiale *lekgotla* van November 2004, het ook 'n belangrike rol gespeel in die vorming, in die besonder, van ons opvattinge oor die sporing van ons onderskeie planne, strategieë en begrotings binne die Departement en met susterdepartemente in die provinsie.

Die vertrekpunt van hierdie dokument is dat 'n Menslikekapitaal-ontwikkelingstrategie noodwendig die provinsiale visie van 'n **"Tuiste vir Almal"** moet weerspieël en bevorder. Terwyl die ontwikkelingsdoelwitte ten doel het om hoofsaaklik aan die behoeftes van die benadeelde swart jeug aandag te gee, word die behoefte erken dat die provinsie moet verseker dat geleenthede nie vir vaardige voorheen-bevoordeelde mense ontsê word nie.

Ten einde die konsep van "holisme" te bevorder, sal hierdie strategiedokument die WKOD se Onderwysvisie 2020-dokument en die 5-jaar Strategiese Plan subsumeer. Voortaan behoort slegs twee dokumente die WKOD se kernstrategiese werksaamhede weerspieël: die **Menslikekapitaalstrategie** en die **Strategiese Plan** (laasgenoemde moet apart opgestel word om aan Tesourie-voorskrifte ten opsigte van formaat te voldoen). Daar moet verder gelet word daarop dat die konsep van Sosiale Kapitaal die Menslikekapitaalstrategie sal onderlê. Ons argument is dat **Sosiale Kapitaal** die rotsbodem is van alles wat in onderwys gebeur, en dus nie los van die breë Menslikekapitaalstrategie bepaal kan word nie.

Een van die belangrike strategieë waaruit hierdie strategie spruit, is die Mikro-ekonomiese-ontwikkelingstrategie (MEOS) wat 'n baie sterk aanwyser is van toekomstige ekonomiese groeigeleenthede vir die provinsie. Hierdie strategie is gegrond op 'n baie intensiewe navorsingsproses en identifiseer verskeie groeisektore, insluitende inbelsentrums (of besigheidsprosesuitkontraktering), menslikehulpbronontwikkeling, vlytkuns, kleding, toerisme, olie en gas, IKT, landbou, kulturele bedrywe, metale en ingenieurswese, en die filmbedryf. Bogenoemde sal die grondslag vorm vir die beroepsvoorligting- en inligtingsprogram in skole en sal leerders se belangstelling hopelik prikkel wanneer hulle beroeps- en verdere-onderwyskeuses moet uitoefen. Dit behoort ook die belange van die werkgewers te bepaal wanneer hulle leerderskappe bemark of menslikehulpbronstrategieë vir hulle eie besighede opstel. Die bepalende faktor vir die suksesvolle implementering van beide die Menslikekapitaalstrategie en die MEOS is 'n groeiende samewerking tussen die twee toonaangewende departemente om 'n voortdurende verfyning van die doelwitte en teikens van elke strategie te bewerkstellig.

Die konsepte van die ontwikkelende staat (waarin die kerntema betrekking het op die behoefte aan direkte intervensie deur die provinsie om sosio-ekonomiese ontwikkeling te fasiliteer) en holistiese bestuur (wat 'n hoëvlak transversale en geïntegreerde dienslewering vereis) vorm die grondslag van alle beplanning in die provinsie. Dit beteken dat ons in ons beplanningsproses die fisiese en sosiale gesondheid van individue, hulle behuisingsbehoeftes, geleenthede vir hulle toetrede tot die ekonomie, en hulle wetlike en veiligheidskwellings in ag moet neem. Ons beleid sal dus ook die beleid van ons susterdepartemente in ag moet neem. Ons intervensie in skool-/onderwysbestuur en -ontwikkeling moet binne hierdie konteks gefokus wees en moet die voordele wat ons oor die lang termyn wil bereik, in berekening bring. Ten diepste word ons intervensie onderlê deur ons verbintenis tot die oorspronklike beginsels van transformasie, toegang, gelykberegtiging en regstelling.

Opsommend spruit ons benadering tot die ontwikkeling van menslike kapitaal in die provinsie dus uit die perspektief dat ons intervensies moet plaasvind deur middel van geïntegreerde, gefokusde en gerigte aksieprogramme via transversale leweringsmeganismes. Dit beteken dat ons aanvaar dat ons ons doelwitte moet prioritiseer; dat ons dapper genoeg moet wees om die versoeking te weerstaan om slegs te lewer ten opsigte van die sigbare, korttermyn doelwitte; en dat die kernuitkomst slegs die norm sal word na ten minste 12 jaar se algemene en beroepsonderwys. Ons is egter bewus van die nodigheid om korttermynuitsette te lewer in die vorm van verhoogde toegang tot die wêreld van werk vir ons jeug.

1.5 Wye Oorlegpleging

Hoewel dit baie tydrowend was, was die oorlegplegingsproses baie waardevol. Dit was vir ons 'n geleentheid om ons beleid en strategieë te toets, om insette van 'n wye reeks belanghebbendes te verkry, om te besin oor wat ons benodig om 'n implementeerbare en volhoubare strategie te bou, om ooreenstemming te bereik oor wat ons leweringsprioriteite moet wees, en baie belangrik, om konsensus te bou oor 'n onderwys- en ontwikkelingsstrategie vir die provinsie. Hoewel ons nie onbeperk kan beraadslaag nie, moet ons beklemtoon dat die strategie nog kan verander en ontwikkel, soos wat omstandighede in die provinsie verander.

Hierdie konsep van die strategie is die uitvloeisel van baie ure se oorlegpleging wat in Oktober 2003 begin het, waartydens baie intensiewe debattering plaasgevind het. Afgesien van die oorlegpleging wat gedurende 2004 dwarsoor die provinsie plaasgevind het, het die oorlegplegingsessie in 2005 'n goed bygewoonde onderwyskonferensie in Maart 2005 ingesluit, waar onderwysers, studente, ouers, NRO's, unies, die hoërondewyssektor, ens. verteenwoordig is. Dit is opgevolg deur oorlegpleging in elke distrik (OBOS), samesprekings met individuele provinsiale departemente, onderwyser- en staatsdiens-unies, die hoërondewyssektor, die Staande Komitee op Onderwys en die Provinsiale Ontwikkelingsraad. Elkeen van hierdie interaksies het waardevolle insette voorsien, sommige meer as ander, en het heelwat uiteenlopende uitgangspunte opgelewer. Die belangrikste uitgangspunte sluit in:

- Ideologiese teenstand teen die konsep van Menslike Kapitaal en die onderwerping van onderwys aan die belange van die ekonomie
- 'n Soortgelyke uitgangspunt wat 'n fokus wou verseker op gehalteonderwys
- 'n Uitgangspunt wat die behoefte aan vaardigheids- en kennisontwikkeling ondersteun het, maar met 'n sterker klem op die voorsiening in die kort- en langtermynse van die ekonomie en die arbeidsmark

Deur al die oorlegpleging heen was daar 'n aanhoudende refrein: watter waarborg kan die provinsiale regering gee dat hierdie oorlegplegings 'n opregte poging was om insette van belanghebbendes te verkry en dat die insette oorweeg sou word en by 'n finale strategie ingesluit sou word? Hoewel die wantroue teenoor die regering en sy motiewe 'n rede tot kommer is, moet dit begryp word teen die agtergrond van ons apartheidsgeskiedenis, en die sosio-politieke geskiedenis van die Wes-Kaap in die besonder.

Ons antwoord hierop was eenvoudig: daar kan geen waarborg wees dat alle oogpunte ingesluit sou word nie. Die regering moet die oogpunte van sy mense in ag neem en moet probeer om die uitgangspunte van die onderskeie sektore van hierdie samelewing te balanseer wanneer 'n strategie ontwikkel word. Die regering het egter ook 'n verantwoordelikheid om te lei en te regeer – en in daardie opsig moet strategiese besluite geneem word wat gebaseer is op behoorlike politieke en ekonomiese analise van die groei- en ontwikkelingspotensiaal van die land en sy onderskeie provinsies, betroubare inligting en statistiek, behoorlike navorsing en intensiewe strategiese beplanning, dapper prioritisering en toekomsprojeksie. Erken met ander woorde insette en sluit dit in waar dit waarde kan toevoeg, maar voorsien ferm leierskap in die finale ontwerp en implementering van die strategie.

Wat ook duidelik uit hierdie interaksie geblyk het, is dat die regering geen steen onaangeroer moes laat om vertroue in sy voornemens, doelwitte en programme op te bou nie. Die Sosiale Kapitaalvormingstrategie is dus van die allergrootste belang, net soos die nodigheid om ons mense gerus te stel dat die "Tuiste vir Almal"-visie en die *iKapa Elihlumayo*-strategieë handel oor die langtermyn-toekoms van die provinsie. Die Premier het reeds baie in hierdie opsig bereik, maar soos blyk uit onlangse voorvalle van onrus, moet ons ons pogings verskerp.

1.5.1 Implikasies van die Oorlegplegingsproses

Die meeste van die insette is mondelings ontvang, met 'n paar geskrewe insette tussenin, en 'n formele inset is deur die hoërondewyssektor ingedien. Die insette het oor die algemeen die analise en breë strategie, soos dit in die konsepdokument omskryf is, ondersteun. Ernstige gapings is uitgewys, soos die huidige en beraamde impak van MIV/VIGS en vaardigheidskole; die behoefte om 'n grondiger analise van die onderskeie belanghebbendes in die onderwys te voorsien en om hulle individuele belange uit te lig; 'n dieper fokus op die rol en verantwoordelikhede van onderwysers; eksplisiete analise van regstelling en gelykberegtigingsaangeleenthede en die provinsiale regering se reaksie daarop; die prioritisering van ons programme en begrotings as 'n manier om ons geïdentifiseerde oogmerke en doelwitte te bereik.

Die inhoud en kern van die strategie bly dieselfde, maar met 'n klemverskuiwing in 'n paar van ons geïdentifiseerde oogmerke en planne. Die basiese analise, struktuur en strategiese plan bly staan, buiten dat sommige aspekte in die inhoud uitgebrei sal word, en sekere kort- en mediumtermynuitsette beklemtoon sal word. Wat absoluut duidelik is, is dat daar van ons verwag word om ons prioriteite te identifiseer en hulle as sodanig uit te voer. Ons kan nie aanhou om die eindstreep te skuif nie – skole, onderwysers, ouers en leerders moet weet wat binne 'n bepaalde tydsbestek van hulle verwag word, en

hulle moet die geleentheid en ruimte gegee word om aan die verwagtinge te voldoen, met die nodige ondersteuning van kantoorgebaseerde ondersteuningspersoneel.

'n Hele paar belangrike aangeleenthede het uit die oorlegplegingsproses geblyk. 'n Ooglopende weglating was die beraamde impak van MIV/VIGS op die onderwysstelsel, en gevolglik op die Menslikekapitaalstrategie. Hoewel die WKOD 'n baie sterk en baie effektiewe **MIV/VIGS-strategie** het, is dit noodsaaklik dat ons die uitkomste van onlangse navorsing in ons scenario-beplanning insluit om die impak op die lewingsvermoë van ons stelsel te bepaal. Dit het duidelik geword dat 'n baie intensiewe proses van **prioritisering** vereis word om die strategie effektief te implementeer. Ons het oor die afgelope tien jaar probeer om alles gelyktydig te doen, en ons was in baie gevalle onsuksesvol. Maar in dieselfde asem sal ons **voortgang en prestasie** baie meer gereeld moet **kommunikeer**. Hoewel hulle baie hoorbaar deelgeneem het, was dit duidelik dat baie mense in ons skoolleierskap in die werksaamheidsparadigma vasgevang is en dit moeilik vind om aan 'n proses van **strategiese visionering** deel te neem. Dit is hoofsaaklik toe te skryf aan die gebrek aan aanvanklike bestuursopleiding en -oriëntering en volgehoue ontwikkelingsondersteuning. Hoewel sommige van hierdie bestuurders aan die stuur van baie suksesvolle skole staan, is dit dikwels as gevolg van hulle toegang tot finansiële kapitaal en die professionele bekwaamhede van lede van die skoolbeheerliggaam.

1.5.2 Grondslag van die Menslikekapitaalstrategie

Die konsep **kapitaal** pas nie gemaklik in ons konseptualisering van die transformasieprojek in nie, omdat dit 'n beeld oproep van sosiale reproduksie en beheer binne die kapitalistiese ekonomiese ideologie. Dit het egter duidelik geword dat hierdie konsep op sigself aangeneem is deur verskillende ideologiese sektore, soos geïllustreer is deur sosioloë soos Bourdieu. Hierdie dokument gee nie voor om akademiese of ideologiese diskoers oor die konsep self aan te moedig nie. Dit gaan van die veronderstelling uit dat waar die trajek van die ekonomiese ontwikkeling in die land sodanig is dat die ekonomie sal groei, maar waar die armes nie noodwendig toegang sal hê tot daardie groei nie, dit gebiedend noodsaaklik is dat die staat moet ingryp om daardie trajek so te rig dat die armes 'n beduidende aandeel kan hê in die welvaart wat deur die ekonomiese groei geskep sal word. Uit daardie oogpunt hang hierdie dokument die konsep aan van kapitaal soos wat dit verwys na die bestaande kapasiteit, en potensiële kapasiteit, wat gevind kan word onder individue en hele gemeenskappe, wat hulle kan toerus om toegang te beding tot 'n ekonomie wat 'n beter lewe vir almal kan voorsien. Kapitaal word beskou as 'n element wat benut en gerig moet word, nie net met betrekking tot sy akkumulerende eienskappe nie, maar ook met betrekking tot die voordele wat kan opbou uit die strategiese verspreiding daarvan onder die armes.

Hoewel dit duidelik is dat die ontwikkeling van die Menslikekapitaalstrategie spruit uit die ontwikkelingsopdrag in die provinsie (en op nasionale vlak), moet die strategie *aangevuur word deur onderwysbelange* en moet dit ons planne en besluite oor hulpbronne bereël. Daar moet met ander woorde nie van die stelsel verwag word om drasties van rigting te verander nie – gedurende die afgelope tien jaar is die stelsel oorweldig deur nuwe beleid en transformasiestrategieë, en, of ons nou daarvan hou of nie, onderwysers is 'n swaar las in hierdie transformasieproses opgelê. Hoewel daar toegegee word dat daar baie onderwysers is wat nie in die stelsel behoort te wees nie, het hulle oor die algemeen die stelsel laat werk en hulle soek aanhoudend na ondersteuning om meer effektief te word.

Dit beteken dus dat die grondslag van hierdie strategie lê in die *voorsiening van sterk algemene onderwys*, waar die fokus sal wees op *kommunikasie* (geletterdheid), *wiskunde en wetenskap* (syferkundigheid) en *beroepsvoorligting*. Die beste manier om die intellektuele en menslike kapitaal in die provinsie te laat groei, is deur die voorsiening van gehalteonderwys in die onderskeie sektore, met 'n fokus op die ontwikkeling van intellektuele en akademiese vaardighede, sowel as geleentheid vir beroepsonderwys en -opleiding. Hierdie algemene onderwys moet ons leerders in staat stel om ingeligte keuses oor hulle lewens en toekomstige loopbane, insluitende verdere en hoër onderwys, uit te oefen, en moet hulle die geleentheid bied om die skoolstelsel te verlaat om verdere opleiding deur die VOO-kolleges te ontvang. Hulle opleiding moet hulle voorsien van die kennis, waardes en vaardighede, kwalifikasies en geleenthede om die arbeidsmark of die ekonomie te betree, of om hulle belangstelling in hoër onderwys via alternatiewe weë na te jaag. Ons leerders moet met ander woorde, soos wat UGO vereis, hoogs ingelig, krities, buigsaam en bekwame burgers word wat in alle opsigte sal bydra tot die groei van die provinsie.

Die Nasionale Oorlegplegende Konferensie in Onderwys, wat gedurende Junie van hierdie jaar in Durban gehou is, het 'n soortgelyke standpunt gehuldig. Nog belangriker is dat die Premier hierdie benadering gedurende die lekgotla vroeër in hierdie jaar onderskryf het.

1.5.2.1 "Menslike Kapitaal" gedefinieer

Uit verskeie dokumente oor Menslike Kapitaal (beide akademies en polities van aard) wat noukeurig nagegaan is, blyk dit dat Menslike Kapitaal daardie **stel individuele en kollektiewe kapasiteite (onderwys, kennis, vaardighede, ervaring, gesondheid, motivering, entrepreneurskap, ens.) is wat mense in staat stel om deel te neem aan en by te dra tot die algehele ontwikkeling van hulle gemeenskap**. Ons beskou hierdie kapasiteit voorts as 'n wyse om ons mense in staat te stel om ingeligte loopbaan- en lewenskeuses uit te oefen. Menslike Kapitaal handel dus oor die skepping van 'n kompeterende gees onder ons mense en die vermoë om waarde te skep. Aangesien ons strategie gefokus is op die jeug (in skole), is ons Menslikekapitaalstrategie gemik op die ontwikkeling van die waardes, gesindhede, vaardighede en kennis wat hulle in staat sal stel om ingeligte lewens- en loopbaankeuses vir aktiewe deelname aan die ontwikkeling van die provinsie uit te oefen.

Ons begrip van ons taak is dat die onderwysstelsel moet reageer op die ontwikkelingsbehoefte van die provinsie deur 'n sterk algemene onderwys te voorsien met 'n beroeps- en/of hoërsonderwyskeuse aan die einde van graad 9 of na-VOOS. Hoewel beroepsvoorligtingskursusse na-onderwysloopbaanrigtings aan ons leerders sal bekendstel en die daadwerklike oorweging daarvan sal bevorder, is die primêre oogmerk van die strategie nie om ons leerders op die wêreld van werk voor te berei nie. Voorbereiding op die wêreld van werk sal plaasvind gedurende na-graad 9-studie aan VOO-kolleges. Die klem van ons onderwysstelsel moet wees om ons jeug toe te rus met die vermoë om hulle lewens suksesvol te bestuur, insluitende oriëntering ten opsigte van entrepreneurskap – op die lang duur moet leerders in staat wees om aan te pas by veranderende loopbaan- en ekonomiese omstandighede en nie in 'n bepaalde loopbaanrigting vasval waar hulle gemarginaliseer word as gevolg van 'n gebrek aan wyer lewensvaardighede nie.

Indien ons 'n sukses van ons strategie vir die ontwikkeling van menslike kapitaal wil maak, moet ons duidelik stel binne watter konteks ons sal werk, wat die bemoontlikers vir 'n suksesvolle strategie is, en watter spesifieke ondersteuning ons sal benodig in die implementering van die strategie.

Ons het hieronder 'n substansiële, dog nie omvattende nie, omgewingsanalise voorsien, maar kan dit opsom as insluitend:

- 'n konteks van toenemende werkloosheid en armoede;
- toenemende ongelykheid;
- 'n swak vaardigheidsgrondslag wat lei tot 'n afname in die benutting van beskikbare werksgeleenthede;
- 'n "werklose" en "werksmutterende" toekoms waarin nie alle matrikulante kan verwag om in die privaat- of openbare sektor werk te kry nie, en waarin diegene wat in diens geneem is aanhoudend hulle vaardighede en kennis sal moet verbreed indien hulle hul werk wil behou, of entrepreneursvaardighede sal moet verwerf ten einde hulself te herontwerp.

Die bemoontlikers vir 'n suksesvolle menslikekapitaalstrategie sluit onder andere in:

- 'n goed ontwikkelde onderwysstelsel wat beskou word as die primêre bron van toekomstige groei en ontwikkeling; wat ons jeug op deelname aan 'n demokratiese samelewing voorberei; wat die skepping en ontwikkeling van hoër vlakke van sosiale bewussyn (waardes, morele standaarde, gesindhede), kennis en vaardighede fasiliteer;
- klem op verdere, hoër onderwys en beroepsonderwys en -opleiding;
- 'n akkurate ekonomiese ontwikkelingsinligtingstelsel;
- gelykberegtigende geleenthede (ras en geslag);
- 'n behoorlike vlak van gesondheid;
- 'n misdaadvrye, of misdaadbeheerde omgewing.

Hierdie lys bemoontlikers gee 'n aanduiding van die bydraes waarop susterdepartemente in die provinsie kan fokus om die kanse op die strategie se sukses te verbeter.

Die staat moet, ingevolge ons uitgangspunt oor die ontwikkelende staat, gereed wees om direkte ondersteuning en intervensie te voorsien, en moet dus nie net geleenthede fasiliteer vir die ontwikkeling van sosiale en menslike kapitaal, en belangriker, die streekseksonomie as deel van 'n nasionale ontwikkelingsstrategie nie, maar dit ook skep en volhou.

Naas die staat staan Kapitaal (of, ten einde verwarring te vermy, Groot Besigheid). Ons moet die rol wat die privaatsektor kan en moet speel in die ontwikkeling van die ekonomie, menslike en sosiale kapitaal problematiseer. Afgesien van hierdie sektor se bydrae tot die Sektorale Onderwys-en-opleidingsowerheid (SOOO), sy steun aan Korporatiewe Sosiale Investeringsprogramme en sy deelname aan die Provinsiale Groei- en Ontwikkelingspitsberaad, bly hierdie sektor merendeels onbetrokke, hoewel hy die meeste baat vind. 'n Kritieke vraag wat hier gestel moet word, is of daar 'n ooreenkoms is tussen hierdie sektor se behoefte aan vaardighede en sy aktiewe ondersteuning vir vaardigheidsontwikkeling en -bevordering.

1.5.2.2 Kernkomponente van die Strategie

Hierdie strategie het vier kernkomponente. Dit behels die volgende:

- Verbetering van die **omstandighede van onderwys**: Ons reken dat onderwys die effektiëste gelewer kan word onder optimale omstandighede. Dit het betrekking op die fisiese omstandighede van onderwys (fisiese infrastruktuur, toerusting) sowel as die bemoontlikende omstandighede (betreffende bestuur van die onderwysprogram op skoolvlak). As 'n provinsiale regering moet ons dus verseker dat ons skole inrigtings is wat gerig is op leer en uitnemendheid, en dat hulle bestuur word deur hoogs effektiëwe, innoverende en kreatiewe mense.
- Verbetering van die **onderwysomgewing**: Die meeste van ons skole word onderwerp aan die verwoesting van sosiale patologie (misdaad, dwelms, bendebedrywighede, ens.) wat 'n vernietigende uitwerking het op skole, die leerders en opvoeders, en die opvoedkundige programme wat deur hulle aangebied word. Die Departemente van Onderwys, Gemeenskapsveiligheid, Sosiale Dienste en Gesondheid sal gesamentlik 'n program ontwikkel en implementeer wat ontwerp is om die impak van sosiale patologie op ons skole te verminder.
- Verbetering van die **gehalte van onderwys**: Dit is die kern van die strategie en beteken dat die kwessie van klaskameraktiwiteit, -bestuur en -ondersteuning primêre aandag moet geniet, net soos wat onderwyser-bevoegdheid en -ontwikkeling en relevante kurrikulumpakkette aandag moet geniet. Hierdie behoefte is ook deur die nasionale Ministerie van Onderwys geïdentifiseer, en die Nasionale Tesourie oorweeg tans 'n R12 biljoen-bod deur Onderwys om hierdie bepaalde doel te bereik;
- Skep van geleenthede vir **verwerwing van vaardighede en kwalifikasies**: Afgesien van die doel om meer beurse op matriekvlak (en derhalwe potensieel groter toegangsgetalle tot die hoërsonderwyssektor) te lewer, moet ons stelsel jongmense ook in staat stel om beroeps- (arbeids-) en tegniese vaardighede te verwerf by 'n verskeidenheid inrigtings soos vaardigheidskole, inrigtings vir Basiese Onderwys en Opleiding vir Volwassenes (BOOV), VOO-kolleges en Universiteite van Tegnologie. Dit beteken dat werkgewers die inligting wat versamel is uit die navorsing vir die Mikro-ekonomiese Ontwikkelingstrategie moet gebruik om hulle eie menslikehulpbron-ontwikkelingsprogramme daarby aan te pas en om die verskillende Sektorale Onderwys-en-opleidingsowerhede (SOOO's) te gebruik om die ontwikkeling van bepaalde vaardighede te bevorder wat deur die toekomstige ekonomiese groeisektore in die provinsie vereis word.

1.6 Visie en Missie

Die visie en missie is bedoel vir die volgende tien jaar tot 2014 en daarna, is gegrond op die behoeftes en belange van die kinders in skole en voorsien 'n geïntegreerde onderwysondersteuningstruktuur vir alle leerders in 'n enkele en inklusiewe onderwysstelsel. Die klem is op die leerder en hoe die leerder ontluk as gevolg van sy/haar onderwyserervaring. Terselfdertyd sal die visie balans skep tussen onderwys as intrinsiek en georiënteer tot die individu en onderwys wat bereik wat die samelewing en die moderne ekonomie wil hê.

Die primêre klem van die visie is op algemene onderwys en opleiding van gehalte as die grondslag van menslikehulpbronontwikkeling. Spesialisasievlakke word onder die verdere onderwys-en-opleidingsband gedefinieer, wat aan leerders 'n keuse bied in leerbane en loopbaangeleenthede.

1.6.1 Visie

'n Leertuiste vir Almal.

Dit beteken dat die provinsiale regering erns sal maak met die verantwoordelikheid om toegang tot gehalte-, lewenslange onderwys en opleiding aan al ons mense te bied. Sodoende sal die provinsiale regering die transformasieproses najaag en verseker dat alle staatshulpbronne, insluitend skole, gebruik word tot die maksimum voordeel vir al die mense van hierdie provinsie.

1.6.2 Missie

Ons missie is om te verseker dat alle leerders die kennis, vaardighede, waardes en gesindhede verwerf wat hulle benodig om

- hulle potensiaal te realiseer;
- vervulde lewens te lei;

- by te dra daartoe om die Kaap en die land te laat groei;
- voluit aan die lewe van die nasie deel te neem;
- internasionaal kompetender te wees; en
- gemeenskappe te bou wat in staat is om hulle lewens suksesvol en met waardigheid te bestuur.

Ten einde dit te bereik, sal ons al ons onderwysinrigtings in sentrums van uitmuntendheid ontwikkel en die nodige ontwikkelingsondersteuning en intervensies voorsien om die suksesvolle bereiking van hierdie missie te bevorder.

1.6.3 Kernwaardes

Die kernwaardes wat ons visie en missie onderlê, is ten diepste op ons Grondwet gegrond, naamlik demokrasie, sosiale geregtigheid en gelykberegting, gelykheid, nierassisme en nieseksisme, menswaardigheid, 'n oop samelewing, aanspreeklikheid, regsoewereiniteit en rekonsiliasie (*Manifes van Waardes, Onderwys en Demokrasie, Departement van Onderwys, 2001*).

Ons moet meer spesifiek

- 'n stelsel bou wat leerders van die kennis en tegniese vaardighede voorsien om hulle lewens suksesvol en met waardigheid te bestuur, met gesindhede wat hulle tot Afrika sal verbind, en met die vertroue wat hulle in staat sal stel om met enigiemand enige plek in die wêreld mee te ding;
- toegang verseker, gelykheid verkry en armoede beveg;
- verdere groei en ontwikkeling van ons kulturele, menslike en intellektuele kapitaal versterk;
- kontekstualiseer en fokus op die sosio-ekonomiese ontwikkelingsbehoefte van die provinsie, in die besonder met verwysing na die eise van sy groeiende moderne ekonomie;
- 'n regtegebaseerde benadering tot onderwys bevorder;
- 'n pro-armesbenadering bevorder wat die behoeftes van die armer leerders en gemeenskappe gedurigdeur prioritiseer en gewig toeken aan hulpbronne ten gunste van hierdie leerders;
- die beginsel van aanspreeklikheid en deursigtigheid aanmoedig deur alle betrokke assesseringsdata aan alle belanghebbendes beskikbaar te stel en deur die platform vir kritiese terugvoer en deelname daar te stel.

2. Omgewingsanalise

2.1 Sosio-politiese en Ekonomiese Profiel van die Provinsie

Die Wes-Kaap is die tuiste van sowat 4.5 miljoen mense, wat 10% van Suid-Afrika se totale bevolking verteenwoordig. Die bevolkingsgroei word beraam op 2.9% per jaar, met 'n bykomende instroming van 48,000 wat jaarliks van ander provinsies af na die provinsie migreer. Die meerderheid van diegene wat die Wes-Kaap binnekom, is swart werksoekers. Hierdie inkomende migrasie het die ouderdoms-, ras- en armoedeprofiel van die Wes-Kaap verander.

Sedert 1994 was die politiek in die Wes-Kaap taamlik veranderlik, en die vorige provinsiale regering het nie altyd saamgestem met die rigting wat op nasionale vlak bepaal is nie. Kort na die verkiesing in 1994 het die Wes-Kaapse provinsiale regering sy eie grondwet opgestel en goedgekeur om sodoende sy eie gesag af te dwing.

'n Analise van provinsiale beleid gedurende hierdie tyd sal aandui dat, hoewel 'n sterk administratiewe infrastruktuur geskep is, heelwat gebiede vir transformasie verwaarloos is, veral met betrekking tot onderwysontwikkeling. Onderwys in die landelike gebiede bevat steeds elemente van segregasie, waar leerders van histories-benadeelde sektore per bus na ander dorpe aangery word om toegang tot onderwys te verkry omdat, op 'n paar uitsonderings na, die plaaslike mense huiwerig is om hulle skole te integreer.

Die provinsiale departemente weerspieël steeds oorblyfsels van apartheidsbeleid: die Onderwysdepartement word oorheers deur wit en manlike senior bestuurders, terwyl die meerderheid van die amptenare in diens vroulik en bruin is. Die aangehegte personeelprofiel van die WKOD dui op 'n gemiddelde ouderdom van 43.05 jaar. Dit beteken dat die meeste van die personeel lank voor 1994 in die onderwyssektor werksaam was. Oor die algemeen beteken dit dus dat hulle opleiding en ervaring vanuit die vorige departemente kom en dat hulle hierdie ervaring moes aanpas by die vereistes van 'n nuwe staatsdiens wat gefokus is op die beginsels van deursigtigheid en dienslewering, toegang en regstelling. Dit is nie duidelik tot watter mate hulle die nuwe benadering tot regering aanvaar het nie. Dit is duidelik 'n area waar intervensie deur ons Interne Menslikekapitaalstrategie nodig is.

Leerders van histories-benadeelde gemeenskappe vind dit steeds moeilik om gehalteonderrig te bekom, ten spyte van die uitgewas op fisiese fasiliteite en die armoede-geteikende Norme-en-standaarde-skoolfondstoekennings.

Die provinsie het die grootste aantal mense oor 20 met tersiêre kwalifikasies, naamlik 10.6%. Ongeveer 6.7% van die volwasse bevolking van die Wes-Kaap het geen skoolopleiding nie, met 15% wat primêre skoolopleiding het en 19% wat matriek het. Ongeveer 39% het sekondêre opleiding. Die Sosio-ekonomiese Oorsig (2003) stel dit dat die ekonomies aktiewe bevolking baie vinniger gegroei het (21%) as die totale bevolking. Die verspreiding van rykdom is meer oneweredig as elders in die land, met 'n Gini-koëffisiënt van 0.62 in 2000, vergeleke met die nasionale syfer van 5.7 in dieselfde jaar.

Die formele sektor in die provinsie absorbeer 1,3 miljoen en die informele sektor 144,065 (rofweg 9.4%) van die totale provinsiale ekonomie. Die arbeidsmag van 1,5 miljoen is gekonsentreer in landbou (13%), vervaardiging (19%), groothandel en kleinhandel (17.5%), finansiële dienste (11.9%); altesaam 80% van die arbeidsmag is in diens. Onder die werkendes is die ratio van die groep wat in die besit is van 'n skoolvlak kwalifikasie tot die groep wat verdere of hoër onderwys betree het, 77% tot 19%. Die persentasies volgens ras van diegene wat verdere of hoër onderwys ontvang het, is die volgende: 7% swart, 11% bruin, 34% Indiër en 49% wit.

Werkloosheidsyfers word ook sterk deur ras beïnvloed. Op nasionale vlak het 30 uit elke honderd swartmense tussen 1995 en 2002 werk gekry, terwyl slegs 3 per 100 swartmense wat in die Wes-Kaap woonagtig is, gedurende hierdie tydperk werk gekry het (SEO, 2003). Tagtig persent van die 18.9 % van die arbeidsmag wat in die provinsie werkloos is, is jeugdiges. In teenstelling met die nasionale tendens het tersiêre werkloosheid gedaal, terwyl werkloosheid vir die laer onderwysvlakke gestyg het. Die behoefte is aan opgeleide en vaardige individue.

Soos wat uit bogenoemde verwag kan word, het elke vorm van onderwys en opleiding groei in getalle gedurende die afgelope vyf jaar ondervind: skole, VOO-kolleges, volwassenesentrums, leerderskappe, ens. Die data vir die skoolstelsel van 1995 tot 2004 word in tabel 1.1 voorsien. Bygewerkte statistiek vir 2005 word in tabel 1.2 hieronder uiteengesit. Die tabelle illustreer die groei in leerdergetalle, hoofsaaklik onder swart jeugdiges in sekondêreskoolgrade.

Tabel 1.1: Inskrywing per graad in Wes-Kaapse openbare gewone skole, 1995 en 2000 tot 2004
Jaarlikse Opname

	Gr 1	Gr 2	Gr 3	Gr 4	Gr 5	Gr 6	Gr 7	Gr 8	Gr 9	Gr 10	Gr 11	Gr 12	Totaal
1992	99,158	84,963	80,921	79,199	76,789	72,293	68,795	67,473	61,079	50,698	41,124	34,659	817,151
2000	64,844	81,865	92,343	91,949	85,766	80,658	75,813	80,026	70,634	63,840	48,934	40,996	877,668
2001	81,790	62,960	81,832	94,302	89,254	83,305	77,778	82,190	71,966	67,034	50,206	39,910	882,527
2002	86,969	77,026	64,134	83,022	93,188	86,786	80,865	75,601	80,450	69,752	51,618	40,468	889,879
2003	86,916	82,454	75,931	66,033	82,383	92,341	84,514	81,154	73,200	81,739	51,746	39,644	898,055
2004	104,105	82,130	81,489	76,781	66,060	82,574	89,614	85,053	78,964	80,756	54,199	39,451	921,176

Tabel 1.2: Inskrywing per graad in Wes-Kaapse openbare gewone skole, 2000 tot 2005 Kitsopname

	Gr 1	Gr 2	Gr 3	Gr 4	Gr 5	Gr 6	Gr 7	Gr 8	Gr 9	Gr 10	Gr 11	Gr 12	Totaal
2000	63,273	81,295	92,015	91,728	85,233	80,378	75,756	80,142	70,914	64,166	49,295	41,104	875,299
2001	80,680	62,554	81,616	93,934	89,162	82,997	77,456	80,917	71,272	66,176	49,789	39,938	876,491
2002	84,412	76,911	64,008	82,699	92,586	86,488	80,573	75,060	79,656	69,476	51,668	40,585	884,122
2003	85,886	82,290	75,779	65,793	82,188	92,143	84,424	80,835	72,980	81,528	51,588	39,656	895,090
2004	102,519	81,808	81,045	76,163	65,754	82,243	89,228	84,758	78,803	80,611	54,095	39,379	916,406
2005	92,540	93,951	80,559	80,706	75,282	66,075	81,623	87,749	81,628	80,904	56,424	39,335	950,565

Bron: Direktoraat: Navorsing in die WKOD

Tabel 2 voorsien data oor die groei in graad R-inskrywing. Graad R-leerders is óf ingeskryf by gemeenskaps-VKO-inrigtings óf by openbare skole. Dit is egter belangrik om daarop te let dat daar private inrigtings is wat nie WKOD-ondersteuning ontvang nie en die data is dus nie omvattend nie.

Tabel 2: Inskrywing vir graad R-klasse in die Wes-Kaap, 2001 tot 2004

	2001	2002	2003	2004
Graad R-gemeenskapsinrigtings	16 000	18 000	20 000	25 000
Graad R-klasse by openbare skole	10 794	27 215	31 092	30 246

Tabel 3 voorsien data oor groei in voltydse ekwivalente by VOO-kolleges en totale inskrywings. Data-insameling was weer eens nie sistematies nie en hierdie syfers is benaderd.

Tabel 3: Inskrywings by VOO-kolleges, 2000 tot 2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Voltydse ekwivalente	15 698	16 638	17 098	16 955	17 500
Totale inskrywing	38 000	41 000	43 000	42 017	45 800

2.2 Bepalers

Die aantal en kategorie leerders bepaal grootliks hoe die Onderwysdepartement se begroting toegedeel gaan word. Leerders val in ses breë befondsingskategorieë: graad R, primêre skool, hoërskool, leerders met spesiale behoeftes, VOO-kollegeleerders en leerders by volwassenesentrums.

Buiten in die gevalle van graad R en volwassenesentrums, bestaan die befondsing uit toekenning van personeel en die toekenning van norme-en-strandaardefondse. Graad R-inrigtings en leersentrums vir volwassenes ontvang norme-en-standaarde-uitbetalings wat ook gebruik word om onderwys- en administratiewe personeel te betaal.

Verreweg die grootste gedeelte van die begroting word toegeken aan die primêre en hoërskoolstelsel, insluitende skole vir LSO. In die skoolstelsel word personeel eenvormig toegeken volgens gerapporteerde leerdergetalle. Norme-en-standaarddefondse word egter toegeken aan die hand van armoedevyftdes, met die armste vyfde wat sewe keer meer as die rykste vyfde ontvang. Dit is belangrik om daarop te let dat die norme-en-standaardetoekenning slegs 6% van die algehele toekenning aan skole beslaan. Dit beteken dat daar baie min voorsiening gemaak word vir die regstelling vir armoede in die begrotingstoekenning van die WKOD. Dit is 'n rede tot kommer, gegee dat sosio-ekonomiese agtergrond ten diepste die bepaler van leeruitkomste is. Dit is vererger deur die onregverdige toekenning van hulpbronne gedurende die apartheids-era.

2.3 Huidige beleid, Leweringspatrone en Strukture

Die hoofbeleid vir lewering is:

- Die voorsiening van hoëgehalte graad R aan alle vyfjaaroue leerders in die provinsie teen 2010
- Die verpligte voorsiening van Algemene Onderwys en Opleiding aan alle leerders in die provinsie van 6 tot 15 jaar oud
- Die progressiewe voorsiening van Verdere Onderwys en Opleiding aan 'n toenemende aantal leerders in die 16 tot 20-jarige kategorie
- Die voorsiening van Volwassene Basiese Onderwys en Opleiding aan 'n toenemende aantal leerders

Bogenoemde beleid word in 1470 openbare gewone skole, 76 skole vir leerders met spesiale behoeftes en 446 gesubsidieerde graad R-inrigtings, 6 kolleges met 35 satellietkampusse en 112 gemeenskapsleersentrums gelewer.

Bestuurs-, finansiële en kurrikulumondersteuning word voorsien aan al bogenoemde onderwysinrigtings deur sewe distrikskantore (Onderwysbestuur- en -ontwikkelingsentrums) wat geleë is in Mitchells Plain, Kuilsrivier, Mowbray, Parow, George, Paarl en Worcester.

Die beleidsontwikkeling- en beplanningsfunksies sowel as die kommunikasie-, personeel- en finansiële funksies is gesetel te Hoofkantoor in Kaapstad.

Tabel 4 hieronder dui daarop dat 'n stygende persentasie leerders met 'n Senior Sertifikaat nie die arbeidsmark betree nie. Hierdie situasie sal waarskynlik vir ten minste vyf jaar voortduur, tensy ingrypende en geteikende stappe gedoen word. Huidige indiensnemingsyfers dui daarop dat minder as die helfte van graad 12-skoolverlaters hoër of verdere onderwys of die arbeidsmark betree. Dit beteken dat 10 000 tot 15 000 jongmense elke jaar die skoolstelsel verlaat met min hoop op verdere onderwys- en werkseleenthede.

Tabel 4: Wes-Kaap werkloosheidsyfers vir 1995 en 2002 per onderwysvlak

Onderwysvlak	Wes-Kaap	
	1995	2002
Geen skoolopleiding	13,7	18,7
Primêr	22,4	29,3
< Senior Sertifikaat	24,4	30,6
Senior Sertifikaat	13,2	20,4
Tersiêr	7,7	6,6

Bron: Statistiek Suid-Afrika

2.4 Deelname aan en suksesse in onderwys en opleiding

Vir die afgelope vyf jaar was daar amper algehele inskrywing in graad 1 in die Wes-Kaap en algehele deelname word in die primêre skool behou. Die oorweldigende meerderheid Wes-Kaapse kinders tussen die ouderdom van sewe en veertien is met ander woorde ingeskryf in die onderwysstelsel op ongeveer die toepaslike graadvlak.

Tabel 1 hierbo dui egter 'n dramatiese afname in inskrywing na graad 8 en meer onlangs in graad 10. Kwantitatiewe analise van die Wes-Kaapse skoolinskrifingsyfers deur verskeie navorsers dui daarop dat slegs 45 – 52% leerders wat vir graad 1 inskryf graad 12 bereik (Crouch, 2002; Van Wyk, 2003).

Soos in die geval van vroeëskoolverlaters, is die skooluitsetdata erg skeefgetrek met betrekking tot ras. Dit kom na vore in die uitslae van die 2003 Senior Sertifikaat. Die aantal vrystellings en slaagsyfers op hoërgraad is hoofsaaklik wit, met net 'n paar swart hoërgraad wiskunde- en wetenskapandidate.

Tabel 5: Uitslae in Senior Sertifikaat wiskunde en wetenskap in 2003 per ras

Eksamen	Swart	Bruin	Wit	Indiër + Asiaat	Totaal
Wisk HG	220	853	2663	153 + 49	3 938
Wisk SG	2338	4802	3733	168+29	11 070
Wetenskap HG	268	908	2516	154+46	3 892
Wetenskap SG	1747	2947	1246	60+25	6 025

Benewens die vroeëskoolverlaters, is daar diegene wat skole met 'n Senior Sertifikaat verlaat, wat nie maklik toegang tot werksgeleenthede sal kry nie. Dit kan in die omgewing wees van 10 000 leerders elke jaar oor die volgende vyf jaar.

Die uitval- en suksessyfers op graad 12-vlak kan teruggevoer word na die eerste jare van die skoolstelsel. Tabel 5 dui aan dat, in 'n studie van 'n verteenwoordigende steekproef van graad 3-leerders van alle skole (meer as 30 000 leerders), 37% op graad 3-vlak, 42% op graad 2-vlak, 12% op graad 1-vlak en 10% onder graad 1-vlak gelees het. In hierdie steekproef was 37% op graad 3-vlak; 11% op graad 2-vlak; 37% op graad 1-vlak en 15% onder graad 1-vlak syferkundig.

Tabel 6: Uitslag van lees- en syferkundigheidstoetse afgeneem onder graad 3-leerders in 2002 en graad 6-leerders in 2003

	Onder gr 1	Grade 1	Grade 2	Grade 3	
Gr 3-syferkundigheid	15	37	11	37	–
Gr 3-leesvaardigheid	10	12	41	37	–
	Onder gr 3	Grade 3	Grade 4	Grade 5	Grade 6
Gr 6-syferkundigheid	60%	40%	29%	24%	15%
Gr 6-leesvaardigheid	18%	82%	67%	78%	35%

2.5 Sektoranalise: Sosiale Kapitaal in Onderwys

Die Wes-Kaapse provinsiale regering het die ontwikkeling van sosiale kapitaal een van sy hoofstrategieë gemaak, saam met die ontwikkeling van menslike hulpbronne en ekonomiese ontwikkeling. Die provinsie het die rol van 'n "ontwikkelende staat" aangeneem, wat beteken dat dit aktief sal meedoen aan programme wat daarop gemik is om die lewensomstandighede van die mense van die provinsie te verbeter. Aangevuur deur die nasionale dryfveer van die Kontrak met die Mense, wat gemik is op werkskepping en die bevegting van armoede, het die provinsiale regering sy visie van 'n Tuiste vir Almal en die strategie iKapa Elihlumayo.

Binne hierdie visie en strategiese raamwerk, is die onderwysstelsel in die provinsie strategies geïntegreer om die provinsie se mense in staat te stel om die nodige kennis, gesindhede, waardes en vaardighede te bekom wat hulle in staat sal stel om verantwoordelikheid vir die bestuur en verbetering van hulle lewens te neem en om aktief deel te neem aan die sosiale en ekonomiese instellings van die provinsie. Dit is dus nodig om hierdie onderwysstelsel, en sy vermoë om hierdie hoë vlak van sosiale kapitaal en menslike hulpbronne te genereer, onder die loop te neem.

Oor die algemeen word daar ooreengestem dat sosiale kapitaal verwys na die netwerke in gemeenskappe wat dit in staat stel om verantwoordelikheid te neem vir, en om leiding te neem in projekte wat ontwerp is om die omstandighede van die kollektief in daardie gemeenskap te verbeter. In sy pogings mobiliseer en eksploiteer die gemeenskap die verskeidenheid beskikbare hulpbronne om die geïdentifiseerde doelwitte te bereik.

Die belangrikste oogmerk van enige sosialekapitaalprojek is waarskynlik die bou van vertroue – vertroue tussen individue, en vertroue tussen individue en die sosiale en politieke instellings. Die motivering vir die najaging van hoë vlakke van sosiale kapitaal is geleë daarin dat "...gemeenskappe met 'n goeie 'voorraad' sosiale kapitaal meer geneig is om baat te vind by laer misdaadvlakke, beter gesondheid, hoër onderwysprestasie en beter ekonomiese groei. Daar kan ook 'n beduidende negatiewe kant wees. Groepe en organisasies met hoë sosiale kapitaal het die vermoë (en somtyds die motief) om te werk sodat ander uitgesluit en ondergeskik gestel word."²

Ons weet dat, in die meeste van ons vooruitstrewende gemeenskappe, sekere tipes sosiale kapitaal reeds teenwoordig is. Dit word weerspieël in die betrokkenheid van individue en gesinne in 'n verskeidenheid gemeenskapsaktiwiteite, sowel gestruktureer en georganiseer as informeel. Staatsintervensie is nie noodwendig nodig nie, behalwe in gevalle waar die sosiale kapitaal negatiewe tendense toon, soos byvoorbeeld gevalle waar Buurtwagkomitees 'n rassistiese toon aanneem. In gevalle waar die stelsels en die weefsel binne gemeenskappe onomkeerbaar verbreek het, moet die staat intree om daardie sosiale kapitaal te help fasiliteer, ontwikkel en te laat groei.

Dit is dus in hierdie opsig uiters belangrik dat, indien die regering 'n rol moet speel in die ontwikkeling van sosiale kapitaal, die regering moet seker maak dat 'n behoorlike analise van die omstandighede in sy onderskeie gemeenskappe onderneem word voordat programme geloods word vir die ontwikkeling van sosiale kapitaal. Dit is noodsaaklik omdat 'n foutiewe analise van gemeenskapsomstandighede kan lei tot gebrekkige intervensiestrategieë wat, op hul beurt, eerder skade kan berokken aan die gemeenskappe waar ons beoog om verligting te bring.

Hoewel die meeste literatuur die vlakke van huiseienaarskap, ras en etnisiteit identifiseer as kragtige faktore in die ontwikkeling van sosiale kapitaal, word onderwys (as die grondslag van menslike kapitaal) beskou as ewe belangrik in die skepping van sosiale kapitaal: "Onderwys is moontlik die kragtigste instrument wat die regering kan gebruik." Glaeser beweer verder dat, aangesien individue hulle sosiale vaardighede deur onderwys verkry, hulle na aanleiding van hulle vlakke van onderwyskwalifikasies in vrywillige en nieprofessionele sosiale instansies soos kerke belê, en dat dit verantwoordelik is vir hulle toekomsbeskouing. Die implikasie vir die regering lê dus in hoe hy bereid is om onderwys te struktureer en van hulpbronne te voorsien.³

Op 'n ander vlak beweer die Wêreldbank dat "...daar bewyse is dat skole meer effektief is as ouers en plaaslike inwoners aktief betrokke is. Onderwysers is meer toegewyd, leerders behaal hoër uitslae en skoolfasiliteite word beter benut in gemeenskappe waar ouers en inwoners 'n aktiewe belangstelling toon in kinders se opvoedkundige welsyn".⁴

Eve Parts⁵ beweer verder dat "...sosiale kapitaal optree soos 'n filter waardeur menslike en finansiële kapitaal vloei van die ouer en die gemeenskap na die kind, wat beter onderwysuitkomst gegee en sodoende help om beter resultate met ontwikkeling te bereik".

Binne hierdie konteks moet ons die hoofelemente van ons onderwysstelsel nader bekyk en evalueer tot watter mate hulle in staat is om tot die ontwikkeling van sosiale en menslike kapitaal in die provinsie by te dra.

2.5.1 Skole as Katalisators vir Verandering

Van die 1470 skole in die provinsie, is meer as 'n derde in landelike gebiede en op plase geleë. Die meeste van ons skole akkommodeer die histories benadeelde gemeenskappe en is oor die algemeen swak toegerus, soos hierbo uitgewys is.

Die skoolonderwysstelsel in die Wes-Kaap bestaan uit histories benadeelde en bevoordeelde skole, wat verskillende taal- en rassesamestellings weerspieël (sien tabel hieronder). 'n Noukeurige ondersoek van hierdie samestelling sal 'n duidelike idee gee van die vlakke van benadeling en ongelykheid tussen die skole en hoe dit met skoolprestasie gekoppel word.

² Smith, M. K. (2001) 'Social capital', the encyclopaedia of informal education, www.infed.org/biblio/social_capital.htm

³ Edward L Glaeser, The Formation of Social Capital, Harvard University & NBER

⁴ The World Bank (1999) 'What is Social Capital?', PovertyNet

⁵ Eve Parts, Interrelationships between Human and Social Capital: Implications for Economic Development in Transition Economies, University of Tartu, 2003

DATABRON: JAARLIKSE OPNAME 2004

BAND	GEWESE DEPT	Swart	Bruin	Indiër/Asiaat	Wit	Ander
VOO	KOD	1925	10357	432	20657	8163
	DOO	43802	148	0	0	0
	RVA	8	313	310	0	630
	RVV	6960	76858	66	15	3762
AOO	KOD	7695	39488	1541	65615	16043
	DOO	143919	1685	0	0	83
	RVA	104	801	915	1	1025
	RVV	39789	415928	601	103	11434
LSO		Swart	Bruin	Indiër/Asiaat	Wit	Ander
LSO		2148	8964	127	2865	538

Die voormalige Model C-skole bly die meeste bevoordeel, en weerspieël maklike toegang tot kulturele en finansiële kapitaal, kurrikulumpakkette, kleiner klasse en hoër vlakke van leerderprestasie. Beide die ouer- en onderwyser-gemeenskappe probeer om die voorregte wat die vorige stelsel aan hulle toegeken het, te beskerm, en beperk oor die algemeen toegang van leerders uit benadeelde gemeenskappe. Daar is agter baie voorbeelde van skole uit hierdie groep wat die begrip van transformasie aangeneem het en baie goeie programme aanbied. Die algemene profile van hierdie skole is besig om te verander, met meer benadeelde leerders wat toegang verkry as gevolg van departementele intervensie.

Aan die ander kant het ons 'n groot aantal benadeelde skole (swart en gekleurd) waar omstandighede 'n groot uitdaging is, spesifiek betrekking tot omgewingstoestande (armoede, bendeaktiwiteite, misdaad en dwelms) en swak infrastruktuur (onaantreklike skoolontwerp, swak onderhoude skoolterrein en -fasiliteite, oorbevolking, ens.). Baie skole in die landelike gebiede dra steeds die brandmerk van apartheid-onderwysbeleid, soos dat swart hoërskoolleerders na ander dorpe aangery word in plaas daarvan dat hulle die plaaslike (wit) hoërskool bywoon. Daar is 'n hele aantal goedversorgde en goedbestuurde goedpresterende skole onder hierdie groep, ten spyte van die omgewingsomstandighede waaronder hulle moet funksioneer. Dit word hoofsaaklik toegeskryf aan sterk en gemotiveerde skoolbestuurders en skoolbeheerliggame.

In this regard, schools are seen to be places that:

- In hierdie opsig word skole beskou as plekke wat binne 'n breër konteks van ongelykheid, rassisme, stedelike verval en landelike marginalisering bestaan. Hoewel die meeste skole sal poog om die verwoestende uitwerking wat disfunksionele gemeenskappe op die armes en gemarginaliseerdes het te hanteer, is hulle nie in staat om beduidende verandering in daardie gemeenskap te bewerkstellig nie. Die invloed van die samelewing word onvermydelik oorgedra op die lewe binne die skool.
- Soos wat Bowles en Gintis⁶ uitgewys het, word skole beskou as die behouers van sosiale klas en status. Hulle weerspieël dus klasverskille en sit die verskille voort en dien om 'n afstand te skep tussen die skool en die skoolgemeenskap. Daar word aangeneem dat skoolamptenare leerders en ouers uit armer gemeenskappe met disrespek en veragting bejeën en gevolglik die sosiale afstand tussen die middelklasleerders en werkersklasleerders vergroot. In hierdie opsig is skole skeppers van negatiewe sosiale kapitaal, wat die marginalisering van werkersklasleerders vererger. Indien skole dien as inrigtings van sosiale voortplanting, kan ons nie regtig van hulle verwag om die punte te wees waarby positiewe sosiale kapitaal geskep en ontwikkel kan word nie. Indien onderwysstelsels met ander woorde (deur skole) ontwerp is om die klassestratifikasie te herskep wat ons in kapitalistiese samelewings aantref, is hulle ook ontwerp om die sosiale kapitaal wat moontlik daaruit kan vloei, te ondermyn.
- Stuart Hall⁷ beeld op dieselfde trant die skool uit as 'n gebied van klassestryd en deel van die stelsel van die hegemoniese dominansie van die heersende klasse oor die ondergeskikte gedomineerde klasse, waar die "onderskeidings tussen ouer, onderwyser en kind, swakverbloemde antagonismes, intrinsiek is aan die apparaat self. Die onderwysers bestuur die probleme van die stelsel namens die dominante klasse, sonder om self daaraan te behoort."

Daar is 'n paar goeie voorbeelde van skole wat daarin slaag om hierdie uitdagings die hoof te bied. Dit is skole waar veral middelklas ouers besluit het om betrokke te raak by die ontwikkeling van hulle skole. Die uitslag toon duidelik: dit is veilige plekke waar leerders goed presteer en aktief aan die skool se formele en buitemuurse aktiwiteite deelneem.

⁶ Bowles, S. and H. Gintis 1976. *Schooling in Capitalist America*. New York: Basic Books.

⁷ Stuart Hall, "Schooling, State and Society", in *Schooling and the national Interest*, Falmer Press, 1981

Wat by die meeste van die skole blyk, is dat daar 'n reeks uitreikprogramme is wat gekoördineer is deur die skool self, deur die Departementele Veiligeskoleprogram, of inisiatiewe van verskeie NRO's soos *EMEP*, *EQUIP*, die Amy Biehl-stigting en ander. Hoewel hierdie programme tot 'n sekere mate suksesvol is, is die gevoel merendeels dat die skool vasgeval is in die geweldige omvang van sosiale probleme in die gemeenskap, wat lei tot hoë frustrasievlakke en lae moraal onder skoolleiers en onderwysers. Tog is daar 'n paar baie positiewe en bemoedigende voorbeelde van positiewe sosiale mobilisasie wat uitgesluit het op goedbestuurde en presterende skole in die swakste van omstandighede. Nie al hierdie voorbeelde is in middelklasareas geleë nie. Atlantis Sekondêr, New Orleans Sekondêr in Paarl en Hlengisa Primêr in Nyanga is maar 'n paar voorbeelde.

Ten spyte hiervan word daar erken dat onderwys, en skole in die besonder, een van die kragtigste instrumente bly om sosiale kapitaal te skep. Soos hierbo uitgewys is, het van die armste skole in die provinsie daarin geslaag om positiewe sosiale kapitaal te bevorder. Ons moet bepaal hoekom hulle suksesvol is en oorweeg tot watter mate ons hierdie suksesse kan herhaal. Dit is dus van kardinale belang dat die sosiale omgewing waarin skole hulself bevind noukeurig geanaliseer en oorweeg moet word voordat enige sosialekapitaalstrategieë in, of met betrekking tot, skole van stapel gestuur word. Hoewel hierdie argumente gestel word vir die verhouding tussen onderwysuitkomst en sosiale kapitaal, is daar ook waarskuwings dat "...die aandag te sterk op die skool geplaas word as die voertuig vir die bevegting van sosiale benadeling."⁸

Dit is van nog groter belang dat ons nie die idee ontwikkel dat skole en skoolgemeenskappe die teenvoeter is vir al die gebreke in 'n gemeenskap nie of dat hulle passiewe en neutrale inrigtings is wat outomaties as kataliste kan dien vir sosialekapitaalskepping. Elke skool het 'n sosiale karakter van sy eie, en dit moet in berekening gebring word voor enige strategie om sosiale (of enige ander soort) kapitaal te ontwikkel, van stapel gestuur kan word.

Wanneer daar besin word oor wat gedoen moet word om sosiale kapitaal in die provinsie te ontwikkel, moet 'n mens eers kennis neem van ander kernfaktore⁹ wat 'n invloed het op en wat geleenthede kan beperk of uitbrei vir die suksesvolle ontwikkeling van sosiale kapitaal. Soos hierbo uitgewys, is dit 1) huiseienaarskap, 2) ras en/of etniese homogeniteit/heterogeniteit, en 3) vlakke van menslike kapitaal. Hierdie faktore en hulle invloed op skole en skoolopleiding moet bestudeer word om te bepaal hoe hulle ons pogings om menslike kapitaal in die provinsie te bou kan verhinder of bevorder.

Sommige van die kardinale kwessies in skole wat ons sal moet aanpak, is skoolveiligheid en -sekuriteit (vir onderwysers en leerders), die hoë uitvalsyfer en swak skoolprestasie deur leerders.

Baie van ons skole word geteister deur die vernietigende invloed van bendeaktiwiteite, misdaad, geweld en dwelms, ten spyte van die sukses van ons Veiligeskoleprogram, wat gemik is op die vermindering van stokkiesdraaiery en op die voorsiening van instrumente aan skole om die veiligheid van onderwysers en leerders te bestuur. Die skool kan slegs die situasie binne die skool hanteer en kan nie die omgewing beheer nie – dit is hoofsaaklik die verantwoordelikheid van die wetstoepassingsliggame. Die Departemente van Onderwys en Gemeenskapsveiligheid sal dus 'n strategie moet ontwerp wat hierdie probleme doeltreffend sal teenwerk. Gemeenskappe moet, in ooreenstemming met die Sosialekapitaalvormingstrategie, aangemoedig en in staat gestel word om doeltreffend by te dra tot regeringsaktiwiteite wat gemik is op die bou van gesonde residensiële omgewings. Bogenoemde, saam met programme wat toegang tot die arbeidsmark en die ekonomie en tot hoëronderwysinrigtings bevorder, kan ook help om die probleme rondom leerderuitval en -prestasie te bekamp.

Die skool bly dus die belangrikste inrigting waardeur die sosiale- en menslikekapitaalstrategieë gerealiseer kan word. As sodanig is dit 'n nasionale hulpbron wat baie oordeelkundig bestuur moet word en dit beteken dat daar 'n perk is aan die aantal programme en inisiatiewe wat van skole verwag kan word om uit te voer. Dit sluit in die lewering van die kurrikulumprogram (of intellektuele ontwikkeling) die ontwikkeling van die fisiese en kulturele vaardighede van leerders en burgerlike verantwoordelikheid. Te midde hiervan moet ons versigtig wees om nie die skool te oorlaai met programme en verwagtings nie. In stede daarvan moet ons 'n lys maak van ons basiese opdragte en 'n verskeidenheid van ontwikkelingsmoontlikhede wat skole kan navolg as deel van hulle Ontwikkelingsplanne. Ons sal 'n paar moeilike besluite moet neem oor hoe ons die skool kan maksimaliseer as provinsiale en nasionale hulpbron wat toegang vir almal verseker.

2.5.2 Skoolbestuur en -beheer

"Skole worstel landwyd met ernstige probleme wat strek van uitbrake van geweld en vervalde fasiliteite tot personeeltekorte en kroniese lae akademiese verwagting ten opsigte van leerders. Maar baie mense glo dat 'n skaarste aan bevoegde onderwysleiers een van die ernstigste probleme is. Sonder sterk leiers het skole min kans om enige ander uitdaging die hoof te bied."¹⁰

¹⁰ Re-inventing the Principalship, Institute of Educational Leadership, 2000

⁸ Richard W Race, Review of Social Capital: Critical Perspectives, Oxford, Keele University, August 2001

⁹ Edward L Glaeser, The Formation of Social Capital, Harvard University & NBER

Ons analise van skoolprestasie, gegrond op matriekuitslae en verskeie sistemiese evaluerings (insluitende die graad 3-geletterdheids- en -syferkundigheidsevaluerings) gee 'n duidelike aanduiding van die rol wat skoolbestuur en -beheer speel in die groei en ontwikkeling van skole. Hoewel toegang tot hulpbronne natuurlik die bestuursprosesse vergemaklik, is dit leierskaps- en bestuursvaardighede van die skoolbestuurders wat die grootste verskil maak. Dit is hierdie vaardighede wat swak toegeruste skole in staat stel om hulle omstandighede te bowe te kom. Dit is 'n betreurenswaardige feit dat te veel prinsipale nie hulle posisies te volle benut het om 'n impak op hulle skole se ontwikkelingsstrategie te maak nie. Dit is waar dat apartheidsonderwys, en veldtogte teen daardie stelsel, die leierskapsrol wat prinsipale kan inneem in die ontwikkeling van voortreflikheid op skoolvlak, ondermyn het. Dit is nou van kardinale belang dat die leierskapsposisie van prinsipale hervestig moet word en dat hulle meer bestuursmagte gegee moet word.

Skole van die toekoms gaan baie meer van prinsipale vereis en ons Menslikekapitaalstrategie sal prinsipale benodig wat leierskap in verskeie vorme (visioenêr, instruksioneel en gemeenskapsleiding) kan voorsien, benewens dat hulle sterk inrigtingsbestuurders sal moet wees. Baie van ons prinsipale het nie hierdie bevoegdhede nie en dit is ons taak om hulle van die geleentheid te voorsien om die bevoegdhede te bekom. Ons sal onder andere moet verseker dat, by die aanstelling van nuwe prinsipale, ons die SBL'e ondersteun om die regte keuses te maak wanneer hulle kandidate voorstel; ons moet voortdurende ontwikkelingsprogramme en indiensondersteuning bied in die vorm van opleiding en 'n mentorstelsel; prinsipale moet erken word as 'n deel van die onderwysleierskapskapitaal van die provinsie en moet meer dikwels betrek word by die oorweging van nuwe beleid en strategieë; en ten slotte (maar nie uitsluitlik nie), hoewel ons evaluering van prinsipale gegrond moet wees op deurdagte, regverdigde prosesse, moet ons hulle en die skole wat hulle bestuur meer gereeld evalueer.

SBL'e het beide 'n geleentheid en 'n hindernis vir die transformasieprojek geword. Dit is duidelik dat die SBL'e oor die algemeen te veel mag het – in baie gevalle het dit verseker dat skole floreer en ontwikkel het. In ander het dit gelei tot korrupsie, verset teen verandering, en die verdere verval van sommige skole. Ons sal moet heroorweeg watter funksies ons transformasiemoontlikhede sal bevorder en watter funksie hulle in die wêreld sal ry, en dienoreenkomstig optree: aan die een kant moet ons meer ondersteuning bied aan daardie SBL'e wat ontwikkeling en transformasie najaag, en andersyds moet ons wetlike vermoëns verkry om transformasie af te dwing waar dit in die wêreld gery word.

2.5.3 Onderwysers en Onderwyserontwikkeling

"Ek het gehoor hoe 'n onderwyser sy wêreld beskryf as 'gejaag, gedruk en geïsoleer'. Ek sou twee ander kon byvoeg: 'gewantrou' en 'onderskat'." ¹¹

Oor die afgelope tien jaar is die onderwysstelsel toegegooi onder nuwe beleid, en in die besonder, 'n nuwe kurrikulumstelsel wat ontwerp is om onderwys van sy apartheidsgeskiedenis te transformeer na 'n oper en meer demokratiese stelsel, waar beide die leerproses en onderrig, en die uitkomst, ontwerp is om groter deelname deur leerders en onderwysers in die samelewing te verseker. Die onderwyser is altyd beskou as die skakel in hierdie transformasie en baie aannames is gemaak oor die vermoë van onderwysers om hulle rolle as die agente van verandering op te neem. Dit is 'n feit dat die verwagtings van ons onderwysers dalk te hoog was: ons het van hulle verwag om instinktiëf te begryp wat verkeerd was met die samelewing en wat ons nodig gehad het om dit reg te stel; ons het verwag dat alle onderwysers die nodige akademiese en professionele vaardighede het om hulle nuwe rol as beleidsanaliste, bemiddelaars en implementeerders op te neem met minimale leierskap, leiding en ondersteuning van die Departement. Daarbenewens het ons van hulle verwag om hulle professionele rolle te herdefinieer, en terselfdertyd voort te gaan om hulle pastorale rol (beraders, emosionele ondersteuners, ens.) in die skoolopset te speel terwyl ons baie kontroles (soos tradisionele dissiplineringsmetodes) verwyder het sonder om nuwe en volhoubare alternatiewe in te stel. Ons het ook van hulle verwag om gemeenskapsontwikkelaars te wees, om deel te neem aan programme van gemeenskapstransformasie en -ontwikkeling.

Hierdie verwagtings het baie onderwysers oorweldig en oorlaai laat voel, en hulle het min vertroue in hulle vermoë oorgehad om gehalteonderwys te lewer onder 'n daaglikse vloedgolf van kritiek oor hulle gebrek aan toewyding aan die onderrigtaak.

Dit is waar dat daar baie onderwysers is wat hulle taak deesdae bloot as 'n werk beskou eerder as 'n roeping; onderwysers wat nie bereid is om hulself daagliks te verbind tot die koördinering van gehalte onderwysgeleenthede in die klas nie; onderwysers wat dronk of onvoorbereid by die skool opdaag; onderwysers wat chronies afwesig of laat is; onderwysers wat nie respek het vir leerders nie en dus niks terug ontvang nie; onderwysers wat slegs in hulle maandelikse salaris belangstel en wat die minimum, indien enigiets, verrig om dit te verdien. Dit is die minderheid wat die aandag trek. Dit is hierdie onderwysers wat ons uit ons onderwysstelsel moet verwyder.

¹¹ John Merrow (2001), in *Redefining the Teacher as Leader*, Institute of Educational Leadership, 2001

In al ons skole tref ons meestal hardwerkende onderwysers aan wat sonder klagtes volhard met hulle tradisionele pastorale rolle; wat aanhoudend besin oor wat die nuwe onderwysbeleid van hulle vereis; wat vrywillig maniere vind om hulle vaardighede te verbeter deur self-geïnisieerde navorsing of formele studie; wat bereid is om hulle ervaring te deel – mislukkings en suksesse, en wat daaruit leer; wat vrywillig deelneem aan buitemuurse aktiwiteite en gemeenskapsgeleenthede, sonder om addisionele vergoeding te verwag. Dit is die onderwysers wat rede het om te kla, en wat dit ook soms doen, maar meestal net doen wat hulle hand vind om te doen. Dit is die onderwysers wat die stelsel laat werk en wat verantwoordelik is vir die omvattende veranderings wat ons in ons skole oor die afgelope tien jaar gesien het. Dit is die onderwysers wat ons moet identifiseer, koester en ondersteun. Indien hulle misluk, is dit nie omdat hulle nie hard genoeg probeer het nie, maar hoofsaaklik omdat ons ondersteuning aan hulle nie daar was nie – omdat ons eenvoudig geneig was om te veel tyd aan onproduktiewe onderwysers te bestee.

Ons interaksie met onderwysers, skoolprinsipale, hoëronderwysakademië en onderwyserunies het dit duidelik gemaak dat ons baie indringend moet kyk na hoe ons onderwysers gewerf, opgelei en ondersteun word, beide op voor- en indiensvlakke. Hulle is krities oor universiteite se vermoë om onderwysers op te lei wat hulle klaspligte suksesvol en met selfvertroue uitvoer – die algemene refrein is dat hierdie nuutgekwalfiseerde onderwysers die hoëronderwyssektore akademies sterk maar professioneel swak toegerus verlaat. Om sake te vererger, word ons in kennis gestel dat die Departement nog nie daarin geslaag het om 'n suksesvolle formule te ontwikkel vir indiens- professionele ontwikkeling nie: tot dusver het ontwikkelingsprogramme gefokus op oriëntasieprogramme vir die implementering van die nuwe kurrikulum, eerder as op strategieë vir klaskamer- en kurrikulumbestuur.

Indien ons van ons onderwysers verwag om die Menslikekapitaalstrategie van skoolvlak af te implementeer, moet ons ook strategieë ontwikkel wat hulle van die nodige ondersteuning sal voorsien en wat hulle in die stelsel sal behou. Hoewel dit aanvaar word dat die Menslikekapitaalstrategie oor provinsiale en nasionale groei en ontwikkeling handel, begryp ons dat die belangrikste wyse waarop die doelwitte bereik kan word, is om te verseker dat die klaskamer die fokuspunt van ons professionele ontwikkeling en ondersteuningsprogramme word. Ons moet (op 'n nasionale vlak) die huidige voordiens-onderwyseropleidingsprogram hersien, insluitende die ligging van sodanige opleidingsprogramme. Alhoewel daar 'n paar baie positiewe ontwikkelings op die gebied van loopbaanontwikkeling en aanmoediging vir onderwysers is, is dit duidelik, soos blyk uit voorbeelde elders in die wêreld, dat ons ons onderwysers se salarisse dramaties sal moet verbeter.

Onderwysers bly ons belangrikste bate, en ons fokus moet dus daarop wees om hulle van die nodige ontwikkelingsondersteuning te voorsien – met die klem op hulle kurrikulumrol en die versekering dat hulle klasaktiwiteite die hooftrek van hulle werk word. Dit het verreikende gevolge vir ons onderwyserindiensnemingsbesluite, ons onderwyserontwikkelingsprogramme, onderwyseraktiwiteite en die beskikbaarstelling en strategiese aanwending van ons kantoor-gebaseerde onderwyserondersteuningspersoneel (kurrikulumadviseurs, kringbestuurders, ens.). Daarbenewens moet ons verseker dat ons as 'n provinsiale regering onderwysers se werksomstandighede (omgewing en inrigtingsveiligheid) 'n hoë prioriteit maak. Onderwyserunies en beheerliggame, en ouers oor die algemeen, moet tot hierdie poging bydra.

Daar moet ook op gelet word dat onderwysers baie meer verantwoordelikheid vir hulle eie ontwikkeling moet neem. Indien hulle meesters van hulle klaskamers wil word, moet hulle die professionele kennis en vaardighede bekom wat hulle in staat sal stel om dit te bereik. Hulle kan nie net staatmaak op programme en kursusse wat deur die Departement voorsien word nie: inisiatief en innovasie gebeur net as gevolg van 'n konstante uitdaging van 'n mens se eie kennis en vaardighede.

2.5.4 Ouers

Internasionaal betreur skole die feit dat ouers se rol in die opvoeding van hul kinders al hoe meer afneem. Hulle verskuif nie net hul verantwoordelikheid vir die morele en sosiale ontwikkeling van hul kinders nie, hulle lewer ook al hoe minder 'n bydrae tot die intellektuele ontwikkeling van hul kinders. Nog meer onrusbarend is dat hulle hulself vryspreek van hul verantwoordelikheid vir die dissipline van hul kinders, maar terselfdertyd ondersteun hulle glad nie die skool se pogings met gedragprogramme vir studente nie.

Duidelik is daar talle redes waarom baie ouers nie hulle ouerlike verantwoordelikhede kan nakom nie, soos hul onvermoë om nuwe kurrikulumbeleid te verstaan weens hul eie gebrek aan opvoeding. Die grootste deel van hul verantwoordelikhede het egter nie hoë vlakke van opvoeding nodig nie. Dit is op die gebied van moraliteit, opvoeding van waardes en aanvaarbare gedrag wat hulle hul kinders die beste kan ondersteun. Ons het dus 'n intensiewe veldtog nodig om aanvaarbare standaarde van ouerlike verantwoordelikhede weer daar te stel.

2.5.5 Die Jeug

Die jeug is om verskeie redes die fokus van hierdie strategie: hulle is op verskeie vlakke in die onderwyspyplyn en kan van intensiewe onderwys- en opleidingsgeleenthede voorsien word wat hul lewens- en beroepskeuses sal verbeter; hulle is op die drumpel van óf die arbeidsmark óf die ekonomie (as entrepreneurs) en moet dus werklike geleenthede gebied word vir toegang tot die arbeidsmark of die ekonomie. Indien dit nie gebeur nie, kan hulle 'n las vir die staat word en onstabiliteit meebring.

Onlangse navorsing¹² toon dat Suid-Afrika se jeug (kategorie van 20 – 24 jaar oud) baie meer optimisties oor die toekoms van die land is en glo dat die land oor die nodige wilskrag beskik om te slaag. Talle was ook van mening dat die land "baie belofte inhou" en dit lyk asof hulle hul tot die land se groei en ontwikkeling verbind. Dit kan beteken dat die jeug dit nou baie makliker vind om toegang tot die arbeidsmark en die ekonomie te kry as wat dit 'n jaar gelede die geval was, of dat hulle begryp dat dit vorentoe baie makliker gaan wees. Dis 'n belangrike ontwikkeling en dis inligting wat ons uitvoerig moet benut wanneer ons jeugdiges in die skool teiken, wat heel waarskynlik baie gou bewus sal raak van die ingesteldheid van hierdie groep jongmense in Suid-Afrika.

2.5.5.1 Studente: Regte en Verantwoordelikhede

Met ons apartheidsverlede waartydens ons gruwelike voorvalle van die aantasting van die regte van ons mense aanskou het, is dit nie verbasend nie dat ons met behulp van ons baie liberale Grondwet en die Handves van Regte (en ook die Handves van Kinderregte), ons kinders teen enige moontlik misbruik deur die skending van hul regte wil beskerm.

Ongelukkig het ons in ons skole egter te veel op die regte van kinders gefokus, en met die bekendstelling van liberale dissiplinêre prosesse en programme het ons onbedoeld ons opvoeders ontmagtig. Buiten die meer kreatiewe en innoverende onderwysers, is baie nie in staat om die gedrag van leerders in die klaskamer te beheer nie.

Studente toon toenemend tekens van apatie, gebrek aan ambisie en swak dissipline. Ons skole is vinnig besig om replikas te word van dié in ontwikkelde lande (die VK, VSA, Kanada, Australië, Nieu-Seeland, ens.), waar onderwysers so te sê opgegee het om goeie dissipline in hul klaskamers te handhaaf. 'n Kernvraag ontstaan egter: is die swak dissipline die gevolg van te veel vryheid en regte vir die studente, is dit 'n geval van swak riglyne en beleidsraamwerke aan die kant van die departement, of is dit 'n geval van onderwysers wat nie die beleid verstaan nie – in die mate dat, aangesien lyfstraf verbied is, hulle glo dat daar geen ander uitweg vir hulle bestaan nie? Heel waarskynlik is dit 'n kombinasie van alle hierdie aspekte.

Ons moet leerders laat verstaan dat, benewens hul regte, hulle ook verantwoordelikhede het, en dat hul eie regte die verantwoordelikheid van respek vir die regte van ander leerders asook dié van onderwysers insluit. Ons beleidsriglyne, -prosesse en -prosedures, asook programme vir leerdergedragbestuur moet duideliker uitgespel word – trouens, ons moet dalk oorweeg om strenger dissiplinêre maatreëls in te stel om ontwrigtende en onaanvaarbare studentegedrag in ons skole te hanteer. Ons moet toesien dat studente verstaan wat hul burgerlike rol in die samelewing is; dat hulle meer ambisieus en mededingend moet raak; en dis veral belangrik dat hulle moet insien en ervaar dat 'n goeie opvoeding voordele inhou, óf in die vorm van voortgesette studie en kwalifikasies, of deur toegang tot die arbeidsmark en die ekonomie.

Op die ou einde moet onderwysers egter hul kennis, ondervinding en vaardighede in dié verband deel: daar is baie onderwysers in ons stelsel wat eintlik goed regkom, selfs in situasies wat 'n groot uitdaging bied. Daar is absoluut geen rede waarom onderwysers hul leiersrol in die klas moet laat vaar en die heengaan van die rottang in die klaskamer moet betreur nie.

2.5.6 Die Georganiseerde Onderwysberoep

Die georganiseerde onderwysberoep, in die vorm van onderwyservakbonde en skoolhoofdeverenigings, het 'n grootliks kritiese maar opbouende rol in die onderwys in hierdie provinsie gespeel. Dit is noodsaaklik dat ons voortgaan om op hierdie verhouding te bou, aangesien hulle 'n voortgesette belang en verantwoordelikheid in die inisiëring van en steun aan die onderwystransformasieprojek gaan hê. Vakbonde moet ook meer betrokke by ingrypings en ontwikkeling ten opsigte van hul lede raak – dit hou veral verband met kwessies aangaande opvoederdissipline en professionele ontwikkeling. Waar moontlik moet ons vennootskappe in dié verband sluit, maar dit is belangrik dat vakbonde ook hier leiding neem.

¹² Internasionale Bemarkingsraad van Suid-Afrika, Junie 2005

2.6 Sektorontleding: Leweringswyses

Die WKOD voer sy onderwysmandaat uit deur die volgende programme. Hierdie programme vorm ook die basis vir die uitvoering van die Menslikekapitaalstrategie. Sommige kritici kan redeneer dat, ten einde te voldoen aan die dringende vaardigheidsbehoefte van die land, die stelsel "buite die grense" moet dink en "meer innoverend" moet lewer. Tipies ignoreer hierdie kritici verskeie deurslaggewende kernkwessies, naamlik:

- Die ontwikkeling van 'n onderwys- en opleidingstelsel word strategies aangedryf, en is nie ingestel op voldoening aan korttermyn- ekonomiese of ander eise nie. Natuurlik moet dit die vermoë vir spesifieke kennis- en vaardigheidsontwikkeling, gebaseer op sowel kort- as langtermynprojeksies, insluit. In wese is enige onderwysstelsel egter op holistiese nasionale ontwikkeling gemik, en moet dit ander aspekte as die ekonomie, soos sosiale en kulturele ontwikkeling, insluit. Dit word die beste in 'n beplande formaat bereik, met inagneming van veranderende toestande, veral die "net-betyds"-kennisbehoefte van die inligtingsamelewing.
- Enige vaardigheidsontwikkeling- en opleidingsprogram moet op 'n stewige intellektuele basis gelê word. Dit beteken dat kritieke kennisstelsels soos wiskunde, tale, ens. bemeester moet word om sekere tegniese vaardighede te verkry. Intellektuele bemeestering van ons kennisstelsels maak dit ook moontlik vir die samelewing om verdere ontwikkelings, veral op tegnologiese gebied, te genereer.

Dit moet egter moontlik wees om te bepaal watter van ons programme noodsaaklik is om ons ontwikkelingsprogram af te skop en ons in staat sal stel om sekere ontwikkelingsstadiums oor te slaan. Hier sal dit prioriteitsontledings wees wat bepaal wat verwerp moet word en wat beklemtoon moet word. In hierdie verband sal ons krities moet gaan kyk of ons moet voortgaan om VKO en BOOV te verskaf soos wat ons nou doen, en of ons as regering dit moet voorsien. Byvoorbeeld, as ons redeneer dat 'n sterk algemene opvoeding 'n voorvereiste vir die verkryging van verdere kennis en/of vaardighede is, dan ontstaan die vraag vanselfsprekend of die huidige belegging in VKO en BOOV die vereiste opbrengste oplewer of sal oplewer?

2.6.1 Vroeëkindontwikkeling (VKO)

VKO word tans deur middel van 'n verskeidenheid standplase voorsien deur die WKOD, die departemente van Gesondheid en Maatskaplike Dienste en Armoedeverligting, sowel as die plaaslike regering. Onlangse gesprekke tussen hierdie diensverskaffers het gelei tot die ontwikkeling van 'n geïntegreerde verskaffingstelsel.

Hoewel onlangse (2004/5) navorsingsbevindings in die Verenigde Koninkryk daarop dui dat nie al die VKO-programme die beoogde voordelige invloed het nie, veral as dit te vroeg aangepak word, is ons verbind tot die uitbreiding van die sektor, in ooreenstemming met ons gemelde doel om menslike kapitaal van so 'n vroeë ouderdom as moontlik te ontwikkel. Dit sal ons in staat stel om 'n kurrikulum van 'n hoër gehalte te lewer, en om ons gehalteversekeringsinisiatiewe aan die een kant te verbeter en om aan die ander kant te verseker dat moeders (gesinne) verantwoordelikheid vir die sosialisering van hulle kinders neem.

Ons moet ons huidige leweringstelsels krities hersien om seker te maak dat hulle beide doelmatig en doeltreffend is. Ons sal, as 'n provinsie, die sektor in 2006 – 2008 uitbrei as deel van die UPWP deur die oprigting van meer standplase, die voorsiening van addisionele leerondersteuningsmateriaal, die verbetering van die omstandighede van die VKO-praktisyns, voorsiening van intensiewe opleiding van ongeveer 900 praktisyns op NKR-vlakke 1 – 4 en die hersiening van die huidige kurrikulum.

2.6.2 Basiese Onderrig en Opleiding aan Volwasse (BOOV)

Op dieselfde trant moet ons die lewering van BOOV problematiseer. Hoewel BOOV grondwetlik voorgeskryf word, beteken dit nie dat ons hierdie diens moet lewer soos wat tans die geval is nie. Hierdie sektor moet getransformeer word sodat dit programme sal lewer wat diegene sal bevoordeel wat weens verskeie redes van die onderwysstelsel uitgesluit was. Ons moet onder andere klem lê op toegang tot hierdie diens vir diegene wat uitgesluit was van enige vorm van formele, basiese onderrig, terwyl ons ook voorsiening maak vir geleenthede vir herhalende matrikulante waar dit prakties moontlik is.

Gedurende 2006 sal ons 'n intensiewe haalbaarheidstudie onderneem oor die lewering van BOOV in hierdie provinsie. Hierdie studie sal onder andere kyk na die haalbaarheid van die oprigting van voltydse BOOV-sentra in teikengemeenskappe, die hersiening van die huidige kurrikulum en die huidige versameling kursusse wat by bestaande sentra aangebied word, die hersiening van die doeltreffendheid van huidige leweringprogramme, en sal aanbevelings maak oor 'n groter betrokkenheid van die BOOV-NRO-sektor in die lewering en bestuur van BOOV in die provinsie. Hierdie studie wat lankal reeds nodig was, sal verseker dat ons programme ooreenstem met die MEOS-voorstelle, en sal BOOV posisioneer as 'n sleutelrolspeler in die ontwikkeling van vaardighede in die provinsie.

2.6.3 Opleiding aan Leerders met Spesiale Onderwysbehoefte (OLSO)

Vanselfsprekend moet hierdie sektor steeds ondersteun word, aangesien dit onderrig bied vir diegene met leerhindernisse, asook diegene wat gewoonlik as “begaafde leerders” bekend staan. Dit is egter te betwyfel of meer hulpbronne op die kort termyn aan hierdie sektor toegewys kan word, maar dis noodsaaklik dat ons dit wel doen, want die vraag is groot, en tans is ons in staat om slegs aan ’n paar toegang te bied. Dis dalk belangriker dat ons die oprigting van meer vaardigheidskole oorweeg, aangesien dié skole daardie leerders kan huisves wat self bevoeg is om vaardighede soos metaalwerk, stoffering, ens. te bekom en waarmee hulle toegang tot die arbeidsmark, en selfs die kleinsakewêreld kan kry in die vorm van ondernemings in hul gekose velde.

2.6.4 Algemene Onderwys en Opleiding (AOO)

Soos ons reeds geredeneer het, vorm hierdie sektor die kern van ons strategie, aangesien ons glo dat standvastige onderrig van hoë gehalte hier (met die klem op kommunikasie en die wetenskap) meer studente in staat sal stel om toegang tot verdere onderwys en opleiding, en/of die hoëronderwyssektor te kry. Ons glo dis hier wat ons studente nie slegs die kennis, vaardighede en inligting kan opdoen om lewens- en beroepskeuses met vertroue uit te oefen nie, maar ook die waardes en ingesteldhede wat hul deelname aan burgerlike sake en in die ekonomie in die algemeen sal bevorder. Hierdie benadering tot ons strategie dui daarop dat dit ons hoofprioriteit moet wees.

2.6.5 Verdere Onderwys en Opleiding (VOO) – Skole

Hierdie sektor word geteiken vir die implementering van die Nasionale Kurrikulumverklaring (NKV) gedurende 2005/06. Dit sal nie slegs die bekendstelling van ’n nuwe kurrikulum behels nie, maar veral die strategiese element van **kurrikulumregstelling** – die bekendstelling van uitgebreide en kritieke kurrikulumpakkette (met die kollig op wiskunde, wetenskap en tegnologie, en tale) wat voorheen om politieke redes, gebrek aan motivering of belangstelling, en gebrek aan hulpbronne beperk was. Die departement sal regstreeks ingryp om toe te sien dat gemeenskaplike pakkette kies wat ontwerp is om toegang tot hoëvlak kennis en -vaardighede te verskaf, asook die oprigting van sentrums van voortreflikheid van Fokusskole, en in lyn met die ekonomiese groei projekte wat deur die MEOS-navorsing gemaak is. Dié sektor kan moontlik kleiner raak, soos meer studente na die VOO-kollegesektor verwys word vir verdere onderwys en kwalifikasies wat by hul behoeftes en vermoëns pas. Dit beteken egter geensins ’n hulpbronsparing nie – trouens dit word in die vooruitsig gestel dat, ten minste aan die begin, die oprigting van hierdie sektor hoër toewysings in die vorm van infrastruktuur en toerusting, onderwyspersoneel en onderwyserontwikkelingsprogramme, ens. sal vereis.

2.6.6 Verdere Onderwys en Opleiding (VOO) – Kolleges

Hierdie sektor is van die uiterste belang vir ons ontwikkelingsplanne, veral omdat dit ontwerp is om groter toegang tot studente te verskaf (deur sowel die ontwikkeling van geskikte kursusse as die beskikbaarheid van finansiële bystand). Die sektor het reeds sy strategiese ontwikkelingsplanne opgestel en het sy kursusse herstruktureer en met nuwe kursuskurrikula vorendag gekom, grotendeels gegrond op die navorsing wat vir die MEOS gedoen is. Daarbenewens gaan die herkapitaliseringsfonds, wat deur die Departement van Onderwys verskaf gaan word, help om die kolleges meer simpatiek vir die ontwikkelingsbehoefte van die provinsie en die ekonomie te maak. Deur noue samewerking met die SOOO's kan die kolleges die leerderskap teikens haal wat die Departement van Arbeid op ’n nasionale vlak gestel het. ’n Belangrike aspek van die ontwikkeling van dié sektor sal die totstandbrenging van ’n VOO-S-inligtingstelsel wees wat ons in staat sal stel om die beweging en doeltreffendheid van die stelsel te meet.

2.7 Sektorontleding: Die Rol van Hoër Onderwys in Menslikehulpbron-ontwikkeling in die Wes-Kaap

Vanweë ons talle beraadslagings het die WKOD ook formele besprekings met die Hoëronderwyssektor in die algemeen, en met die Kaapse Konsortium vir Hoër Onderwys (KKHO) gevoer. In reaksie op ons uitnodiging om op die Menslikekapitaalstrategie kommentaar te lewer en daartoe by te dra, het die KKHO ’n aansienlike bydrae gelewer, waaronder baie waardevolle statistiek. Die volledige bydrae verskyn in die bylae. Dis egter belangrik om daarop te let dat die bespreking met hierdie sektor steeds voortduur.

Hier volg uittreksels uit dié dokument.

2.7.1 Hoër Onderwys en Ontwikkeling

Wêreldwyd word erken dat onderwys 'n kernfaktor is in die bevordering van groei en ontwikkeling, deur die voorsiening van vaardighede en ook deur die uitwerking wat dit op ander maatskaplike kwessies, soos gesondheid, voeding, kindersterftes, armoede tydens die kinderjare, ens. het. Onderwys is dus 'n kernfaktor aan die aanbodkant van die ontwikkelingsvergelyking. Daar word nou wêreldwys aanvaar dat hoër onderwys 'n belangrike rol in menslikehulpbron-ontwikkeling, ekonomiese groei en maatskaplike en ekonomiese ontwikkeling speel. Voorts is daar nou wye erkenning vir die rol van hoër onderwys in streeksontwikkeling. Dus behoort dit glad nie 'n verrassing te wees om te sien dat hoër onderwys in 'n streeks- of provinsiale strategiedokument oor menslikekapitaal-ontwikkeling voorkom nie.

Wat wel nuut is, is die veranderende karakter van die wêreld ekonomie waarin Suid-Afrika, en veral die Wes-Kaap, moet meeding. Kennis verdring fisiese kapitaal as die bron van huidige en toekomstige rykdom. Tegnologie is die eintlike dryfveer van hierdie proses, met inligtingstegnologie, biotegnologie, en ander innoverings wat die wyse waarop ons leef en werk dramatiese verander. Hierdie ontwikkelings bied 'n groot uitdaging vir die ontwikkelingsdoelwitte van sowel die provinsiale regering as streeks- hoër onderwys in die Wes-Kaap.¹³

Die Wes-Kaap (WK) is betreklik goed daaraan toe ten opsigte van die voorsiening van hoër onderwys (HO). Hoewel dit in die omgewing van Kaapstad gekonsentreer is, met beperkte voorsiening in die res van die provinsie, bied die vier inrigtings 'n wye verskeidenheid onderrig- en navorsingsprogramme en uitreikbedrywighede. Ten opsigte van die huidige herstrukturering van die stelsel, gaan die inrigtingsopset van die WK verander vanweë die samesmelting van die twee teknikons om die Kaapse Skiereilandse Universiteit van Tegnologie te vorm, deur die inlywing van tandheelkunde by die Universiteit van Wes-Kaapland, deur die herstrukturering van voorgaande verpleging, en deur die verklaarde nasionale beleidsdoelwit van streeksamewerking en rasionalisering. Met hierdie proses is daar die geleentheid om die verskeidenheid inrigtingsprogramme en aanbiedings só saam te stel dat hulle 'n toenemend doeltreffende bydrae tot die WK se menslikehulpbron-ontwikkelingstrategie, streeksontwikkeling en arbeidsmarkvereistes lewer.

Met betrekking tot strategiese ontwikkeling moet daar beklemtoon word dat hoër onderwys slegs sy rol kan vul, indien daar 'n sterk skoolstelsel asook 'n sterk na-skoolse kollegesektor is. Strategies moet onderwys stelselmatig bekyk word. Daarbenewens moet ons 'n enge, instrumentele, vaardigheidsgebaseerde siening van ontwikkeling vermy wat 'n kennisgebaseerde bespreking waarvan ware ontwikkeling en innovering afhang, probeer opsy stoot.

2.7.2 Oorhoofse Inskrywingspatrone

In 2003¹⁴ was net meer as 82 000 koptelinskrivings in die vyf hoëronderwysinrigtings (HOI's) van die Wes-Kaap (wat 11% van die nasionale inskrivings verteenwoordig het). Hiervan was ongeveer 56 000 aan die drie universiteite en nog 26 000 aan die voormalige teknikons wat nou saamgesmelt het om die Kaapse Skiereilandse Universiteit van Tegnologie te vorm.

2.7.3 Slaagkoerse per ras

Met betrekking tot die doeltreffendheid waarmee gegradueerdes voortgebring word, wys die data dat die slaagkoers¹⁵ van Wes-Kaapse inrigtings almal bo die nasionale gemiddeld van 15% was. Sowel die universiteite (23%) as die voormalige teknikons (20%) presteer goed in dié opsig. Dit is egter deur ras verwing, met die slaagkoers van wit studente in die WK (26%) wat veel hoër is as dié van swart, bruin en Indiër-studente (19% in elke geval). Nietemin was die Wes-Kaap se slaagkoers in elkeen van die rasgroepe hoër as die nasionale gemiddeldes van 19% vir wit studente, 15% elk vir bruin en Indiër-studente en 14% vir swart studente.

¹³ *Higher Education in Developing Countries: Peril and Promise* (Wêreldbank, 2000)

¹⁴ Hierdie data is op HEMIS 2003 gegrond. Meer onlangse (2004) data gaan binnekort by die nasionale Departement van Onderwys beskikbaar wees.

¹⁵ In die afwesigheid van gedetailleerde kohortstudies van studente deur die stelsel, verskaf slaagkoerse 'n ruwe aanduiding om deursoetdoeltreffendheid te meet. Dit word bereken deur die getal geslaagdes deur koptelinskrivings van dieselfde jaar te deel. Die koers word gedifferensieer volgens die duur van die kwalifikasie en word geraak deur die aantal nuwe innames, uitsakkers en die deursoetkoers, met ander woorde tyd nodig om die kwalifikasie te bekom. Let daarop dat 'n 'perfekte' slaagkoers vir 'n 3-jaarkwalifikasie 33% sal wees, as daar aangeneem word dat daar elke jaar dieselfde getal inskrivings is, en nie 100% nie. Die Nasionale Plan verskaf normtoetse vir die verskillende kwalifikasievlakke wat afgelei is van studentkohortmodelle oor vyf jaar waarvolgens tipiese slaagkoerse in Suid-Afrikaanse inrigtings geïdentifiseer is. Die nuwe befondsingsraamwerk het die Nasionale Plan se normtoetse aanvaar.

2.7.4 Inname vir Hoër Onderwys in die Wes-Kaap

Van kernbelang vir die sukses van HO in die WK om al sy funksies na te kom en doeltreffend tot die WK Strategie vir die Menslikehulpbronontwikkeling by te dra, is die verbetering in die gehalte en hoeveelheid van die inname vir HO uit die skole. Van die ongeveer 38 000 graad 12-kandidate, drui 8 000 (20%) tipies. Van die ander 30 000, slaag omtrent 20 000 tipies sonder vrystelling (68%) en 10 000 (32%) met vrystelling.

Ontleding deur die Departement van Onderwys toon dat van die 30 000 wat kwalifiseer om tot HO toe te tree, 'n enorme aantal van 21 000 (42% van die kandidate) dit nie doen nie en eerder tot VOO, private HO en die arbeidsmark toetree of werkloos is. Dus tree slegs 10 000 graad 12's (16%) tipies elke jaar tot HO toe. Duidelik is dit nie genoeg om aan die hoëvlak-MHO-behoefte van die provinsie te voldoen nie.

2.7.5 Die bou van 'n Vennootskap tussen die Provinsie en Hoër Onderwys op streeksvlak

Die openbare hoëronderwysinrigtings (HOI's) in die Wes-Kaap glo dat die algemene welstand van die Provinsie onlosmaaklik afhang van die bydrae van hoër onderwys tot die maatskaplike, kulturele, politieke en ekonomiese ontwikkeling van sy burgers, en van die streek. Die HOI's in die Wes-Kaap het die Kaapse Konsortium vir Hoër Onderwys (KKHO) tot stand gebring vir 'n samewerkende benadering tot beplanning.

Met inagneming van die nalatenskap van die verlede, het hoër onderwys en die regering, die provinsiale regering ingesluit, min of geen geskiedenis van strategiese samewerking op inrigtings- en streeksvlakke in die belang van ontwikkeling nie. Tans is hoër onderwys 'n nasionale bevoegdheid en tradisioneel was HOI's geneig om hulself as nasionale en nie streeks-inrigtings te sien nie. Dis egter nou die tyd dat die HOI's, deur die KKHO, vennootskappe met plaaslike en provinsiale regering in die belang van die ontwikkeling van die streek bou.

KKHO-inrigtings is verbind tot vennootskap met die provinsiale regering om wedersyds ondersteunde prioriteite te stel en oplossings vir gemeenskaplike probleme te vind. Die KKHO se Direkteure het inrigtingsbeplanners versoek om 'n raamwerk en model op te stel om onderwysprioriteite in die konteks van streeksbehoefte uiteen te sit. Ons het onlangs gereeld met die WKOD vergader juis om saam aan skole, VOO-kolleges en onderwyseronderrig te beplan, en sien daarna uit om ons betrokkenheid te vergroot om ander provinsiale departemente en die Provinsiale Ontwikkelingsraad (POR) in te sluit.

2.8 Internasionale Ervarings

Die internasionale situasie bied aan ons voldoende motivering. Daar moet op gelet word dat die Oos-Asiatiese ekonomiese wonderwerk onder meer grootliks toegeskrywe word aan die volgehoue vlakke van belegging in menslike kapitaal oor 'n lang tydperk. 'n Omvangryke korpus internasionale literatuur suggereer dat daar 'n opvoedingswonderwerk agter die ekonomiese wonderwerk lê (Haq & Haq, soos aangehaal deur Tilak, 2002). So word ekonomiese ontwikkeling in Oos-Asië tereg as menslikehulpbronontwikkeling gesien. Volgens Tilak word belegging in onderwys wat tot die vorming van menslike kapitaal aanleiding gee, as die enjin van ekonomiese groei erken. So byvoorbeeld het Korea na bevryding onderwys vir alle burgers toeganklik gemaak, wat 'n beduidende bydrae gelewer het tot die toename in die voorsiening van geskoolde en tegniese arbeid in die kort termyn, en die billike verspreiding van inkomste in die lang termyn. Ons getransformeerde VOO en BOOV-sektore suggereer dus dat daar meriete in is om ons energie in dié rigting te konsentreer.

Volgens Tilak het die Oos-Asiese ekonomieë groot klem op gehalte gelê. Hulle het redelike groot somme aan handboeke en ander onderrig- en leermateriaal bestee, benewens aansienlike uitgawes vir direkte subsidies soos geldelike en nie-geldelike aanspooring van studente. In baie van die ekonomieë is die student-onderwyser-verhoudings in primêre skole klein, en dit wissel van 18 in Japan tot 28 in Korea. Die meeste van die ekonomieë in die Asië-streek bedeel ook 'n hoë prioriteit toe aan gevorderde tegnologie in onderwys- en opleidingstelsels. Skole ontvang goeie tegniese toerusting en ook tegniese kundigheid, goed opgeleide onderwysers, en so meer.

Nog 'n treffende kenmerk van die investeringspatroon in menslike kapitaal in Oos-Asiese ekonomieë hou verband met die klem op beroeps- en tegniese onderwys. Instansies vir tegniese en beroepsonderwys is prominent in Japan, Korea, Taiwan en Singapore. 'n Laaste baie belangrike kenmerk van die ontwikkeling van onderwys in die Oos-Asiese ekonomieë was die betrokkenheid van die private sektor in hoër onderwys.

Ons kan baie lesse by die Ooste leer. Een hiervan hou verband met onderwyseropleiding. Onderwyseropleiding in VKO, AOO, VOO en BOOV is 'n belangrike intervensie-area. So byvoorbeeld beloop ons investering in VKO 'n totale besteding van R73 923 000. Daar is geen formele en gesofistikeerde opleidingsprogram vir die praktisyns nie. In AOO is reusesomme geld aan die oriëntering van onderwysers m.b.t. die struktuur van die kurrikulum, politieke doelwitte en simbole bestee,

maar daar was weinig respek vir epistemologie, filosofiese onderbou, verskillende metodologieë, en goeie onderwyseropleiding. Die slotsom m.b.t. BOOV en VOO is soortgelyk. In ons stryd teen armoede sal die Menslikekapitaalstrategie die onderwysers en onderwyseropleiding as die eerste linie waar reaksie nodig is, teiken.

Daar word veel gewag gemaak van die “wonderwerk van die Keltiese Tier”, en daar word dikwels beweer dat die welslae van die Ierse ekonomiese hoogty aan sy hoogs opgeleide bevolking toe te skrywe is. Drie dekades van investering in die onderwys het die aanbod van geskoolde arbeid verhoog, terwyl dit ook die aanbod van ongeskoolde arbeid verlaag het. Terselfdertyd het die aanvraag na arbeid verander, met ’n beduidende toename in die aanvraag na geskoolde arbeid en ’n afname in die aanvraag na ongeskoolde arbeid. Barrett, Callan & Nolan (1997) se ontleding van mikro-data aangaande verdienstes toon dat die voordeel aan die onderwys tussen 1987 en 1994 toegeneem het, veral m.b.t. die premie wat vir derdevallkwalifikasies betaal is, wat daarop wys dat die aanvraag na geskoolde arbeid oor daardie tydperk toegeneem het. Bradley e.a. (1997:52) kom tot die slotsom dat die groei in die voorraad van menslike kapitaal in die eerste helfte van die 1990’s ’n hoogtepunt bereik het, en dat die investering in menslike kapitaal in hierdie stadium meer as 0.6 persentasiepunte tot die jaarlikse groeikoers bygedra het. Hulle ontleed ook vergelykende data wat toon dat arbeidskoste per eenheid in die rekenaarsektor in Ierland laer is as in die meeste ander EU-lande, en dit lei tot die vermoede dat geskoolde arbeid in Ierland relatief goedkoop is, en dat dit ’n faktor is wat daartoe lei dat groot beleggings na die hoë-tegnologie-sektor in Ierland gelok word. ’n Bewering wat nie bevestig kan word nie, is dat investering in menslike kapitaal 30 jaar voor die ekonomiese hoogty in afwagting van daardie ekonomiese hoogty gemaak is, veral aangesien die redes vir die ekonomiese groei veel meer as slegs onderwys behels. ’n Soortgelyke patroon kan in die moderne China gevind word: terwyl dit waar is dat Chinese onderwys op hoë investerings- en prestasievlakke in wiskunde en wetenskap toegespits is, kan daar nie beweer word dat Chinese onderwysinstansies en hul kurrikulum vir die eise van die ekonomie en die arbeidsmark gerat is nie. Eintlik mag dit wees dat beleidsrigtings m.b.t. goedkoop arbeid, en hoë onderwysprestasies saamgevoel het om ’n hoë vlak van ekonomiese groei te bereik.

Binne die Wes-Kaap het internasionale en nasionale regeringsbeleid die noodsaak om in hierdie rigting te beweeg, onderstreep en beklemtoon. Wat beteken dit vir die Wes-Kaapse Onderwysdepartement? Is ons besig om die soort opvoedkundige ervaring, of behoorlik toegeruste individue te lewer wat die ontwikkeling van ’n mededingende, kennisgebaseerde ekonomie en samelewing benodig? Hoe het ons ons organisasie, strukture en praktyke gewysig om die Menslikekapitaalstrategie te bevorder? Het ons ’n nuwe rol vir skole gedefinieer waardeur ’n kennisgebaseerde samelewing gebou en gedien word?

3. Menslike Kapitaal en die WKOD

Dis ’n uitgemaakte saak dat die Menslikekapitaalstrategie die grondslag vorm van alles wat die WKOD moet verrig. Nog meer van belang is die erkenning en toewyding van die Departement om homself te posisioneer en te oriënteer sodat dit die provinsiale visie van ’n *Tuiste vir Almal* en die *iKapa-strategie* ten beste kan verwesenlik. Die WKOD moet beseft dat sy strategie, program, en bedrywighede nie beperk word tot politieke ampstermyne nie; dat dit ’n paar belangrike korttermynvoordele moet behaal wat sy langtermynprogram sal bevorder; en dis dan veral belangrik dat hierdie strategie in die bewussyn van die mense van hierdie provinsie vasgelê word sodat hierdie regering en dié wat daarop volg, op lewering aan die mense beoordeel kan word.

Die WKOD speel drie sleutelrolle in die Menslikekapitaalstrategie (MKS). Eerstens is die WKOD verantwoordelik vir **die opstel van, beraadslaging oor, byhou van en verslagdoening oor die Menslikekapitaal-strategie**. Tweedens moet die WKOD ’n beduidende rol speel as ’n **verskaffer van onderwys- en opleidingsgeleenthede**. Derdens het die WKOD meer as 30 000 personeellede in diens. Dus het die WKOD ’n rol as **werkgewer** van mense wat regstreeks of onregstreeks verantwoordelik is vir menslikehulpbronontwikkeling by skole, VOO-kolleges, VKO-persele en volwassene gemeenskap-sentrums.

3.1 Die WKOD as ’n Leerorganisasie

Die ontwikkeling van menslike kapitaal in die provinsie is nie net van toepassing op die ontwikkeling van die jeug in hul vormingsjare nie. Dit is ook van toepassing op die organisasie in die geheel en die groei en ontwikkeling van die interne kennis en toekomstige vermoëns van die organisasie. Die ontwikkeling van ons organisasiekapitaal, wat begin met die beoogde hergeniëeringsproses, is dus nou verbind met die Menslikekapitaalstrategie self.

Die WKOD bestaan uit die Provinsiale Ministerie van Onderwys, gelei deur ’n Lid van die Uitvoerende Raad (LUR) en die Provinsiale Hoofkantoor. Die provinsiale hoofkantoor word onderverdeel in drie takke, naamlik Korporatiewe Dienste,

Bedryfsonderwysbestuur, en Onderwysbeplanning en -ontwikkeling. In 'n poging om bestuur- en ontwikkelingsteun nader aan skole te bring, is Onderwysbestuur- en Ontwikkelingsentrums (OBOS'e) in die sewe distrikte van die provinsie gevestig waarvan drie in die landelike gebiede is.

Die WKOD beskik oor altesaam 9 361 poste vir staatsamptenare waarvan 8 343 gevul is (sien bylae). Daarbenewens is daar 28 000 opvoeders in diens by verskeie inrigtings wat dit die grootste staatsdepartement in die provinsie maak. Met so 'n groot organisasie neem die eise vir effektiewe en doeltreffende dienslewering konstant toe, terwyl die indiensontwikkeling van opvoeders in reaksie op nuwe en snelle ontwikkelings in die onderwys, kennisbestuur en metodologie kritiek is. Tans word die beleidsproses as uiteenlopend en ongekoördineer binne die departement ervaar en die gedesentraliseerde benadering tot dienslewering deur die OBOS'e verg fokus en instaatstelling.

Die WKOD het homself omskryf as 'n leerorganisasie wat hom oor die volgende tien jaar met voortreflike dienslewering besig gaan hou. As 'n leerorganisasie gaan die WKOD deurgaans selfkritiek en hernuwing toepas deur te fokus op doeltreffende organisasie, deur distriksvermoëns uit te brei en te fokus, deur skooldoeltreffendheid te herbevestig en steunstrategieë aan te voor om verskeie aspekte aangaande gehalteonderwys in skole onder die loep te neem.

3.2 WKOD as Ontwikkelaar van die Menslikekapitaalstrategie (MKS)

Die regering van die Wes-Kaap het die WKOD opdrag gegee om die provinsie se MKS saam te stel. Sodra dit goedgekeur is, sal die MKS as die raamwerk vir alle menslikehulpbronontwikkeling in die provinsie vir die volgende tien jaar en langer dien. Daar word beoog dat alle staatsdepartemente, openbare onderwys- en opleidingsinrigtings, skenkers en programme vir maatskaplike verantwoordelikheid hierdie raamwerk as die basis vir die ontwikkeling van hul eie menslikehulpbron- en opleidingsplanne moet gebruik, deur die beoogde MK-inligtingstelsel met sy ontleding en projekte van toekomstige lynspesifieke MK-behoeftes uit te brei, en ook deur in te skakel by spesifieke onderwys- en/of beroepsopleidingsprogramme by ons skole en VOO-kolleges en dit te ondersteun. Terselfdertyd sal die proses van voortgesette oorlegpleging oor die Strategie met georganiseerde arbeid, georganiseerde besigheid en die burgerlike samelewing daartoe lei dat die maatskaplike vennote in die provinsie op 'n benadering tot menslikehulpbronontwikkeling ooreenkom.

Die MKS sal dus nie net bloot 'n kernmeganisme vir beplanning en lewering vir die WKOD wees nie. Dit sal ook aan die regering 'n middel verskaf vir die volgende take:

- Beraadslaag en opper kwessies binne en buite die regering oor menslikehulpbronontwikkeling;
- Mobiliseer hulpbronne, en
- Moniteer vordering van menslikehulpbronontwikkeling in die provinsie.

3.3 WKOD as Verskaffer van MHO-geleenthede

As verskaffer van onderwys, is die WKOD daarvoor verantwoordelik om toe te sien dat die grondslag vir menslikehulpbronontwikkeling gelê word deur die algemene onderrig van alle leerders van verpligte skoolgaande ouderdom. Die WKOD sal daadwerklik poog om aandag te skenk aan die ongelykhede van die verlede deur sy befondsing van die AOO-baan en die gepaardgaande spesiale ingrypings.

Die WKOD sal ook onderwys- en opleidingsprogramme verskaf aan burgers verby skoolgaande ouderdom wat min of geen skoolopleiding gehad het. Hierdie gemeenskapsgebaseerde leerproses is gemik op die jeug, vroue en diegene in landelike gebiede.

Die WKOD sal ook Verdere Onderwys- en Opleidingsgeleenthede progressief verskaf soos wat fondse beskikbaar raak. In dié baan val die klem op die uitbreiding van gespesialiseerde leergeleenthede sodat jongmense met waardigheid en trots aan die hoër onderwys of die arbeidsmark kan deelneem.

Laastens sal die WKOD aan alle ouers van jong kinders (0 – 12) en aan diegene wat met ouers van jong kinders werk, 'n eenvoudige kontrolelys verskaf oor hoe om 'n verrykte tuiste te skep wat kognitiewe ontwikkeling aanhelp.

3.4 WKOD as Werkgewer

As werkgewer moet die WKOD toesien dat staatsamptenare en onderwysers beskik oor die vaardighede, kennis en waardes om onderwys en opleiding van hoë gehalte in die provinsie te voorsien en te ondersteun. Daarbenewens moet onderwysers, dosente en bestuurders van onderwysinrigtings 'n beduidende rol speel in die ontwikkeling van menslike hulpbronne en sosiale kapitaal in die provinsie. Saam raak hulle daaglik die lewens van meer as 1 miljoen jongmense. Hul invloed op die toekoms van die provinsie kan nie oorbeklemtoon word nie. Die onderwyskorps werk met menslike kapitaal

op 'n baie ontvanklike fase en onderwysers word heel gepas "in loco parentis" genoem. Onderwysers/opvoeders moet rolmodelle vir hul leerders wees. Sodoende ontwikkel hulle 'n kultuur van menseregte, wedersydse respek, en 'n etos van eerlike harde werk om die provinsie te dien en te ontwikkel.

Die WKOD sal die Werkplekvaardigheidsfonds en prestasiekontrakte gebruik om te kyk na die vaardighede en kennis van onderwysers asook hul rol in die bevordering van sosiale kapitaal. Die WKOD se Direktoraat Menslike Hulpbronontwikkeling het 'n oudit van onderwys- en opleidingsbehoefte voltooi en gaan Werkplekvaardighedsplanne vir die volgende vyf jaar opstel.

Ten opsigte van onderwysers en skoolbestuurders het die WKOD die Kaapse Onderwysinstituut gestig om verlengde geleenthede (in teenstelling met kort werksessies) vir hierdie sleutelwerknemers te ontwikkel. Meer as 150 persone kan op 'n slag by die Instituut hanteer word. Die impak van hierdie opleidingsingryping word deur noukeurig beplande navorsing gemeet. Die WKOD werk ook nou saam met die tersiêre inrigtings in die provinsie om voordiens- en indiensopleidingskurse te ontwikkel.

3.5 Die Skakel tussen Menslike Kapitaal en Sosiale Kapitaal

Die skakel tussen sosiale kapitaal en menslike kapitaal word erken deurdat daar geglo word dat hoër vlakke van onderwys gelyk staan aan hoër vlakke van vertroue en bereidwilligheid by gemeenskappe om in hul sosiale omgewing te belê. Aangesien onderwys vir die ontwikkeling van sosiale vaardighede verantwoordelik is, word daar geglo dat hoe hoër die vlakke van onderwys is, hoe meer gesofistikeerd hanteer mense die ingewikkelde wêreld van sosiale interaksie. Die provinsie se leierstrategie oor menslikekapitaal-ontwikkeling fokus op al die fases van onderwys, van die vroeë kinderjare deur algemene en verdere onderwys, basiese onderwys vir volwassenes en hoër onderwys. Die Menslikekapitaal-ontwikkelingstrategie het as oorhoofse doelwit die ontwikkeling van die nodige kennis, waardes, ingesteldhede en vaardighede wat ons mense in staat sal stel om ingeligte loopbaan- en lewenskeuses uit te oefen. Sodoende word hulle toegerus om verantwoordelikheid te aanvaar vir hul eie lewens en die voortgesette verbetering daarvan binne 'n gemeenskapkonteks. Die ontwikkeling van sosiale kapitaal maak dus 'n kritieke deel van ons Menslikekapitaalstrategie uit.

3.6 Bevordering van die Vorming van Sosiale Kapitaal deur Skole

Die vraag word makliker gevra as beantwoord. Benewens die voorbeelde hierbo genoem, is daar letterlik honderde individuele inisiatiewe in plek by bykans elke enkele skool en deur elke distrikskantoor. Wat egter belangrik is, is dat hierdie verskillende inisiatiewe opgeteken moet word en hul impak op 'n wetenskaplik betroubare manier gemeet moet word.

Die WKOD het reeds 'n verskeidenheid programme in plek wat tot die ontwikkeling van sosiale kapitaal kan bydra. Toe hulle bekendgestel is, was die programme nie openlik as sosialekapitaalprogramme beskou nie, en daar is ook nie oorweging aan die prestasie van spesifieke, waarneembare sosiale kapitaalluitkomst en -uitsette geskenk nie. Met die aandag wat die konsep tans geniet, en binne die konteks van 'n provinsiale leierstrategie, is dit nou dwingend noodsaaklik dat die projekte hersien word om spesifiek op die bereiking van sosialekapitaalluitsette en -uitkomst te fokus en om streng moniteringsmeganismes in te stel om die uitwerking daarvan op die gemeenskappe waar hulle werksaam is, te bepaal.

Hierdie programme sluit onder meer die volgende in:

- Die WKOD se Rasse-integrasiestrategie
- Die Waardes-in-Onderwysprojek
- Die Provinsiale Onderwysertoekenning
- Die Veiligerskole-projek
- Die Tirisano-skolekoorkompetisie
- MIV- en vigsprogramme
- Leerdersteunehede by VOO-kolleges
- Die Geskiedenisprojek

Ten einde stukrag te verleen aan die proses van die ontwikkeling van sosiale kapitaal deur onderwys, gaan die WKOD die volgende programme bekendstel wat ontwerp is om as 'n platform vir sosiale netwerkvorming en leierskapontwikkeling te dien:

- Bevordering van die stigting van 'n provinsiale Skoolbeheerliggaam- (SBL) struktuur om die onderskeie SBL-strukture in die Wes-Kaap byeen te bring. Dit sal hierdie strukture die geleentheid bied om by die onderwysbeleid betrokke te raak en om projekte en programme bekend te stel wat die gehalte van onderwysbestuur en onderwys in die algemeen kan verbeter.

- Bevordering van die stigting van 'n provinsiale Verteenwoordigende Raad van Leerders (VRL) om die interaksie van skooljeugdiges in die onderwysbeleid en onderwysprojekte te fasiliteer, maar veral om hul deelname aan leierskap-ontwikkelingsinisiatiewe en gemeenskapsontwikkelingsprogramme aan te moedig.
- Bevordering van die stigting van 'n Afgetrede Onderwysersvereniging met die uitdruklike doel om afgetrede onderwysers die geleentheid te bied om by onderwysontwikkelingsinisiatiewe in die skool en in die gemeenskap betrokke te raak.
- Stigting van plaaslike onderwysforums wat die implementering van onderwysvoorsieningsplanne vir elke munisipaliteit en subraad sal hanteer, en om sosiale kapitaal op plaaslike vlak te bou.

4. Gapingontleding

Met inagneming van die kwessies wat hierbo in die omgewingsontleding geopper is, moet daar kennis geneem word dat daar 'n aansienlike verbetering in die onderwysvlakke van die inwoners van die Wes-Kaap vir die tydperk van 1994 tot 2004 was. Dit word gestaaf deur deelname- en voltooiingskoerse in skole, VKO-sentrums, VOO-kolleges en Gemeenskapsleer-sentrums. Veral van belang is die feit dat vir die afgelope vyf jaar daar bykans universele primêreskool- inskrywings was. Met ander woorde, die oorgrote meerderheid Wes-Kaapse kinders tussen die ouderdomme van sewe en veertien is by die onderwysstelsel op min of meer die gepaste graadvlak ingeskryf.

- Ten spyte van hierdie indrukwekkende vordering het groot getalle mense in die Wes-Kaap nie toegang tot onderwys op die vlak wat nodig is vir waardige deelname aan die burgerlike, politieke en ekonomiese lewe van die provinsie gehad nie. Tabel 5 toon byvoorbeeld dat minder as 'n kwart van die Wes-Kaapse bevolking oor 'n Senior Sertifikaat beskik. Gedetailleerde ontleding van die syfers in Tabel 5 toon dat die geleenthede om te leer sterk teenoor wit bevooroordeel was, en tot 'n mindere mate teenoor die bruin bevolking. Gevolglik was die Wes-Kaap nie 'n Tuiste vir Almal nie.

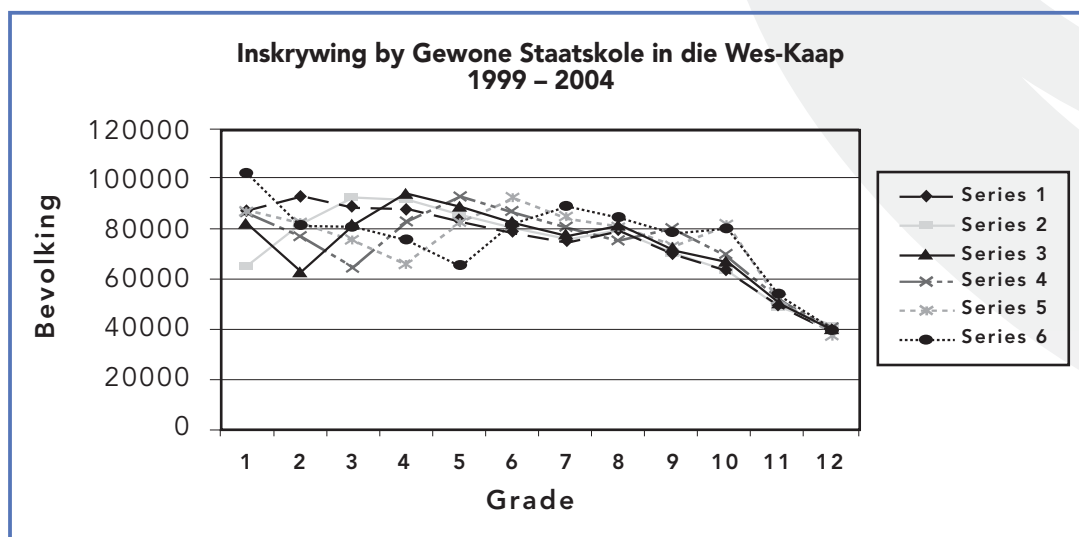
Tabel 5: Persentasie van bevolking op verskillende vlakke van skoling 1996 en 2001

	2001
Geen skoling	5,7%
Weinig primêre skoling	15,2%
Primêr voltooi	7,9%
Weinig sekondêre skoling	36,5%
Graad 12	23,4%
Hoër	11,2%

Bron: Statistiek Suid-Afrika se Sensus vir 1996 en 2001

Implikasies: Ons MKS moet, as 'n vertrekpunt, konsentreer op die histories benadeelde sektore van ons samelewing. Ons hulpbrontoewysingstendense (finansiële, menslik, fisies, tyd, ondersteuning) moet die swart jeug bevoordeel. Ons moet ons veral op 'n doeltreffender deursetkoers toespits: die universele vertrekvlakke moet ooreenstem met die universele toegangvlakke.

- Uit huidige inskrywingsyfers vir openbare gewone skole blyk dit dat die kommerwekkende situasie wat hierbo beskryf is, nie beduidend in die nabye toekoms sal verander nie. Die inskrywingsyfers vir die tydperk 1999 – 2004 toon dat slegs 50% van leerders wat in graad 1 ingeskryf is graad 12 bereik (sien figuur 1). Die uitsakkoers in skole korreleer ook in 'n hoë mate met ras. Inskrywing vir skool tot die ouderdom van 17 is byna 100% by wittes, terwyl inskrywing laer is by swart jeugdiges en selfs nog laer by bruin adolessente. (Seekings, 2003 en WKOD se Onderwysbestuursinligtingstelsel).

Figuur 1

- Soos met uitsakkers word die skole se *uitsetdata* sterk deur ras beïnvloed. Dit is duidelik uit die uitslae van die 2004 Senior Sertifikaat. Die getal vrystellings en hoërgraadgeslaagdes is oorwegend wit met baie min swart kandidate met wiskunde en wetenskap op die hoër graad.

Implikasies: Die duidelike en gestelde doelwit wat uit hierdie statistiek voortspruit, is dat ons moet toesien dat ons *ons leerdergetalle behou* deur hul skoolloopbaan, of minstens tot graad 9. Daarna kan ons hul verdere onderwys deur ons VOO-kolleges aanhelp. Dit beteken ook dat ons seker moet maak dat ons ons leerders se leerlewe kan naspoor, moniteer en daarin ingryp wanneer dit van ons gevra word, en dat ons 'n hoë-impak *stokkiesdraaivoorkomingsprogram* kan instel. Ons *Leerderopsporingstelsel* sal ons daartoe in staat stel. Die duidelike finansiële implikasies van 'n geslaagde leerderbehoudstrategie, veral vir die VOO-sektor, behels dat ons kan verwag dat hulpbronbehoefte (opvoeders, befondsing vir norme en standaarde, fisiese fasiliteite) kan verdubbel. Daarvoor is gesofistikeerde *finansiële en beplanningsmodelle* nodig, en die WKOD beskik nie tans oor daardie vermoë nie, maar kan dit moontlik inkontrakteer. 'n Leerderbehoudstrategie sal ook vereis dat ons skole doeltreffer moet funksioneer en dat die gehalte van die onderrig wat hulle verskaf, toenemend en vinnig moet verbeter. Ons *Doeltreffendeskole-strategie* is gemik op hoërskole wat swak presteer, en primêre skole wat suksel. Dié strategie gaan in die besonder kyk na die kwessie van *opvoeder- en bestuurstoewyding* (stiptheid, werksetiek, dissiplinêre tendense, ens.) ten einde sowel ondersteuning as vinnige dissiplinêre optrede te verskaf waar nodig. Die proses het met die Skoolprestatie-oorsigte begin met daardie skole wat 'n matriekslaagkoers van minder as 60% aangemeld het. Van die allergrootste belang is egter die behoefte aan intensiewe *leierskap- en bestuursontwikkelingsprogramme*, *voorsiening- en ontwikkelingsprogramme* vir *plaasvervangende onderwysers*, *vaardigheidsontwikkeling in klaskamer- en kurrikulumbestuur*, en *gefokusde ontwikkelingsteun* aan daardie onderwysers met die grootste behoefte daaraan. Talle van ons skole suksel weens 'n ernstige gebrek aan hulpbronne en die ondoeltreffende benutting van toegewese hulpbronne. Ons verwag dat die Onderwysdepartement 'n *befondingsmodel vir norme en standaarde ten gunste van arm skole* in 2006 gaan bekendstel. Hoewel dit 'n lofwaardig idee is, moet ons steeds op nasionale vlak betrokke wees om seker te maak dat die beleid se voorsienbare en onbedoelde gevolge nie die WKOD se begroting lamlê nie, en veroorsaak dat dit nie sy mandaat vir onderwyslewering in die provinsie kan nakom nie. Dit is egter noodsaaklik dat ons *hulpbronbestuursontwikkelingsprogramme* asook *streng riglyne* vir die doeltreffende benutting van toegewese hulpbronne verskaf.

Tabel 6: Uitslae in wiskunde en wetenskap vir die Senior Sertifikaat in 2003 per ras

Eksamen	Swart	Bruin	Wit	Indiër + Asiër	Totaal
Wiskunde HG	220	853	2663	153 + 49	3 938
Wiskunde SG	2338	4802	3733	168 + 29	11 070
Wetenskap HG	268	908	2516	154 + 46	3 892
Wetenskap SG	1747	2947	1246	60 + 25	6 025

Uit die bostaande tabel is dit duidelik dat ons studente se begrip van, en prestasie in, die kritiese vakke soos wiskunde, wetenskap en tegnologie, onrusbarend tekort skiet.

Implikasies: Die Menslikekapitaalstrategie moet noodwendig 'n groot deel van sy leweringstrategie fokus op die *vergroting van die groep leerders* wat wiskunde, wetenskap en tegnologie (WWT) regdeur hul skoolloopbane volg, en moet terselfdertyd die *werkverrigting en prestasie* van leerders op hierdie vakgebiede dramaties verbeter. Daar is onder meer voorgestel dat, vir die res van die Senior Sertifikaat-kurrikulum alle leerders in graad 10 – 12 *verplig* moet wees om hierdie vakke op die Hoër Graad te volg. Hoewel dit dalk regsprobleme mag inhou, moet dit benadruk word dat die WKOD beoog om die kurrikulumpakkette van alle leerders in hierdie teikengrade sorgvuldig te bestudeer en, in samewerking met ouers, sal die departement hierdie kurrikulumpakkette waar nodig wysig, in lyn met ons behoefte daaraan om die basis van WWT te verbreed. Tesame hiermee moet ons natuurlik 'n *sterk kurrikulumsteunstelsel* instel vir hoë prestasie- en slaagkoerse, asook moontlike finansiële bystand vir dié studente wat goed genoeg slaag om toegang tot hoër onderwys te verkry. Ons WWT-strategie sit ons programme en ingrypings in hierdie verband duidelik uiteen, en dit sluit in meer **Dinaledi-skole**; die vestiging van Fokusskole (skole vir uitmuntendheid) vir onder meer WWT, sport, besigheid, IKT, kuns en kultuur, ens. in elke distrik; en die instelling van 'n *kurrikulumregstellingsprogram* met die bekendstelling van die NKV oor VOO in 2005/06.

Benewens uitsakkers wat uit die stelsel val, sal daar diegene wees wat die skool wel met 'n Senior Sertifikaat verlaat, maar nie maklik werk kry nie. Dit kan ongeveer 10 000 leerders elke jaar vir die volgende vyf jaar beloop.

Implikasies: Dit is noodsaaklik dat hierdie studente toegang tot die arbeidsmark, of die ekonomie in die breë, verkry. Deel van die strategie is gemik op *groter toegang tot die VOO-kollegesektor* deur die voorsiening van *beurslenings* en die bekendstelling van 'n wyer verskeidenheid kursusse en kwalifikasies, asook *entrepreneurskapontwikkeling*. Dit is egter die Mikro- Ekonomiese Ontwikkelingstrategie (MEOS) wat moet help met die skepping van werklike geleenthede vir gekwalifiseerde studente om in die ekonomiese stelsel, waaronder die arbeidsmark, 'n plek te kry.

- Onlangse studies wat in die Wes-Kaap uitgevoer is, dui daarop dat die rasgebaseerde deursette en uitsette in die skoolstelsel na die vroeë jare van die skoolstelsel teruggespoor kan word. Die uitslae van lees- en wiskundetoetse wat op graad 3- en graad 6-vlakke gevoer is, toon dat die oorgrote meerderheid leerders uit laeinkomstehuse twee tot drie jaar onder verwagting op die nasionale kurrikulum presteer. Tabel 5 toon dat in 'n studie van 'n verteenwoordigende groep graad 3-leerders uit alle skole (meer as 30 000 leerders) het 37% op graad 3-vlak geles; 41% op graad 2-vlak; 12% op graad 1-vlak en 10% onder graad 1-vlak. In hierdie groepie is ook bevind dat 37% berekeninge doen op graad 3-vlak; 11% op graad 2-vlak; 37% op graad 1-vlak en 155 onder graad 1-vlak. Dieselfde kommerwekkende tendense kom in die graad 6-toetsuitslae van 2003 voor. Hierdie uitslae korreleer in 'n hoë mate met armoede en ras.

Tabel 7: Uitslae van lees- en geslyfderheidstoetse wat op graad 3-leerders in 2002 en graad 6 leerders in 2003 uitgevoer is

	Onder Gr 1	Graad 1	Graad 2	Graad 3	
Gr 3 geslyfderheid	15	37	11	37	–
Gr 3 lees	10	12	41	37	–
	Onder Gr 3	Graad 3	Graad 4	Graad 5	Graad 6
Gr 6 geslyfderheid	60%	40%	29%	24%	15%
Gr 6 lees	18%	82%	67%	78%	35%

Implikasies: Ons moet 'n indringende program van geletterdheid- en geslyfderheidsontwikkeling in die AOO-sektor insteier en daarmee volhou, veral gemik op arm en swart skole. Ons huidige Strategie vir Geletterdheid en Geslyfderheid sal jaarliks noukeurig vir vordering en moontlike wysiging gemoniteer word.

5. Skakeling met ander Rolspelers

Die WKOD neem die leidende rol in die ontwikkeling, implementering en monitering van die provinsie se Menslikekapitaalstrategie. Die omvang van die taak vereis egter dat alle staatsdepartemente, op provinsiale en plaaslike regeringsvlak, die implementering van die MKS steun en daartoe bydra. Daarbenewens speel die maatskaplike vennote, naamlik georganiseerde besigheid, georganiseerde arbeid en die burgerlike samelewing, deur die Provinsiale Ontwikkelingsraad (POR), 'n sleutelrol by die vorming en implementering van die MKS.

5.1 Dwarsliggende Inisiatiewe

Al die maatskaplike vennote moet die idee dat opvoeding die potensiaal inhou om maatskaplike toestande en mobiliteit te verbeter, bevorder. Die provinsie beskik oor 'n ryke tradisie van klasmobiliteit deur opvoeding en 'n boodskap van hoop – dat hoë vlakke van onderwys meer geleenthede inhou – moet tuisgebring word.

In die praktyk beteken dit:

- Dat al die inwoners van die provinsie gesamentlik verantwoordelik is om toe te sien dat plekke van opvoeding, opvoeders en leerders met sorg en respek behandel word en dat aansien aan die leerproses verleen word.
- Dat die regering die sosio-politieke konteks verskaf vir die handhawing van die morele opdrag van gehalteonderwys vir almal.
- Dat almal wat vir onderwys en opleiding verantwoordelik is, aanspreeklik gehou word vir die verskaffing van die beste geleenthede moontlik vir alle leerders. Onderwysers, dosente, versorgers en bestuurders hou die toekoms van die provinsie in hul hande.

Ons verwag van susterdepartemente (in die besonder) dat hulle op die volgende maniere tot die proses van Menslikekapitaal-ontwikkeling bydra:

- Hulle moet 'n **departement-spesifieke MHO-strategie** opstel: een wat menslike kapitaalbehoefte vir sy eie portefeulje identifiseer, gegrond op navorsing of indringende ontleding van die menslikehulpbronvermoëns wat hulle oor die volgende 10 – 20 jaar nodig mag kry – bv. behoeftes ten opsigte van Vervoer en Openbare Werke om sy menslikehulpbronbehoefte te ontleed om die SIP-strategie te implementeer (insluitende die infrastruktuurbehoefte vir die 2010-Wêreldbeker: argitekte, ingenieurs, bouers, sweisers, ens., en wanneer hulle benodig sal word). Die departement moet kyk na watter vlakke van kwalifikasie nodig sal wees en moet ook vir die finansiële bystand vir aspirantstudente óf by VOO-kolleges óf by Hoëronderwysinrigtings (HOI's) in dié verband beplan. Hierdie inligting sal van die uiterste belang wees, ook vir insluiting in ons beroepsinligting, wat deurgaans bygewerk moet word, en dit sal die Projekspan vir Menslike Kapitaal in staat stel om die nodige bestuurs- en strategiese bedryfsplanne vir die implementering van die strategie te ontwikkel.
- Hulle moet gebiede en individue vir **leerderskappe en internskappe** identifiseer: dit kan na ons VOO-kolleges deurgevoer word waar hierdie individue by bestaande programme kan inskakeel, of waar nuwe programme, toegespits op die ontleding en behoeftes van bestaande departemente, ontwikkel en uitgevoer kan word.
- Alle staatsdepartemente moet seker maak dat hul werknemers toegerus is met die kennis, vaardighede en waardes wat nodig is om die verantwoordelikhede van 'n reagerende en verantwoordelike regering deur te voer. Elke staatsdepartement moet dus 'n oudit van vaardigheidsbehoefte uitvoer. Hierdie oudit moet gebruik word om 'n **MHO-strategie vir elke staatsdepartement** op te stel. Die WKOD en die provinsiale Afdeling Menslikehulpbron-ontwikkeling in die Kantoor van die Premier sal daarvoor verantwoordelik wees om raad te gee oor die geskikste onderwys- en opleidingsgeleenthede beskikbaar. Ons projekspan sal dit by die provinsiale databasis insluit en vordering monitor.
- Hulle moet areas vir moontlike samewerking vir insluiting by die strategie identifiseer en lys. Hierdie proses kan aansienlike hoeveelhede hulpbronne ontsluit wat sowel die omvang as die gehalte van die programme wat ons kan verskaf, kan verbeter. 'n Voorbeeld is die gebruik van skoolgeboue vir sekere regeringsfunksies of bedrywighede, ens.
- Alle staatsdepartemente moet **gesamentlik verantwoordelik wees vir die veiligheid en versorging van kinders van skoolgaande ouderdom** en optree en ingryp wanneer daar opgemerk word dat jong leerders tydens skoolure nie op die skoolterrein is nie en sonder toesig is. Die WKOD het 'n tolvrye nommer waarby sulke voorvalle vir vinnige en doeltreffende ingryping aangemeld kan word.
- Oor die volgende vyf jaar sal daar waarskynlik meer werklose jeugdige wees, veral onder dié met 'n Senior Sertifikaat. In hierdie tydperk gaan minstens 10 000 – 15 000 jongmense die onderwysstelsel per jaar verlaat en sal hulle nie in staat wees om toegang tot verdere onderwys- of werkgeleenthede te kry nie. Buitengewone maatreëls is nodig om **die probleem van werklose jongmense aan te pak**. Alle staatsdepartemente moet nadink oor hoe hulle met hierdie dreigende probleem kan help deur spesiale projekte (bv. die Uitgebreide Openbarewerke-program, Sokker-Wêreldbekertoernooi 2010 of deur beurse, leerderskappe of blootstelling aan kort werkgeleenthede te verskaf).

5.1.1 Rol van Provinsiale Regeringsdepartemente

Die iKapa-strategie beklemtoon die behoefte vir die verskillende provinsiale regeringsdepartemente om oor sektore heen te werk, en om op grond van geïntegreerde planne en hulpbronne meer doeltreffend m.b.t. die verskillende strategieë te lewer. Soos hierbo aangetoon is, moet elke departement sy eie respons op die menslikekapitaalstrategie ontwikkel ooreenkomstig sy eie toekomstige behoeftes binne die lynfunksie. So byvoorbeeld sal die **Departement van Gesondheid** sy toekomstige behoeftes m.b.t. mediese personeel ontleed, en in samewerking met die WKOD en die onderwysinstansies in die provinsie 'n respons ten opsigte daarvan ontwikkel. Die beste voorbeeld hiervan is die benadering wat deur die **Departement van Vervoer en Openbare Werke** gevolg is, waar 'n ontleding gemaak is van die toekomstige vaardighede wat m.b.t. infrastruktuur benodig sal word, en waar daar toe ongeveer 300 beurse beskikbaar gemaak is vir verskillende studieterreine binne hierdie bedryf.

Die meeste departemente is òf betrokke by ondersteuning van die mikro-ekonomiese ontwikkelingsstrategie (MEOS) wat deur die **Departement van Ekonomiese Ontwikkeling** gedrewe is, of by die Strategie vir die Vorming van Maatskaplike Kapitaal wat deur die **Departement van Maatskaplike Dienste en Armoedeverligting** gedrewe is. Lesers behoort die spesifieke strategieë van hierdie departemente te raadpleeg om 'n indruk te kry van die impak wat hul strategieë op die ontwikkeling van menslike kapitaal in die provinsie sal hê. Die transversale bedrywighede sal in die bygaande operasionele strategieë weerspieël word.

5.1.2 Openbare Privaatsektor Vennootskappe

Deur middel van die Wes-Kaap Onderwysstigting (WCEF) kon die WKOD die betrokkenheid van verskeie privaatsektor-korporatiewe sosiale beleggingsinisiatiewe bevorder en koördineer. Hierdie beleggings-inisiatiewe wat wissel van die voorsiening van klaskamers, skool- en leertoerusting, sowel as bestuurs- en onderwyserontwikkelingsprogramme, is alles ontwerp om die ontwikkeling en lewering van gehalteonderwys veral in benadeelde skole te bevorder. Die strategiese rigting wat ons met hierdie entiteite wil inslaan, is een wat gefokus is op die ontwikkeling van menslike kapasiteit, eerder as die blote verskaffing van toerusting en ondersteuning, en sal gerig word in ooreenstemming met geteikende uitsette en die doelwitte van die Menslikekapitaalstrategie.

Hierdie organisasies sluit in:

- Die **National Business Initiative** (NBI) wat 'n sleutelrol vervul in die koördinerende van verskeie sakestrukture en 'n sleutelfiguur is in die lewering van die *Education Quality Improvement Programme (EQUIP)* in ons skole. Waar dit gefokus is op die ontwikkeling van skoolbestuur, behoort hierdie inisiatief ons werk aangaande die ontwikkeling van doeltreffende skole te versterk;
- **READ** en die **CLE** is organisasies wat toegewy is aan die ontwikkeling van 'n doeltreffende leeskuultuur in ons skole. Dit sal ons eie geletterdheidsstrategie versterk.
- Die **Amy Biehl Stigting** help primêr met die bevordering van die betrokkenheid van die skoolgemeenskap by skoolinisiatiewe. 'n Interessante program is die koördinerende van werklose ouers as leesassistentie in geteikende skole;
- **Go for Gold** is 'n struktuur wat deur die konstruksienywerheid, in samewerking met die SETA-konstruksienywerheid geskep is. Dit identifiseer geïnteresseerde en toegewyde leerders wat graag hulle studies of blootstelling aan die konstruksienywerheid wil voortsit, en voorsien naskoolse verrykingsprogramme, beurse vir verdere studies sowel as morele en ander ondersteuning vir die duur van die studieperiode, en koördineer die daarstelling van leerderskappe in hierdie nywerheid;
- Die **Extra-mural Education Project (EMEP)** ontwikkel en verskaf programme vir buitemuurse aktiwiteite vir leerders van skole in benadeelde gemeenskappe (Sien Bylae E).
- Die **Shuttleworth Foundation** verskaf verskaf rekenaarlaboratoriums (TUX-laboratoriums), tegniese ondersteuning en opleiding binne 'n *Open Source-platform*, spesifiek aan benadeelde skole.

6. Reaksielyne

Hierdie deel som die beginsels op waarop die strategie gegrond is en die hoofingrypings wat die sukses al dan nie van die strategie gaan bepaal. Die inligting wat hier verskaf word, sluit die strategie en substrategieë slegs in die algemeen in. Hoewel daar ook 'n uitsetrooster by die bylaes ingesluit is, moet daar nog 'n gedetailleerde bedryfs- en bestuursplan opgestel word. Dit sal die taak van die MK-Implementeringsprojekspan wees.

Neem kennis dat hierdie 'n breë strategie is en nie 'n bedryfsplan nie. Dit lê ons strategiese rigting vir die volgende tien tot vyftien jaar uit. 'n Volledige bedryfs- en bestuursplan word vir elke geïdentifiseerde substrategie opgestel.

6.1 Stelselmatige Strategiese Fokus

Na aanleiding van die insette wat ontvang is, is die volgende substrategieë geïdentifiseer vir insluiting in die strategie. Hierdie substrategieë sal parallel met die hoofprogramstrategieë loop.

6.1.1 Implementeringsfokus

Hierdie strategie sal niks beteken as ons dit nie met welslae kan implementeer nie. Dit is dus noodsaaklik dat ons toesien dat ons 'n strategiese oriëntering tussen al die vlakke bestuurders in die stelsel bekom en ontwikkel – van die skole tot ons kantore; dat ons ons programme en bedrywighede sorgvuldig prioritiseer met duidelike, realistiese teikens wat ons kumulatief kan behaal; dat ons maatstawwe vir ons teikens stel en hulle gereeld monitor en die verantwoordelike bestuurders direk vir die bereiking daarvan aanspreeklik hou.

6.1.2 Fokus op die Jeug

Die Menslikekapitaalstrategie is op die jeug, en veral swart jeugdiges gemik, om toe te sien dat hulle toegang tot beter onderwys, vaardighede en 'n beter lewe het. Die volgende gebiede moet beklemtoon word:

- Veldtog vir Jeugdige Optimisme: gebaseer op die uitslae van die Internasionale Bemerkingsmaatskappy van Suid-Afrika, moet ons voortbou op die vertroue wat 20- tot 24-jariges in die toekoms van die land toon.
- Studentebestuursprogram: ons skoolgaande jeugdiges toon onrusbarende tekens van apatie en slegte gedrag. Buiten dat ons kyk na kwessies wat met moraliteit en waardes te make het, moet ons ook die vordering van ons studente monitor sodat ons kan ingryp wanneer hulle probleme ondervind. Dit gaan veral oor die byhou van 'n akkurate databasis vir monitoring-, evaluering- en navorsingsdoeleindes. Hierdie program moet die volgende onder die loop neem:
 - veldtog oor regte en verantwoordelikhede (burgerlike onderwys)
 - gedragsbestuur en dissipline
 - leerderopsporing
 - monitoring van skoolbywoning (stokkiesdraai)
 - leerderbehoud
 - leerderberading en -ondersteuning
- Entrepreneurskapontwikkeling.
- Die skepping van werklike geleenthede vir toegang tot gehalteonderwys, toegang tot die ekonomie, en/of toegang tot verdere en hoër onderwys.

6.1.3 Transformasiebeginsels

Die MK-strategie moet, uit noodsaak, gegrond wees op die beginsels van transformasie, toegang, regstelling en gelykheid. Hoewel daar die afgelope tien jaar vaagweg oor hierdie begrippe gepraat is, het min mense aandag gegee aan wat dit in die praktyk beteken. Met die koms van die nuwe regering in die Wes-Kaap is hierdie beginsels henu by diegene wat in die eerste agt jaar van ons demokrasie weerhou is van die geleentheid om by te dra tot die verandering in die Wes-Kaap.

Transformasie: In wese beteken dit die volledige verandering van die aangesig en vermoëns van die organisasie, en die leweringsmeganismes ten gunste van, en in die belang van die benadeeldes.

Toegang: Dit beteken nie net toegang tot regeringsdienste en inrigtings van gehalte nie, maar veral, toegang tot 'n beter lewe. Om mee te begin moet ons egter seker maak dat in ons diens aan ons gemeenskappe, ons die beginsels van Batho Pele handhaaf en bevorder ten einde vertroue in die regering en sy programme op te bou. Op 'n meer praktiese vlak is dit nodig dat ons toegang tot staatsinrigtings ten sterkste bevorder. Ons skole is leerinrigtings vir al ons mense, nie net dié van 'n spesifieke ras, kultuur, taal, of klassegroep nie. Indien nodig, moet ons die wetgewende en regsprosesse gebruik om toegang te verseker.

Gelykheid en Regstelling: Hierdie begrippe is in sekere kontekste taamlik misleidend, maar in ons geval, verwys dit in die algemeen na die skepping en fasilitering van geleenthede om aan die ekonomie van die provinsie deel te neem en daarin deel te hê; na die befondsing van modelle wat die bevordering van gehalteonderwys in ons benadeelde gemeenskappe sal aanspoor; na die bekendstelling van kurrikulumpakkette wat toegang moontlik sal maak nie net tot hoër onderwys nie, maar tot hoëvlak-werkgeleenthede vir al ons mense, maar veral vir die benadeeldes.

Ons moet erken dat ontleding van hierdie belangrike beginsel tekort skiet, en gegewe die wye verskeidenheid kwessies wat hiermee verband hou, wil ons graag verder oorleg pleeg met die betrokke belanghebbendes om konsensus en samehang in 'n toekomstige transformasieprojek verseker. Ons wil onder meer:

- 'n transformasiekonferensie/-seminaar organiseer
- die kurrikulumregstellingsprogram versnel
- op toegang tot skole vir ons leerders fokus deur 'n hersiene toelatingstrategie

6.1.4 Monitering, Meting en Evaluering

Dit is van die uiterste belang dat ons die strategie en die implementering daarvan noukeurig monitor en evalueer. Buiten die moniteringstrukture wat geskep moet word, sal ons veral konsentreer op:

- die monitering van provinsiale departemente se Menslikehulpbron-ontwikkelingstrategieë
- die uitgee van jaarverslae wat die vordering in die implementering van die strategie weergee. Dit sluit in verslae oor toegang tot indiensneming, die behaling van kwalifikasies op verskeie vlakke van die stelsel, getal werkgeleenthede geskep, indiensnemingstatistiek onder die jeug, toegang tot klein sake en ondernemings onder die jeug, ens.

6.1.5 Skooldoeltreffendheid

Die sukses van die strategie lê opgesluit in die mate waartoe ons skole in staat sal wees om die uitdagings van die strategie die hoof te bied en doeltreffend daarop te lewer. Ons moet onder meer die volgende doen:

- Bou stabiliteit en voorspelbaarheid by die stelsel in: skole, bestuurders, onderwysers, ouers en leerders moet weet wat ons planne is en wat van hulle verwag word. Ons kan nie voortgaan om die skool met verskillende projekte en programme te laai wat nie goed vooraf beplan is nie en waarvoor hulle dalk nie die hulpbronne, vermoëns of tyd het nie
- Ontwerp 'n keuse van ontwikkelingsopsies (in die MKS-raamwerk) vir insluiting in skole se ontwikkelingsplanne
- Ontwerp en implementeer gefokusde skoolbestuur- en ontwikkelingsprogramme
- Ontwerp, implementeer en monitor 'n leierskap- en bestuurskursus vir alle skoolhoofde
- Begin met 'n veldtog gemik op ouerlike verantwoordelikhede
- Ontwerp en implementeer 'n skolehulpbron- en -doeltreffendheidsbestuursprogram
- Implementeer die kurrikulumregstellingstrategie
- Oudit skole se sosialekapitaal-bedrywighede en teken die beste praktyk aan en deel dit met ander
- Hersien en implementeer die skoolveiligheidstrategie in samewerking met die Departement van Gemeenskapsveiligheid

6.1.6 Onderwyservoorsiening en -ontwikkeling

Die kwessie van onderwyservoorsiening, -benutting en -ontwikkeling was 'n kernkwessie in bykans al die konsultasies. Daar is nie net erken dat onderwysers ons belangrikste hulpbron bly nie, maar ook dat ons maniere moet vind om seker te maak dat ons hierdie hulpbron ontwikkel en behou, en dan veral, dat ons maniere ontwikkel om die huidige vermoëns en vaardighede van ons onderwysers te maksimaliseer en te verbeter. Ons sal dus fokus op:

- Ontleding van onlangse RGN-navorsing oor die stand van onderwysers in die provinsie as 'n inligtingsmiddel vir ons onderwyserontwikkelingstrategieë. Ons sal veral ag slaan op die toekomstige uitwerking van MIV en vigs op die stelsel;
- Inisiëring van 'n audit van ons onderwysers se vermoëns en vaardighede met die klem op kwalifikasies, ondervinding en spesiale vermoëns sodat ons gefokusde ontwikkelingsprogramme (as deel van die Werkplekvaardigheidsplan) kan bekendstel en hierdie hulpbronne doeltreffer kan ontplooi;
- Navorsing oor alternatiewe en versnelde vorms van onderwyservoorsiening en -verspreiding, en aansporing van beleidsbespreking oor dié aangeleenthede op nasionale vlak;
- Inisiëring, saam met onderwysvakbonde, van 'n onderwysdissiplineprogram gemik op die herstel van die beeld van die onderwysberoep; identifisering van onproduktiewe en swak gedissiplineerde onderwysers en die aanbieding van opsies aan hierdie onderwysers om te rehabiliteer of uit die stelsel te tree;
- Ontwerp 'n onderwysersteunstrategie, gemik daarop om onderwysers in klaskamerstrategieë en -bestuur by te staan en te ondersteun;
- Ontwerp 'n provinsie-gebaseerde onderwyseraansporingsprogram.

6.1.7 Die Wes-Kaapse Onderwysdepartement (WKOD) as 'n Leerorganisasie

- Die WKOD as 'n leerorganisasie sal voortdurend nadink oor sy organisatoriese doeltreffendheid, skooldoeltreffendheid en steunstrategieë en daarop voortbou om voortrekkende dienslewering en administrasie te behaal.
- Die uitbou van organisatoriese doeltreffendheid deur die verbetering van doeltreffendheid en reaksietye op administratiewe steundienste aan skole, en die versnelling van die koers waarteen skole artikel 21-inrigting word.
- Die herontwerp en versterking van die distrikte deur die hergeniëringproses om hulle in staat te stel om die opdrag van leer en onderrig in die klaskamer aan te voer en die aanbieding van professionele steun in hierdie verband. Hierdie distrik-skool-raakvlak sal van gefokusde dienste en steun afhang, gegrond op akkurate, bygewerkte en toeganklike bestuursinligting. Planne ter verbetering van dienslewering sal voorop gestel word as die middele vir die monitering van ooreengekome diensstandaarde en -teikens.
- Die bekendstelling en prioritisering van goeie gehalteversekerings- en aanspreeklikheidstelsels op alle vlakke van die organisasie, met behulp van enkele evalueringsinstrumente en verslagdoeningsmeganismes, ten einde aanspreeklikheid en doeltreffendheid te verhoog.
- Die steunstrategieë sal die kreatiewe benutting van openbare-private vennootskappe behels, veral die talle NRO's wat innoverende dienste aanbied. MIV/vigs sal deur die kurrikulum as die primêre oordraer van kennis, vaardighede en waardes aan die jeug hanteer word. Bewusmaking en programme en strategieë vir die verandering van houdings sal gebruik word om die verspreiding van die epidemie te temper. Veiliger skole sal aangehelp word deur die Inbelsentrum vir Veilige Skole, die voorsiening van fisiese sekerheids- en onderrigprosesse wat die belange van die jeug na opbouende bedrywighede herlei. E-leer sal deur die WKOD se Inligtingstegnologie-strategie bevorder word.

Hoofuitslae van die WKOD as 'n leerorganisasie: **Teen die jaar 2014:**

- Die gehalte van steun op die distrik-skool-raakvlak word aansienlik verhoog deur instaatgestelde en gefokusde Onderwysbestuursontwikkelingsentrums (OBOS'e) wat oor goeie hulpbronne beskik.
- Die agterstand in die voorsiening van klaskamers neem met 60% af.
- 75% van al die skole geniet artikel 21-status.
- Planne ter verbetering van dienslewering gegrond op die ontwikkelingsplanne van elke skool is as standaard-vereistes verskans.
- Elke opvoeder en leerder het toegang tot IKT-opleiding en -infrastruktuur om die leer- en opvoedingsproses te ondersteun.
- 80% van alle leerders het toegang tot 'n goed bestuurde skool met goeie hulpbronne redelik naby aan waar hulle woon.
- Elke skool bied 'n veilige omgewing vir leerders en opvoeders.
- 'n Aksieprogram is in die departement verskans en is ontwerp om die uitwerking van MIV/vigs en verwante siektes te temper.

6.2 Belangrike Korttermyningrypings

Daar is enkele belangrike korttermyningrypings waaraan die WKOD aandag moet skenk ten einde die organisasie in staat te stel om die Strategie doeltrefferder te implementeer.

6.2.1 Organisatoriese Herstrukturering en Hergeniëring

Geen strategie kan suksesvol geïmplementeer word as die implementeringsagentskap nie toegerus en in staat is om sy bepaalde doelwitte te behaal nie. Eerstens moet ons steun vir die strategie oor die lengte en breedte van die organisasie inbou, asook tussen ons sosiale en ander vennote. Dit sal tot 'n omvattende kommunikasiestrategie lei. Volgende sal wees om seker te maak dat al ons mense beskik oor die nodige begrip van wat bereik moet word en dat hulle beskik oor die nodige kapasiteit en toewyding om daaraan reg te laat geskied. Indien dit nie gebeur nie, moet maniere gevind word om hulle te vervang met werknemers wat wel sal. Ernstiger ingrypings in hierdie verband sluit egter die bevordering van ons diensbillikheidsstrategie in; die totstandkoming van toepaslike organisasiestrukture op skoolvlak; die bekendstelling van 'n beleid- en strategiekoördineringsfunksie in die departement wat gehalteversekering, kommunikasie, navorsing, en beplanning omvat; die skepping van 'n medium vir die bestuur en uitvoering van spesiale projekte, waaronder die bevordering van openbare-private vennootskappe; die herontwerp van die vorm en funksie van distrikskantore sodat hulle kan fokus op die verskaffing van geteikende en intensiewe steun aan skole, skoolbestuurders, onderwysers en leerders; die vestiging van 'n projekspan verantwoordelik vir die bedryfs- en bestuursbeplanning van die MKS en vir die koördinerende funksie daarvan.

6.2.2 Kommunikasie-strategie

Benewens die kommunikasie-implikasies wat hierbo genoem word, en wat deur die WKOD geïnisieer en bestuur word, is dit noodsaaklik dat die WKOD 'n proses aanvoer om sy kommunikasiestrategieë op te skerp, sowel in as tussen kantore, en tussen kantore en skole (en die breë onderwysgemeenskap). Vir die MKS om te slaag is dit van die uiterste belang dat die Wes-Kaap ten volle met vordering bybly, en ook met wat van sy mense verwag word. Die kommunikasiestrategie moet 'n veldtog behels wat die Menslikekapitaalstrategie in die geheel bekendmaak.

6.2.3 Fisiese Infrastruktuurbeplanning

Hierdie funksie is van die uiterste belang vir die WKOD en sy belanghebbendes. Buiten die feit dat bouprojekte tot 2014 geïdentifiseer, geprioritiseer en beplan is, is dit belangriker dat 'n strategie vir die voorsiening van fisiese infrastruktuur nuwe skoolontwerpe oorweeg, die mobilisering van openbare-private vennootskappe verder voer vir versnelde voorsiening in ons vereiste infrastruktuurbehoefte, en 'n ingryping wat ons in staat stel om bestaande strukture ten volle te benut, ontwikkel.

'n Hoofkriterium vir ons sal wees om programme van gemeenskapsbestuurde klein werke (opgradering, rehabilitasie, verfraaiing, ens.) by hul skole te inisieer. Ons voorsien dat sulke programme gemeenskaps-eienaarskap van skole kan verhoog, en veral ekonomiese voordeel vir daardie gemeenskappe inhou. Een van ons eerste uitdagings hou verband met die N2-Gateway-projek. 'n Ooreenkoms is met die Stad Kaapstad, Departement van Behuising en die projek-konsultante aangegaan om te werk aan 'n projek wat sal vereis dat ons skole se ontwerp verander en dat ons gedeelde fasiliteite (saal, sportgeriewe, veeldoelige sentrum, ens.) daarstel, en die WKOD moet óf nuwe fondse vind om te help met die bou van die nodige skole hier, óf bestaande planne om die vereistes van die N2-Gateway-projek te akkommodeer, moet tersyde gestel word. Terselfdertyd sal ons voortgaan om saam te werk met die kategorie "b"-munisipaliteite en 20 subrade om plaaslike voorsieningsplanne te ontwikkel. Op hierdie wyse sal ons beplanning gekoördineer wees met geïntegreerde ontwikkelingsplanne van plaaslike regerings.

6.3 Programgebaseerde Strategie, Teikens, Uitsette en Hulpbronne

Die rooster hieronder (hierby aangeheg) sit in die breë ons doelwitte, teikens, uitsette, tydlyn en uitkomst uiteen. Ingebou in hierdie rooster is die aanname dat bereiking van die doelwitte en doelstellings die gevolg van konstante en kumulatiewe ontwikkeling en bereiking van die verskeie uitsette en uitkomst sal wees. Die gebiede vir samewerking en gesamentlike implementering oor provinsiale staatsdepartemente heen word ook aangedui.

Die visie van die Menslikehulpbron-ontwikkelingsstrategie is om die tersaaklike waardes, kennis en vaardighede van die mense van die Wes-Kaap, veral die jeug, te ontwikkel om hul nasionale en provinsiale deelname aan 'n wêreldwye mededingende ekonomie en 'n dinamiese samelewing wat omgee, te verhoog.

Prakties gesproke beteken dit dat die Menslikekapitaalstrategie moet sorg vir 'n dramatiese toename in die aantal jongmense wat aan programme vir verdere onderwys- en opleiding en hoër onderwys wat tot die groei en ontwikkeling van die provinsie bydra, deelneem en daarin slaag. Met ander woorde die Strategie sal kyk na die huidige uitsakkery uit die skoolstelsel en veel hoër behoudkoerse in verdere en hoër onderwys verseker. Maar soos ons reeds gesien het, hang deelname aan en welslae met verdere en hoër onderwys af van die blootstelling van jong kinders aan 'n gesonde, aktiewe en stimulerende omgewing en 'n goeie algemene opvoeding. Die MKS van die Wes-Kaap sal dus op die volgende take fokus:

- Verseker die liggaamlike, sosiale en kognitiewe ontwikkeling van elke kind van 0 – 5 jaar oud (VKO).
- Verskaf algemene onderwys en opleiding (AOO – graad 1 tot 9) van hoë gehalte vir alle kinders van 6 – 14 jaar oud.
- Verhoog die getal jongmense wat toegang kry tot toepaslike verdere (VOO) en hoër onderwys en opleiding (HOO).
- Skryf jongmense wat uit die onderwys- en opleidingsstelsel uitgeval het vir tersaaklike basiese onderwys- en opleidingskursusse vir volwassenes (BOOV) in.

In die strewe na hierdie doelwitte, lê die Menslikekapitaalstrategie klem op die volgende basiese beginsels:

6.3.1 Tersaaklike kennis, vaardighede en waardes en ingesteldhede

Alle onderwys- en opleidingsprogramme en kursusse sal kennis, vaardighede, ingesteldhede en waardes op 'n hoë vlak bevorder. Die Nasionale Kurrikulumverklaring vir AOO en die Verdere Onderwys- en Opleidingskurrikulum (algemeen) vir skole is uitdruklik kurrikula wat op waardes gebaseer is. Dié benadering sal in alle onderwys- en opleidingsprogramme bevorder word.

Terselfdertyd moet onderwys- en opleidingsprogramme tot leerders spreek. Dit beteken dat die konteks en omgewing waarin onderwys en die leerproses plaasvind, in ag geneem moet word wanneer die geskikste metodes om die kurrikula oor te dra, gekies word. Algemene onderwys vir kinders van verpligte skoolgaande ouderdom moet taal, veiligheid, stedelike en landelike lewensomstandighede en die sosio-ekonomiese omgewing in aanmerking neem. Verdere en Hoër Onderwys en Opleiding en basiese onderwys vir volwassenes moet leerders se aanleg en belangstellings in ag neem. In hierdie sektore staan werksondervinding dikwels sentraal tot die leerondervinding. Hier speel die ontwikkeling van leerderskappe, vakleerlingskappe en werkplekvaardighede 'n belangrike rol in menslikehulpbronontwikkeling.

'n Kernbeleidskwessie wat uit die verskeie oorlegplegings na vore gekom het, is dié van die vermoë van die stelsel om voorsiening te maak vir al ons leerders op die onderskeie onderwysvlakke. Byvoorbeeld, hoewel daar plek vir groei by HOL's is, is dit ook baie duidelik dat hulle nie in die skielike toename in die aanvraag sal kan voorsien nie. Dieselfde geld vir die ander sektore in die stelsel. Ons keuses is eenvoudig dog ingewikkeld:

- Dramatiese uitbreiding van die infrastruktuur van die onderskeie sektore van die onderwysstelsel om voorsiening te maak vir die geprojekteerde groei in plaaslike (en internasionale) vraag;
- Beperking van toegang, gegrond op spesifieke toekomstige ontwikkelingsbehoefte en mededinging gegrond op die dubbele beginsel van akademiese prestasie (meriete) en gelykheid;
- Prioritiserings van voorsiening: tensy ons 'n gewaarborgde vloei van die vereiste hulpbronne vir die stelsel in die geheel het, sal ons noodgedwonge dienste streng volgens prioriteit moet lewer. 'n Prioriteitsontleding van ons toekomstige behoeftes, gebalanseer met 'n realistiese ontleding van ROI in die onderskeie sektore moet onderneem word. Ons sal dalk veral die volgende moet oorweeg:
 - beperking van toegang tot die BOOV-sektor slegs tot diegene wat van die formele stelsel uitgesluit was (nie matriekdruipeling nie) en wat 'n realistiese vermoë het om of 'n basiese kwalifikasie en/of verdere en hoëronderwyskwalifikasies te behaal;
 - verskaffing van formele VKO-geleenthede slegs aan 5-jariges deur graad R;
 - verskaffing van beperkte toegang tot die VOO- (skool) sektor, gegrond op huidige en toekomstige groei-behoefte en akademiese prestasie aan die einde van die AOO-fase;
 - beperkte verskaffing van befondsde geleenthede tot die VOO-kollegesektor, gegrond op akademiese prestasie, aanleg en belangstelling, ekonomiese groei-behoefte, befondsde leerderskap- en internskap-programme, ens. Alle ander toegang sal op 'n gebruikerfooistelsel gegrond wees.

Op die een of ander manier moet ons die probleem van openbare verwagtinge en regte in teenstelling met nasionale behoeftes en ons vermoë om te voorsien, by die horings pak. Tensy almal weet wat van hulle verwag word en hoe hulle geakkommodeer kan word, kan ons die grondslag lê vir toekomstige ontevredenheid.

6.3.2 Geletterdheid en Gesyferdheid

Die ontwikkeling van hoë vlakke van taalgebruik en gesyferdheid is die sleutel tot alle leerprosesse. Om hierdie rede is tale en gesyferdheid/wiskunde deel van alle formele leerprogramme in die Wes-Kaap.

- Graad R – 3: drie leerprogramme word aangebied. Geletterdheid en gesyferdheid neem meer as 75% van die tyd by die skool op.
- Graad 4 – 9: agt leerprogramme word aangebied. Weer eens word die meeste tyd op die skoolrooster aan tale en wiskunde toegewy.
- Graad 10 – 12: Twee tale en wiskunde of wiskundige geletterdheid is verpligtend vir alle leerders wat 'n Verdere Onderwys- en Opleidingsertifikaat wil behaal. Daarbenewens is daar 50 wiskunde- en wetenskapfokusskole vir graad 10 tot 12.
- VOO-kolleges se formele kursusse en basiese onderwyskursusse vir volwassenes: almal sluit tale en wiskunde as fundamentele programme in.

Daarbenewens voer die WKOD gereeld stelselwye toetse oor lees en wiskunde uit om vordering op hierdie sleutelgebiede te meet.

6.3.3 Toegang tot Inligting

Die MKS bevat planne vir die volgende:

- Die bekendstelling van Inligtingstechnologiegeletterdheid in leerprogramme by alle skole en ander leerpersele vir die strategiese tydperk 2004 tot 2014.
- Hulpbronsentrums en biblioteke word by elke skool ontwikkel om 'n wye verskeidenheid leerder- en onderwysersteunmateriaal te ontwikkel en doeltreffend te bestuur om inligting- geletterdheidsprogramme ter ondersteuning van die onderwys- en leerproses te integreer.
- Elke opvoeder en leerder in die Wes-Kaap sal toegang hê tot infrastruktuur vir en opleiding in Inligting- en Kommunikasietegnologie om die onderwys- en leerproses te ondersteun.

6.3.4 Leerderopsporingstelsel

'n Omvattende leerderopsporingstelsel sal by alle openbare skole in die Wes-Kaap in 2006 bekendgestel word. Hierdie opsporingstelsel sal die inligtingsbasis van die provinsie verbreed, sal voorsiening maak vir verbeterde doeltreffendheid en beplanning en toesien dat leerders nie wegraak uit die sosiale stelsel nie, en sal die bekendstelling van 'n leerderingrypings- en -steunprogram moontlik maak.

6.3.5 Vak- en loopbaanvoorligting

Vak- en loopbaanvoorligting sal aan alle Graad 8-leerders in die skolestelsel voorsien word sodat hulle ondersteun word by die keuse van toepaslike VOO-kursusse. Loopbaanvoorligting sal egter voortgesit word, en sal in alle hoërskole, VOO-kolleges, en Gemeenskapsleersentrums in die provinsie geïnstansionaliseer word.

By **hoërskole** sal die PACE loopbaaninligtingsprogram en spesiaal opgeleide voorligtingonderwysers in elke skool loopbaanvoorligting in grade 9, 10, 11 en 12 voorsien.

VOO-kolleges sal leerderondersteuningseenhede vestig om die groot verskeidenheid leerders met verskillende leeragtergronde en -ervarings te akkommodeer en te ondersteun. Om leerders op die spoor te volg, sal hulle in die kurrikulum en in werkplasing ondersteun.

Gemeenskapsleersentrums sal spesiaal ontwerpte instrumente gebruik om leerders in die geskikste program te plaas. Daarbenewens sal leerders toegang gebied word tot voorligting (loopbaan- sosiale en leermoeilikhede) en stelsels vir Erkenning van Vorige Leer sal verseker dat leerders toepaslik geplaas word.

6.3.6 Programbaseerde Strategieë

6.3.6.1 Vroeëkindontwikkeling

(a) Verseker 'n geïntegreerde benadering tot die fisiese, sosiale en kognitiewe ontwikkeling van alle 0 – 4-jariges wat in die provinsie woon.

- Alle vyfjarige kinders in die Wes-Kaap het teen 2014 volle toegang tot leerprogramme van hoë gehalte op die eerste vlak van formele onderwys, naamlik Graad R

'n Strategie om Vroeëkindontwikkeling in die Wes-Kaap te ondersteun, is deur 'n intersektorale beplanningspan ontwikkel wat deur die WKOD en die Departement van sosiale Welsyn en Armoedeverligting gelei is.

Die algehele doel van die benadering is om 'n geïntegreerde en gekoördineerde benadering te voorsien om die doeltreffende en holistiese dienste aan jong kinders in die ouderdomsgroep vanaf geboorte tot vier jaar oud te verseker. Die bedoeling van die strategie is nie om alle kinders in crèche's of dagsorgsentrums te hê nie, maar om te verseker dat diegene wat vir kinders sorg (ouers, grootouers, gemeenskapswerkers, dagsentrum-, pre-primêre skool- en crèche-personeel) opgelei is om die fisiese, emosionele en kognitiewe ontwikkeling van kinders te bevorder.

Die VKO-plan behels die volgende aktiwiteite:

- Ontwikkel, implementeer en monitor 'n strategiese plan vir tussensektorale samewerking op die gebied van VKO (2004 en daarna voortgesit)
- Voorsien opleiding aan ouers wat vir kinders sorg (2005 en daarna voortgesit)
- Ontwikkel programme om sosiale, fisiese, emosionele en kognitiewe ontwikkeling van kinders vanaf 0 tot 4 te bevorder (2004 en 2005)
- Bevorder die veiligheid en gesondheid van kinders – immunisering gesondheidsorg en voeding (2005 en voortgaande)
- Voorsien veilige omgewings vir die ontwikkeling en versorging van jong kinders (tuistes en dagsorgsentrums) (2005 en voortgaande)
- Bevorder gemeenskapsontwikkeling om veilige en stabiele tuistes vir jong kinders te verseker (2004 en voortgaande)
- Bou openbare bewustheid van die behoefte van 0 tot 4-jariges aan kognitiewe ontwikkeling en gesondheid (voortgaande)
- Versterk institusionele hulpbronne en kapasiteit en brei dit uit (2005 en voortgaande).

(b) Om Graad R-onderdig van hoë gehalte aan alle vyfjariges te voorsien sodat hulle gereed sal wees om in die skool te leer

Hoewel daar universele inskrywing van kinders van 6 tot 15 jaar in die Wes-Kaap is, het nie alle vyfjariges toegang tot Graad R nie. Die provinsie se tweede doelwit m.b.t. menslike hulpbronne is om teen 2010 leerprogramme van hoë gehalte aan alle kinders in die Wes-Kaap op die eerste vlak van formele onderdig, naamlik Graad R, te bied.

Indien konserwatiewe skattings van 2004 se deelneemkoers in die Wes-Kaap gebruik word, d.w.s. 45 000 uit 'n moontlike 80 000, dan sal 'n bykomstige 35 000 kinders in die tydperk 2005 tot 2010 bereik moet word. Dit beteken dat 'n bykomstige 5 000 tot 6 000 vyf-jaar-oue kinders elke jaar in die tydperk 2005 tot 2010 ingeskryf moet word.

Maar hierdie kinders moet ook in programme van gehalte ingeskrywe word aangesien die voorsiening van Graad R-programme aan jong kinders op die veronderstelling gebaseer is dat hierdie programme 'n soliede basis voorsien en voordelig is vir leer op skool. Hierdie veronderstelling word deur 'n aantal studies gesteun, met inbegrip van die nasionale sistemiese assesseringstudie van Graad 3-leerders wat in 2001 onderneem is. Hierdie studie toon 'n hoë korrelasie tussen lees- en gesyferdheidsprestasie op die Graad 3-vlak, en toegang tot voorskoolse programme.

Die doel van die provinsie is derhalwe om Graad R-programme van hoë gehalte aan vyfjariges te voorsien sodat hulle vroeg reeds met lees- en gesyferdheidsvaardighede kennis maak. Dit is van besondere belang in gemeenskappe waar die ouers ongeletterd is, en die huise arm aan tekste en hulpbronne is.

Die Graad R-kurrikulum van die Nasionale Kurrikulumverklaring (NKV) spel die kennis en vaardighede uit wat aan vyfjariges onderdig behoort te word. Die uitdaging aan die menslike hulpbronne van die provinsie is om te verseker dat die leeruitkomst van die Graad R NKV aan leerders in Graad R-standplase onderdig, en deur hulle verwerf word.

Samevattend sal die provinsiale regering in die tydperk 2005 – 2014:

- Verseker dat alle vyfjarige kinders wat in die Wes-Kaap woon, in Graad R-klasse ingeskrywe is
- Verseker dat die NKV-leeruitkomste in alle Graad R-klasse onderrig en verwerf word (skoolgereedheidstoetse sal gebruik word om dit te bepaal)
- Verseker dat hulpbronne om die onderrig van die NKV in Graad R te ondersteun, aan elke standplaas voorsien word
- Alle Graad R-onderwysers in die NKV oplei
- Verseker dat "hoë risiko"-leerders geïdentifiseer, en dat dit wat hul leer en ontwikkeling belemmer, deur skool- en distrikgebaseerde ondersteuningspanne die hoof gebied word.

6.3.6.2 Algemene Onderwys en Opleiding (AOO)

(a) Om te verseker dat alle leerders vanaf Graad 1 tot Graad 6 op vlakke wat deur die nasionale kurrikulum bepaal word, kan lees, skryf, en reken.

- *Algemene Onderwys en Opleiding (AOO) sal 'n soliede grondslag voorsien vir alle verdere onderwys en opleiding, d.m.v. programme van gehalte wat veral op die ontwikkeling van hoëvlak taal- en wiskundige vaardighede ingestel is.*

Die WKOD se derde doelwit m.b.t. die ontwikkeling van menslike hulpbronne is om programme van gehalte aan Graad 1 – 6-leerders te voorsien. Data van die 2001-sensus en die WKOD se OBIS dui daarop dat daar baie hoë inskrywingsvlakke in die ouderdomsgroep 6 tot 15 is. Daarby is die mate waartoe ouderdom en graad by mekaar inpas, in die Wes-Kaap hoog.

Resente studies in grade 3 en 6 het egter aangetoon dat leerders in die Wes-Kaap nie die leerdoelwitte van die Nasionale Kurrikulum bereik nie, en dat hulle derhalwe nie die nodige begroning vir menslikehulpbronontwikkeling ontvang nie. Die toetse wat in 2002 en 2003 toegepas is, toon dat daar 'n hoë korrelasie tussen toetsuitslae en armoede is. Daarom is die WKOD van plan om spesiaal op die ontwikkeling van die lees-, skryf- en wiskundevlakke van alle leerders in grade 1 tot 6 te fokus, veral op dié van swak leerders. Vanaf 2005 sal elke klas waar grade 1 tot 6 aangebied word, ondersteun en gemoniteer word ten einde die lees, skryf- en leeruitkomste van die nasionale kurrikulum te behaal.

In 2005 is een spesiale WKOD-beampte aan elk van die 620 skole toegewys word wat in 2002 en 2003 benede die vereistes van die kurrikulum gepresteer het. Hierdie beamptes sal die volgende vir elke graad 1 tot 6-klasamer verseker:

- 'n Werkskedule van 36 weke vir Geletterdheid / Taal
- 'n Werkskedule van 36 weke vir Gesyferdheid / Wiskunde
- 'n Teksryke omgewing – letters, prente, woorde, voorwerpe, tafels op die mure, deure ens.
- Minstens 100 boeke van die gepaste vlak in die gepaste taal
- Teksboeke vir wiskunde en tale vir grade 3 – 6
- Bewyse dat daar gelees, geskryf en gereken word – geen spesifieke benadering word bevorder nie, maar die klankmetode, woorde, lees-met-begrip, hoofrekene en skriftelike berekenings is fundamenteel

Verder het die WKOD teikens gestel vir die verbetering van die uitslae van toetse wat in 2003 en 2004 afgeneem is. Toetse oor die hele provinsie heen sal aan die einde van die Grondslagfase en die Intermediêre fase plaasvind, d.w.s. Grade 3 en 6 al om die ander jaar, soos in Tabel 8 uiteengesit. Tabel 9 toon die teikens vir die verbetering van lees, skryf en reken op die graad 3- en 6-vlak oor die volgende tien jaar

Tabel 8: Voorgenome diagnostiese toetsing vir graad 3, 6 en 8

Graad 3	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Graad 6	2003	2005	2007	2009	2011	2013

Tabel 9: Teikens om die leeruitkomste in die AOO-band te behaal

	2002	2004	2006	2008	2010	2012
% Graad 3-leerders wat Graad 3 lees- en gesyferdheiduitkomste behaal	36%	45%	50%	60%	70%	80%
	2003	2005	2007	2009	2011	2013
% Graad 6-leerders wat Graad 6 gesyferdheiduitkomste behaal	15%	20%	35%	50%	60%	70%
% Graad 6-leerders wat Graad 6 gesyferdheiduitkomste behaal	37%	45%	50%	60%	70%	80%

Hierdie teikens is daarop gemik om hoër deurvoersyfers in Verdere Onderwys en Opleiding, hoër VOO-slaagsyfers, en verbeterde deelnamesyfers in hoër onderwys te verseker.

Samevattend sal die WKOD in die tydperk 2004 – 2014:

- Eenhonderd boeke aan elke Grondslagfaseklas (Grade 1 – 3) en Intermediêre klas (Grade 4 – 6) in die provinsie voorsien
- Wiskundehandboeke aan alle graad 3 tot 6-leerders voorsien
- Op 'n weeklikse basis leervordering moniteer d.m.v. beamptes wat aan elke skool toegewys is wat grade 1 tot 6 aanbied
- Leerdertoeegang en leerderverwerwing van die bedoelde kurrikulum moniteer deur die jaarlikse toetsing van lees en wiskunde in Grade 3 en 6

(b) Alle leerders in Grade 7 tot 9 word van 'n algemene opvoeding van hoë gehalte voorsien.

In Grade 7 tot 9 sal die WKOD voortbou op die sterk grondslag wat daar in lees, skryf en reken gelê is. In hierdie grade sal die fokus op agt leerareas val wat leerders van 'n algemene opvoeding voorsien, wat die grondslag vorm vir die keuse van, en welslae in 'n meer gespesialiseerde studieveld.

In die tydperk 2005 tot 2007 sal Graad 7, 8 en 9-onderwysers opleiding in die Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring ontvang. Die fokus sal hier op al agt die leerareas wees. Teksboeke en toerusting vir alle leerareas sal aan alle Graad 7 tot 9-leerders voorsien word.

Tans stel die Nasionale Departement van Onderwys Gemeenskaplike Assesseringstake om beginpunte te voorsien vir prestasie aan die einde van Graad 9. In die tydperk 2005 tot 2014 sal die WKOD die gehalte van hierdie take verbeter en na die aanbied van 'n Algemene Onderwys en Opleidingsertifikaat (AOOS) beweeg.

Samevattend sal die WKOD in die tydperk 2004 – 2014 die lewering van gehalteleerprogramme in die senior fase van die AOO-band (grade 7 – 9) steun, deur:

- Opleiding en steun van onderwysers m.b.t. die Nasionale Kurrikulumverklarings
- Voorsiening van handboeke vir alle leerareas
- Ontwerp van spesiale ingrepe wat op vergoeding ingestel is
- Eksterne assessering in Graad 9 en die aanbied van die AOOS
- Vroeë identifisering van "hoë risiko"-leerders, en dat dit wat hul leer en ontwikkeling belemmer, deur skool- en distrikgebaseerde ondersteuningspanne die hoof gebied word.

(c) Inligting oor vakkeuse en beroepsvoorligting aan alle leerders in Graad 9 te verskaf, sodat hulle toepaslike keuses in die VOO-band sal kan maak.

- *Verdere Onderwys en Opleiding sal geleenthede vir spesialisering in sowel skole as VOO-kolleges bied d.m.v. gehalteprogramme wat tot hoër onderwys, verdere vaardigheidsontwikkeling en indiensname sal lei.*

Skoolinskrywingspatrone, deurvoersyfers en indiensnemingspatrone toon dat leerders in Grade 10 – 12 in die Wes-Kaap dikwels in ongepaste kursusse vasgevang sit. Dit is òf omdat hulle nie van die verskeidenheid beskikbare programme of kursusse bewus is nie, of omdat hulle nie die fondse het om vir sulke kursusse in te skrywe nie. VOO-kolleges meld die kapasiteit om baie meer leerders in te skrywe, maar leerders het nie die fondse vir relatief duur kursusse (R3 000 – R15 000 per jaar) nie. 'n Verdere probleem is dat VOO-kolleges nie die fondse het om kursusse te ontwikkel wat nodig is om in die ekonomiese behoeftes van die provinsie te voorsien nie.

Drie intervensies is ontwerp om die bogenoemde probleme die hoof te bied:

- **Toets alle Graad 8-leerders met internasionale vaardigheids- en belangstellingstoetse.**

Dit is nodig om die potensiaal en belangstellings van Graad 9-leerders aan die einde van die AOO-band te identifiseer, sodat hulle gepaste VOO-programme kan kies. Alle Graad 8-leerders sal elke jaar in Julie getoets word, en die gedetailleerde uitslae van die toetse vir elke leerder en per skool sal teen November beskikbaar wees.

Die vaardigheids- en belangstellingstoetse sal spesifiseer wat die kapasiteit van elke leerder is om tot verskeie onderwys- en opleidingsprogramme toe te tree. Die rapportering oor die toetse sal die skool en leerders baie spesifiek in kennis stel waar die leerder die beste geplaas sal wees.

- **Voorsien beroepsvoorligtingkursusse aan alle hoërskole**

Die WKOD het die kopiereg verkry van 'n omvattende beroepsvoorligtingprogram wat digitaal beskikbaar is (CD ROM) sowel as in harde kopie. Die program word reeds met aansienlike welslae in 'n paar WKOD-skole gebruik. Die WKOD het uitvoerig met die ontwikkelaars van die PACE-program onderhandel, en hulle het ingestem om die program met die Lewensoriëntering en Voorligtingonderwysers op die proef te stel en om die program aan te pas om aan die vereistes van die WKOD te voldoen. As gevolg van hierdie inspraak en die loodsprojek is bykomstige inligting tot die PACE-program toegevoeg. Dit is van besondere belang dat die WKOD se VOO-kolleges almal inligting voorsien het oor die kursusse wat by elkeen van hul standplase beskikbaar is.

Die PACE-program word in Xhosa en Afrikaans vertaal, en 'n CD-ROM met die program sal by elke hoërskool in die provinsie gevestig word. Die inhoud van die PACE-program is in die Lewensoriënteringkurrikulum vir die Seniorfase ingesluit, en al sewe die kurrikulumadviseurs vir Lewensoriëntering is opgelei om onderwysers op dié manier te ondersteun.

- **Lei onderwysers in elke skool op om beroepsvoorligting aan te bied**

Opleiding sal aan opvoeders in hoërskole voorsien word wat vir Lewensoriëntering verantwoordelik is. By hierdie kursusse sal een AOO- en een VOO-opvoeder van elke skool opgelei word om die nasionaal goedgekeurde PACE program vir beroepsvoorligting te gebruik, en met die geskikte materiaal vir die implementering van die program voorsien word. Die volle opleiding sal oor 'n tydperk van drie jaar uitgerol word.

Skole met Graad 9- en Graad 12-leerders is gevra om 'n onderwyser uit elk van die Seniorfase en die VOO-band te nomineer om as beroepsvoorligtingonderwysers opgelei te word. Die WKOD beoog om 800 onderwysers teen die einde van 2006 in die PACE-program op te lei.

Die opleiding van onderwysers in Beroepsvoorligting sal vier komponente behels:

- Blootstelling aan inligting oor loopbane aan leerders in die provinsie en S-A;
- Administrasie van die PACE-leerdervraelys;
- Ontleding van die vaardigheidgebaseerde toetse in taal en wiskunde vir Graad 8, en
- Voorligting vir leerders wat die PACE-vraelys, die Graad 8-toetse, en inligting oor loopbaangeleenthede en die arbeidmark gebruik.

6.3.6.3 Verdere Onderwys en Opleiding (VOO)

(a) Om die deelname- en suksesverhouding van jong leerders te verhoog, veral swart leerders in die VOO-band in skole en kolleges

Verdere Onderwys en Opleiding (VOO) is 'n spesialiseringfase. Dit is die eerste fase van die onderwysstelsel waarin leerders keuses moet maak oor die vakke of programme wat hulle wil neem.

Die huidige VOO-kurrikulum is gebaseer op Verslag 550 vir Graad 10 tot 12; Verslag 191 (Formele Onderrigprogramme vir Tegniese Kolleges in die RSA), en Verslag 190 (Norme en standaarde vir onderrigprogramme en die eksaminering en sertifisering daarvan in onderwys in tegniese kolleges). In die periode 2004 tot 2008 sal hierdie kurrikulum- en programaanbiedings deur 'n raamwerk vervang word wat aan 16- tot -20-jariges soepeler en meer deelnemende onderwys- en opleidingsprogramme bied. Die raamwerk vir VOO bied drie bane na die VOOS of die Vlak 4-sertifikaat van die NKR, naamlik:

- Algemeen akademies
- Algemeen beroeps
- Beroeps – ambag, operasioneel, professioneel

Dit beteken dat Verslag 550- en Verslag 191-programme gaandeweg uitgefaseer, en relevante kwalifikasies en programme ingefaseer sal word.

VOO (Skole)

Die nuwe Nasionale Kurrikulum sal vanaf 2006 – 2008 in Graad 10 – 12 ingevoer word. Die aantal vakke wat in die kurrikulum van VOO-skole aangebied word, is drasties verlaag, maar die vakke is meer gefokus en relevant. Die VOOS-kwalifikasie is ook meer gefokus. Die provinsie sal 'n proses van kurrikulumherstel daadwerklik moet deurvoer ten einde te verseker dat die volle reeks van vakke in alle distrikte aangebied word. Dit sal noukeurige beplanning en sterk hersteloptrede verg.

Die kurrikulumherstelaksie moet deur 'n stelselmatige herstelprogram ondersteun word, waardeur toerusting (in die besonder rekenaars) en gespesialiseerde onderwysers aan benadeelde areas gelewer word. Die WKOD het reeds met hierdie herstelproses op die gebied van wiskunde en wetenskap begin, en ondersteun reeds elf Wiskunde-, Wetenskap- en Tegnologieskole vir benadeelde leerders. Hierdie is die Dinaledi-skole en die Wiskunde- en Wetenskap-akademie. Ander 'fokusskole' soos skole vir die Kunste en Kultuur sal in die VOO-band ontwikkel word.

Alle onderwysers in die VOO-fase sal opleiding in onderrig- en assesseringstrategieë vir UGO ontvang. Daarbenewens sal alle onderwysers kursusse bywoon wat deur HOI'e en ander vakdeskundiges gegee word ten einde hul vakinhoudkennis soos nodig op te gradeer. Rekenaargeletterdheidprogramme sal aan alle onderwysers voorsien word wat dit vir hul onderrig benodig.

Terwyl die onderwysstelsel voorbereidings tref vir die invoer van die nuwe kurrikulum, moet aandag terselfdertyd gegee word aan die aantal leerders wat 'n Seniorsertificaat behaal. Teikens sal gestel word vir die aantal leerders, eerder as die persentasie, wat in die eksamens slaag. Dit is heel moontlik om 'n skool se slaagsyfer te verhoog deur eenvoudig die aantal leerders te verminder. Hierdie praktyk moet ontmoedig word, terwyl daar aanspooring behoort te wees om aan leerders die geleentheid te bied om op hoër vlakke in die skoolstelsel te leer. Hierdie is 'n belangrike oorweging wat nou verwant is aan die konsep van die deurvoerkoers. Die WKOD het teikens daargestel om die aantal leerders wat in die Seniorsertificaat slaag met meer as 1 000 per jaar te verhoog, vanaf 34 000 in 2003 tot 50 000 in 2014.

VOO-kolleges

VOO-kolleges het reeds met die proses begin om nuwe kursusse en kwalifikasies wat op Eenheidstandaarde gebaseer is, te ontwikkel. Hierdie programontwikkelingsfase is in 2004 beduidend versterk deur die toekenning van R14 miljoen deur iKapa Elihlumayo vir die ontwikkeling van programme vir vlak 2 tot 4.

Soos in die geval van VOO-skole, sal die provinsie 'n proses van kurrikulumherstel daadwerklik deurvoer ten einde te verseker dat 'n wye reeks programme in alle distrikte aangebied word. Dit sal noukeurige beplanning en sterk herstelaksie deur die herkapitalisasie van kolleges vereis, veral wat betref die voorsiening van werkswinkels en toerusting, en gespesialiseerde onderrigpersoneel.

Geteikende programme sal opvoeders by kolleges in staat stel om wiskundige geletterdheid en wiskundevaardighede op te gradeer, teorie en praktyk te integreer, hul akademiese en professionele kwalifikasies op te gradeer, en leerwelslae te assesser sodat daar aan die Umalasi- en SOOO-standaarde voldoen kan word en leerbelemmerings die hoof gebied kan word.

Kolleges sal ook strategieë ontwikkel om toegang tot VOO-kolleges d.m.v. die volgende te verbreed:

- 'n Verskeidenheid leweringswyses (e-leer, afstandonderrig, leerderskappe, vaardigheidsprogramme, ens.)
- Fasiliteite en opleiding wat aan die behoeftes van leerders met verskillende bekwaamhede voldoen
- Nuwe standplase vir die benadeelde en landelike gemeenskappe
- Beurs- en leningskemas
- Erkenning van Vorige Leer (EVL)

Tabel 10 toon dat die bevolking van 16- tot 20-jariges in die Wes-Kaap 400 000 tel, maar dat slegs 210 000 of 55% van die bevolking by skole, kolleges of volwassenesentrums vir kursusse op die VOO-vlak ingeskrywe is (Graad 10, 11 en 12, of Vlak 2 tot 4 op die NKR).¹⁶ Byna 50% van die leerders in enige ouderdomsgroep verlaat die skoolstelsel sonder om Graad 12 te voltooi, en met slegs 20 000 leerders in VOO-kolleges is dit duidelik dat die meerderheid leerders nie die kolleges as 'n alternatief vir skole sien nie. Terwyl sosio-ekonomiese faktore 'n beduidende rol speel by leerders wat die stelsel verlaat, is die relevantheid van die vakaanbod en die vooruitsig dat die VOO-kwalifikasie tot indiensneming sal lei, faktore waaraan die onderwysstelsel aandag sal moet gee.

¹⁶ Hierdie syfers sluit nie leerders in private skole en kolleges, of dié wat by hoër onderwys-instansies ingeskryf is in nie. Die aantal leerders in onafhanklike skole in grade 10 tot 12 beloop ongeveer 10 000; dié in private kolleges nog 10 000, en dié in hoër onderwys 50 000.

Daarom is dit gebiedend noodsaaklik dat leerders in die VOO-band toenemend in relevante onderwys- en opleidingsprogramme ingeskrywe sal word. Daar is drie bane wat tot die verwerving van 'n Verdere Onderwys en Opleidingsertifikaat (VOOS) lei – algemeen akademies, algemeen beroeps, en bedryfs – maar alle leerders wat die VOO-band met 'n kwalifikasie verlaat, sal 'n VOOS ontvang. Ten einde beweging van leerders en geldigheid van voltooide leer te fasiliteer, sal artikulasie en draagbaarheid sleutelfaktore in die VOO wees.

Daar is dus twee dimensies aan die toegangsdoelwitte van VOO: die eerste is om 'n meer gelyke ewewig tussen diegene wat by VOO-skole en VOO-kolleges ingeskrywe is, te bewerkstellig; en tweedens om die aantal uit die bevolking van 16- tot 20-jariges wat in VOO-instansies is, te verhoog. In die mediumtermyn sal dit beteken dat die Graad 10 tot 12-leerders tot ongeveer 160 000 verminder sal word, en dat leerders in VOO-kolleges of dié wat vir leerderskappe ingeskrywe is, teen 2014 van 20 000 tot 60 000 vermeerder sal word. Die teikens vir 2014 word in Tabel 6 uiteengesit.

Tabel 10: Teikens vir VOO-deelname 2004 – 2014

Jaar	Bevolking 16 – 20 jaar*	16 – 20 jarige leerders in skole	16 – 20 jarige leerders in VOO-kolleges / leerderskappe	16 – 20 jarige VOO-leerders in volwassenesentrums of private studie	VOO Totaal
2004	400 000	174 000	20 000	26 000	220 000
2005	400 000	170 000	32 000	28 000	230 000
2010	400 000	165 000	45 000	30 000	240 000
2014	400 000	160 000	60 000	30 000	250 000

* Ongeveer 30 000 is in Hoër Onderwysinstansies

(b) Om die aantal VOO leerders te verhoog wat kwalifiseer om aan hoër onderwys deel te neem.

In die 2003-seniorsertifikaatsamens het skole in die Wes-Kaap 'n slaagsyfer van 87.1% behaal, wat 'n toename van 0.6% op die 2002-slaagsyfer verteenwoordig, en die hoogste slaagsyfer is wat sedert die samesmelting van die vorige departemente behaal is.

Hoe bemoedigend hierdie slaagsyfer ookal is, is dit belangrik om ook ander aanwysers in ag te neem wanneer die uitslae ontleed word. Die belangrikste hiervan is die gehalte van die slaag. 'n Matriekendossement word allerweë as verteenwoordigend van gehalte beskou, aangesien die leerder minstens vir vakke op die hoër graad moet neem.

Die WKOD sal voortgaan om die prestasie van skole te huldig wat in staat is om hul inskrywingsyfers te verhoog terwyl hulle hul endossementsyfers handhaaf of verbeter. Samevattende data vir die tydperk 1999 – 2003 verskyn in Tabel 11.

Tabel 11: Opsomming van Seniorertifikaatuitslae 1999 tot 2003

JAAR	1999	2000	2001	2002	2003
KATEGORIE	Voltyds	Voltyds	Voltyds	Voltyds	Voltyds
Aantal kandidate wat die hele eksamen korrek afgelê het	37 199	37 818	37 559	38 117	38 750
Aantal wat die Seniorertifikaat-eksamen sonder matriekendossement slaag	20 213	21 254	21 671	22 867	22 446
Seniorertifikaat met matriekendossement	9 090	9 235	9 378	10 118	10 323
Totale aantal wat slaag	29 303	30 489	31 049	32 985	33 769
Persentasie slaagsyfer	78,8%	80,6%	82,7%	86,5%	87.1%

Tabel 8 gee teikens vir deelname- en sukseskoerse. Dit het betrekking op die aantal leerders wat 'n Seniorertifikaat / VOOS behaal, die aantal leerders met 'n VOOS wat vir hoër onderwys kwalifiseer, en die aantal wat hoë slaagsyfers in wiskunde en wetenskap behaal.

Tabel 12: Teikens vir Senior Sertifikaat / VOOS 2003 – 2014

	2003	2005	2006 – 2010	2011 – 2014
Senior Sertifikaat / VOOS	33 769	35 000	40 000	50 000
Hoër Onderwysstudie	10 323	11 000	14 000	20 000
Swart / Gekleurd Wiskunde	1 073	1 500	3 000	5 000
Swart / Gekleurd Wiskunde	1 176	1 500	3 000	5 000

(c) Om toegang tot hoër onderwys te verhoog, veral vir leerders uit arm gesinne.

Die ontleding van die Hoër Onderwyssektor (sien Bylae C), en die uitdagings wat daar bestaan, bied 'n mate van insig in die potensiaal om aan die Menslikehulpbronbehoefes van die provinsie te voldoen. Die provinsie sal egter met sy betrokkenheid by hierdie instansies moet voortgaan om hulle daartoe te bring om die kursusaanbiedinge en toelatingstrategieë te verander sodat dit aan die lewering van die provinsie se behoeftes aan menslike kapitaal en breë ontwikkeling kan meedoen.

(d) Om die aantal leerderskappe, vakleerlingskappe, internskappe, en vaardigheidsprogramme wat by werkgeleenthede ingeskakel is, te vermeerder.

Leerderskappe, vakleerlingskappe, internskappe, en vaardigheidsprogramme is daarop ingestel om in die werkplek en uit ervaring te leer. Daar is 'n tendens vir leerders om uit die geledere van werkloses (nog nie in diens geneem nie, of afgedank) of werkendes getrek te word, met inbegrip van dié in eie diens, en hul ouderdomme varieer terwyl hulle ook heel uiteenlopende behoeftes m.b.t. kurrikulumondersteuning het. Suksesvolle leerders behaal leerkrediete / kwalifikasies wat landswyd erken word. Die voorsiening van leerderskappe is 'n kontraktuele vennootskap van die voorsiener, die werkplek en die leerder. Die Departement van Arbeid, tesame met die SOOO's, is die nasionaal aangewese voorstander van hierdie stelsel om werkplekke te voorsien. Behalwe vir internskappe, wat die ervaringsleercomponent uitmaak wat vir party graad / diplomakursusse op die vlak van Hoër Onderwys vereis word, word hierdie leerprogramme gewoonlik vanaf BOOV / NKR vlak 1 tot NKR vlak 5 aangebied.

Leerderskapteikens is op die nasionale vlak soos volg gestel:

- Nasionale Vaardigheidsontwikkelingstrategie 1 (NVOS) met 'n teiken van 80 000 leerders onder die ouderdom van 30 vir die tydperk April 2000 tot Maart 2005. NVOS 2 was aangekondig en in April 2005 geïmplementeer.
- SOOO Sektorvaardigheidsplanne (SVP's) is die primêre voertuig waardeur die NVOS-teikens behaal kan word, en SOOO's het hul tweede SVP in Augustus aan die DvA voorgelê en die ontleding is nog nie beskikbaar nie. 'n Aanwysende lys van provinsiale leerderskapvoorsiening toon egter die volgende: CHIETA 132 (57 in diens, 75 nie in diens), CTFL 1576, CETA 872 & 11 leerjongens, ESETA 37 & 23 leerjongens, ETDP 411, FASSET 20 in Provinsiale Tesourie, HWSETA 882, ISETT 805, LGWSETA 273, MAPPP 758 & 80 leerjongens, MERSETA 1438 (GOS-teiken) & 742 leerjongens, MQA 20, POSLEC 107, PAETA 415, SETASA 80, Dienste 937, THETA 1031, TETA 22, 'n totaal van 9816 leerderskappe en 856 leerjongenskappe (September 2004).
- Nasionale Groei- en Ontwikkelingspitsberaad (GOS) van 72 809 werklose leerders, en sommige SOOO's het hierdie syfer onder provinsies verdeel, bv. vir die Wes-Kaap, PSETA 1000, MERSETA 2838, DIDTETA 2150 werklose jeugdige en 1800 ander, THETA 215, TETA 313, CETA 206, HWSETA 479, CHIETA 367 (geskat), Foodbev 360 (geskat), PAETA 96, LGWSETA 74, MAPPP 163, INSETA 140 (geskat). Die oorblywende 12 SOOV's het òf nie provinsiale teikens nie, of beplan nie om provinsiale teikens ontwikkel nie (Nov. 2003).

Terwyl daar op leerjongenskappe en informele werkplekopleiding voortgebou word, vorm leerderskappe en vaardigheidsprogramme onderskeidelik 'n nuwe vorm van voorsiening. Die stelsel word deur afskopprobleme aan bande gelê, terwyl sekere potensieel beduidende beperkinge ook na vore tree. Anders as by groot werkgewers, is die meeste medium en klein werkgewers teensinnig om leerderskappe aan te bied weens vereistes soos opgeleide en geregistreerde assesseerders en mentors, gehalteversekeringstelsels, rapporteringsiklusse, en so meer. Dit is ernstig aangesien 80% en meer van werkgewers wat by SOOV's geregistreer is, in hierdie KMO-kategorie val.

Terwyl maatskappye leerderskappe registreer, verseker hulle nie altyd dat hierdie kandidate doeltreffend ondersteun word om hul programme te voltooi nie. In sommige gevalle word die aanspooringstelsel misbruik – 50% van die leerderskaptoekenning word by registrasie en 50% by voltooiing betaal, plus 'n R50 000 belastingkorting – deur maatskappye wat hierdie skuiwergat in die implementering van die beleid benut. Werkgewers belê nie in die ondersteuningsinfrastruktuur wat leerders in staat stel om die leerderskap te voltooi deur die nodige werkplekervaring te bekom nie, sodat werkgewers die tweede 50% van die toekenning verbeur.

Hierdie benadering tot leerderskappe maak van jeugdige nuwe toetreders 'n sleutelteikengroep, en bied aan hulle onderwys en opleiding wat op ekonomiese geleentheidsgebiede ingestel is. Voorlopige verslae dui aan dat die meeste leerderskapbegunstigdes, werkendes sowel as werkloses, meer as 30 jaar oud was. Die voltooiingskoers was die beste

in die tersiêre sektore van die ekonomie, terwyl die voltooiingskoers vir VOOO's in die vervaardigingsektor benede peil is, en die VOOO's wat op dienste konsentreer, effens beter vaar. VOOO's het egter aangedui dat die identifisering en plasing van leerders op die geskikte vlak 'n belangrike beperking uitmaak. Met die opleiding self was daar ook 'n aantal probleme, bv. dat daar 'n reusetekort aan geskikte en geakkrediteerde verskaffers is, veral buite die stedelike gebiede.

Die finale beperking het op die beleids- en beplanningsomgewing betrekking. Oor die algemeen is daar onder werkgewers en verskaffers 'n swak begrip van die nuwe beleidsbepalings m.b.t. vaardigheidsontwikkeling en die NKR. Beplanning word aan bande gelê aangesien VOOO's, as 'n nasionale bevoegdheid, hul planne m.b.t. vaardigheidsontwikkeling op die sektorale vlak ontwikkel, en dit in hierdie stadium onduidelik is in hoe 'n mate hulle in voeling met provinsiale opleidingsbehoefte is, veral m.b.t. die skakeling daarvan met groeigebiede van 'n hoë prioriteit.

Dit is vir leer in die werkplek nodig om op 'n aantal ekonomiese uitdagings bedag te wees, byvoorbeeld in die ekonomie is die klem besig om van die primêre sektor na die sekondêre en tersiêre sektore te verskuif, en daar kan geredeneer word dat die herorganisasie van werk en tegnologiese veranderinge meer en hoër geskoolde werknemers, sowel as meer persone in eie diens vereis. Die koördinerende meganisme mag arbeidsmarkontledings toepaslik as 'n nuttige instrument gebruik om 'n deelnemende leersektor te bou, waartoe die DEOT belangrike sektorale tendense en inligting bydra.

Implementerings- en beleidshindernisse moet op 'n provinsiale vlak met die sleutelpartye vir werkplekverskaffing opgelos word – werkgewers, georganiseerde arbeid, gemeenskapsgebaseerde leerders en verskaffers. Die provinsiale Departement van Arbeid en sy Provinsiale Vaardigheidsontwikkelingsforum (PVOF) mag toepaslik die voorstander en bewaker wees, tesame met die VOO-direktoraat van die WKOD, DEOT, en plaaslike regering, wat hierdie proses gesamentlik sal bepaal.

Die ontwikkeling van intermediêre en hoë vaardighede in leerderskappe en ander leerprogramme ervaar 'n aantal generiese probleme, en hul oplossing moet d.m.v. 'n koördineringsmeganisme geprioritiseer word. Sommige van hierdie probleme is: swak vermoëns in wiskunde, wetenskap en Engels (in wese die grondslae van die NKR-stelsel); motivering van leerders; gelykheid en die ontwikkeling van skaars vaardighede; die fragmentering van voorsiening van onderwys en opleiding; en toename in die leerdergetalle in alle tipes verskaffing.

Samevattend sal die provinsie in die tydperk 2005 tot 2014:

- 'n Databasis van leerderskappe in die provinsie vestig en in stand hou
- Teikens stel vir leerderskappe in areas wat deur MEOS geïdentifiseer is
- Vasstel watter hindernisse daar vir uitbreiding en voltooiing van leerderskappe is, en dit verlig
- Plasingsinstrumente ontwikkel en op die proef stel
- Leerders se voltooiing en plasing in betrekkings naspeur
- Die aantal leerderskappe vermeerder wat in areas aangebied word wat deur MEOS geïdentifiseer is
- Deurstuur- en voltooiingskoers van leerderskappe verbeter
- Plasingsinstrumente toepas

6.3.6.4 Basiese Onderwys en Opleiding vir Volwassenes (BOOV)

(a) Om die aantal volwasse leerders in programme vir basiese onderwys en opleiding (BOOV) te vermeerder

- *Voorsiening word gemaak vir 76 000 BOOV-leerders teen 2014 wat sal baat by kurrikulums wat in BOOV vlakke 1 – 4 en verdere onderwys op vaardighede ingestel is, en waardeur die noodsaak van lewenslange leer ingeskerp word*

In 2002 is 10 000 volwasse leerders in BOOV-kursusse ingeskrywe, en 16 000 in Graad 10 en 12-programme. In sowel basiese as verdere onderwys by sentrums vir volwassenes (Gemeenskapsleersentrums) is die retensiekoers en die deurstuurkoers swak, en die provinsie beoog om dit te verander deur meer gepaste programme aan te bied en deur leweringsmeganismes te verbeter.

Dit sal gedoen word deur 'n vaardigheidsgebaseerde (nie skoolgebaseerde) BOOV vlak 1 tot 4-kurrikulum te voorsien, wat gereelde geleentheid vir assessering bied. Dit beteken:

- 'n BOOV vlak 1 en 4-kurrikulum – wat programme vir gesiyferdheids- en geletterdheidsvaardighede behels.
- 'n BOOV vlak 3 en 4-kurrikulum – wat die grondslagkwessies behels, en wat kernleerareas invoer in lyn met die leerder/sentrum se studierigting in vlak 4-BOOV.

Daar is voorsiening gemaak om vir 2 500 nuwe leerders per jaar toegang tot BOOV te gee. “Nuwe leerders” word gedefinieer as leerders wat vir die eerste keer tot die stelsel toetree, sowel as dié wat na ’n jaar se afwesigheid terugkeer. Daar sal afsonderlike statistiek gehou word om ’n uitsakontleding te fasiliteer.¹⁷

Tabel 13: Teikens vir Volwassene-deelname 2002 – 2020

	BOOV 1	BOOV 2	BOOV 3	BOOV 4	VOOV
2002	3 000	3 000	2 000	2 000	12 000
2005	4 000	4 800	2 500	3 000	14 000
2010	5 500	7 800	4 000	5 000	17 000
2015	7 300	10 800	5 000	7 000	20 000
2020	9 000	13 000	6 000	9 000	25 000
Totale behoefte	330 000	600 000	200 000	350 000	

Te einde die gehalte van onderwysvoorsiening aan volwassenes te verbeter, sal modelle vir onderrig en kurrikulumbestuur by Gemeenskapsleersentrums ondersoek word. Verder sal ’n opleiding- en ontwikkelingsmodel vir personeel by BOOV-sentrums ingestel en geïmplementeer word. Die model sal verseker dat alle gevestigde opvoeders geteikende opleiding ontvang, en dat alle nuwe opvoeders oriëntering, opleiding en ontwikkeling ontvang.

Samevattend sal die provinsie in die tydperk 2005 tot 2014:

- Vennootskappe tussen WKOD BOOV en regeringsdepartemente ontwikkel
- Die aantal leerders deur UPWP en vennootskappe met 2 500 vermeerder
- Vaardigheidsgebaseerde kwalifikasies vir Vlak 1 – 4 op die proef stel
- Rekenaars aan alle VBOO-standplase voorsien.
- Vennootskappe met die regering handhaaf en nuwe vennootskappe met die nywerheid ontwikkel
- Die aantal leerders elke jaar met 2 500 vermeerder
- Vlak 1 tot 4-vaardigheidsgebaseerde kwalifikasies na gelang van die behoefte voorsien
- IKT-vaardighede aan alle leerders voorsien

7. Monitering en Evaluering

Twee strukture sal daargestel word om noukeurige koördinerig, monitering en verslagdoening oor die MKS te verseker. Die eerste is ’n **Advieskomitee** wat uit verteenwoordigers van die Provinsiale Ontwikkelingskomitee en die volgende regeringsdepartemente bestaan: Kantoor van die Premier, Onderwys, Gesondheid, Maatskaplike Welsyn en Armoede-verligting, Ekonomiese Ontwikkeling en Toerisme, en Tesourie. Die Advieskomitee sal die koördinerig verseker van provinsiale inisiatiewe wat insette tot die MKS lewer, ’n impak daarop het, en dit ondersteun. Dit sluit die maatskaplike dienste in wat deur die regeringsdepartemente en die maatskaplike vennote gelewer word, sowel as die volgende provinsiale leierstrategieë: die Mikro-ekonomiese Strategie (MES); die Provinsiale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk (PROR); die Sosiale Kapitaalstrategie; en die Provinsiale Ekonomiese Oorsig en Vooruitsig (PEOV).

Die Advieskomitee sal verseker dat die MHO-strategie alle provinsiale inisiatiewe koördineer wat op die ontwikkeling van menslike hulpbronne gemik is, en dat relevante data versamel en gerapporteer word op ’n wyse wat met die oogmerke van iKapa Elihlumayo verband hou. Die Advieskomitee sal advies uitbring oor die daarstel van monitering- en verslagdoening-strukture en meganismes ten einde te verseker dat hulle alle regeringsgedrewe strategieë en inisiatiewe in ag neem, en dat die relevante bronne van data doeltreffend getap en gebruik word.

Die tweede struktuur is die Menslike Kapitaal Projekspan, wat op 1 April 2006 aangestel sal word om die Menslike Kapitaalstrategie te moniteer en daarvoor verslag te doen. Hierdie Projekspan van vier persone sal in die Beplanningstak van die Wes-Kaap Onderwysdepartement gebaseer wees. Die vier persone sal breedweg vir die volgende sektore verantwoordelik wees:

- VKO en Graad R
- AOO en VOO in skole
- VOO in kolleges / Ontwikkeling van Werkplekvaardighede / Hoër Onderwys
- Basiese Onderwys vir Volwassenes

¹⁷ Leerders wat krediet behaal het om een vlak op te skuif, en vir een of meer leerareas op die volgende vlak inskrywe, word nie as nuwe leerders gereken nie.

Die hoofverantwoordelikhede van die Projekspan sal wees om:

- Die aanwysers vir monitoring van, en rapportering oor die MK-strategie te bepaal
- Die data en databronne te bepaal wat vir die doeltreffende monitoring van, en rapportering oor die MKS sal sorg (Maart 2005)
- Databasisse te vestig wat akkurate en gereelde rapportering oor die sleuteldoelwitte van die MKS moontlik sal maak (Junie 2005)
- Vordering op die MKS aan die Kabinet deur die Hoof van Onderwys, aan die Provinsiale Ontwikkelingsraad, en aan die MKS-advieskomitee op 'n kwartaallikse basis te rapporteer.
- Vordering teenoor die MKS te evalueer, en remediërende aksie aan die hand te doen.

8. Gevolgtrekking

Hierdie strategie is ontwikkel met die volle wete dat die provinsiale regering die leierskap vir ontwikkelinge in die provinsie voorsien. Dit erken dat die iKapa-strategie, gerugsteun deur die visie van 'n "Tuiste vir Almal", die mees samehangende plan vir die ontwikkeling van hierdie provinsie op politieke, maatskaplike, en belangrikste van almal: ekonomiese gebied verteenwoordig wat die provinsie al ooit ervaar het. Dit is dus ons plig om die nie onaansienlike hulpbronne, energie en motivering waaroor die WKOD tesame met die ander susterdepartemente beskik, aan te wend ten einde te verseker dat die strategie doeltreffend geïmplementeer word.

Die volgende, en waarskynlik die belangrikste stap, is om die verskillende operasionele strategieë te ontwikkel wat die grondslag sal vorm van die operasionele planne van die verskillende distrikte binne die WKOD, verskillende instansies (skole, kolleges, HOI's), sowel as gesamentlike of individuele regeringsdepartemente. Daar sal kostebepalings vir hierdie operasionele strategieë gedoen word, en hulle behoort die grondslag te vorm waarvolgens die provinsie begrotings-toeseggings vir die hele strategiese tydperk kan maak.

8.1 Implementeringsuitdagings

Ons sou egter nalatig wees indien ons die probleme sou ignoreer wat ons langs die pad mag teëkom. Een probleem wat ons mag ervaar, is die moontlike veronderstelling deur onkritiese en rooskleurige geeste dat skole en onderwys alleen die ekonomiese en maatskaplike uitdagings van die samelewing te bowe kan kom.

Daar kan geredeneer word dat selfs in die mees ontwikkelde samelewings die onderwysstelsel nie daarin kon slaag om maatskaplike en ekonomiese uitkomstebeduidend te verander nie, en dat dit in 'n ontwikkelende samelewing soos ons s'n selfs nog moeiliker sal wees. Ons strategie gaan egter om twee dinge: Eerstens om te verseker dat ons ons opvoedkundige instansies beter laat fungeer, en dat ons hierdeur verseker dat die gehalte van onderwys verbeter word en dat die leerders beter presteer en meer bereik; tweedens behoort ons, deur veral op die VOO-sektor te fokus, in staat te wees om te verseker dat ons leerders die nodige kennis en vaardighede verwerf om òf toegang tot geleenthede vir hoër onderwys, en/of toegang tot die ekonomie en die werksmark te verkry, waar hulle tot die ontwikkeling van die streekse ekonomie kan bydra.

8.2 Volle steun vir Leidingstrategieë benodig

Benewens diegene wat 'n doeltreffende menslike kapitaalstrategie moontlik maak, soos hierbo bespreek, sal dit nodig wees dat die WKOD en sy susterdepartemente van die nodige politieke en finansiële steun voorsien word om die strategie doeltreffend te implementeer. Indien die MKO-strategie doeltreffend en met welslae geïmplementeer gaan word, sal dit nie slegs 'n fyn sin vir dissipline vereis nie, maar ook 'n volle besef dat ons ons aktiwiteite sal moet prioritiseer sodat ons op dié sal fokus wat die hoogste graad van verandering sal genereer. Dit is dus gebiedend noodsaaklik dat ons onbeplande en potensieel steurende aktiwiteite minimaliseer wat andersins op ons toewysing sou kon inwerk van hulpbronne (tyd, finansies en mense) wat bedoel is om ons doelwitte te verwesenlik.

8.3 Prioriteitsontleding

Ons sal 'n intensiewe prioriteits- en kosteontleding van al die iKapa-strategieë moet onderneem ten einde die nodige besluite te neem wat ons in staat sal stel om daardie strategieë doeltreffend te implementeer.

- Die eerste punt waarvan ons kennis moet neem, is dat ons die benadering moet laat vaar wat sê dat ons alles

dadelik moet lewer. Wat is in hierdie strategie van groter belang, en wie is daarvoor verantwoordelik? Die lewering van die kurrikulum is kennelik die hoofaspek van die strategie. Ons sal vasstel wat dit beteken, en besluit wat nou, en wat later gedoen moet word.

- 'n Verdere sleutelbesluit wat ons moet neem, is hoe ons die stelsel gaan befonds. Indien ons betoog dat 'n sterk AOO van kardinale belang vir die welslae van die strategie is, beteken dit ook dat ons dit dienooreenkomstig moet befonds. Dit beteken 'n uitbreiding van die stelsel (deur toewysing van onderwysers of onderwyserassitente, onderwyseraansporings, ens.) wat in die Grondslagfase begin en kumulatief opbeweeg totdat ons die Seniorfase in VOO bereik (Grade 7 – 9). By wyse van 'n voorbeeld: in die bylaes is daar 'n ontleding van die implikasies wanneer die voorsiening van 'n sterk, basiese onderwysprogram vir die stelsel geprioritiseer word.
- Die VOO-kollegesektor sal 'n mate van hulpbronsinspuiting ontvang deur die herkapitaliseringsfonds vanaf die DvO, op ferm strategiese planne gebaseer, maar dit sal toenemend self die eie inkomstebronne moet genereer, miskien selfs tot dié mate dat ons uiteindelik gladnie hierdie sektor befonds nie. Aangesien ons egter beoog om hierdie sektor dramaties uit te brei, sal ons moontlik bykomstige befondsing vir studentebeurse moet invoer.
- Die VOO-skolesektor sal sekere groot veranderinge in die kort termyn (volgende drie jaar) moet ondergaan, wat beteken dat die huidige hulpbrontoebedeling gehandhaaf, en miskien effens uitgebrei sal word. Aangesien ons 'n afname in leerdergetalle verwag (weens die afstuur na VOO-kolleges en moontlik ook na Vaardigheidskole) mag ons in staat wees om 'n sekere kostebesparing hier te bewerkstellig. Miskien wil ons 'n element van verhoogde kompetisie in die stelsel invoer: Aanvaar eerstens dat die HO-sektor nie alle studente wat deur die skole kom, kan akkommodeer nie, selfs al slaag hulle met endossement – tensy daar 'n fondsinspuiting vir beursondersteuning kom, en tensy die infrastruktuur van universiteite onmiddelik uitbrei. Party studente sal hul kwalifikasies deur alternatiewe kanale moet verwerf, met inbegrip van afstandstudie deur instansies soos UNISA.
- Wat VKO en VOO betref, mag ons dit oorweeg om die lewering van hierdie funksies aan die NRO-sektor uit te bestee – hulle is beter geplaas om die funksie te lewer, terwyl die WKOD die leweringsprogram kan monitor en die welslae kan evalueer. Dit mag aanvanklik 'n bykomstige toewysing van fondse behels om die NRO's in staat te stel om die nodige stelsels en infrastruktuur daar te stel.

Hierdie stelling gaan van die veronderstelling uit dat dit moontlik is om deur onderwys tot sosio-ekonomiese transformasie by te dra indien ons dinge anders doen, en dat 'n goed georganiseerde onderwysstelsel met 'n toepaslike en relevante kurrikulum hoogs voordelig vir 'n land kan wees, en sekerlik tot 'n ryk lewensgehalte kan bydra, ekonomies, moreel en intellektueel (Meerkotter, 54). Hierdie strategie benader die taak van MK-ontwikkeling vanuit die perspektief dat ons van die "normale" benadering tot onderwysbestuur weg moet beweeg – die nodige hulpbronne moet voorsien en die stelsel dan alleen moet laat om sy produkte te lewer, in die hoop dat ons 'n goed aangepaste en goed-opgevoede jong generasie vanuit 12 jaar se interaksie in die klaskamer te voorskyn sal sien tree. Hierdie strategie, intendeel, beweer dat die ontwikkelingstrajek van onderwysvoorsiening, -ontwikkeling en -lewering doelbewus gerig moet word om spesifieke en geïdentifiseerde uitsette te lewer – in ons geval om ons jeug doelbewus voor te berei om hul plek en verantwoordelikheid in die Wes-Kaapse samelewing (en nasionaal) in te neem, ten einde daadwerklik tot die ontwikkeling daarvan by te dra.

Bylae A

WKOD: Gemiddelde Ouderdom van Personeel volgens Ras, Geslag en Salarisvlak op 20050131

WCED: Gemiddelde ouderdom van personeel volgens ras, geslag en salarisvlak 20050131												
Groep	Salarisvlak	Manlik					Vroulik					Groot totaal
		B	C	I	W	Totaal	B	C	I	W	Totaal	
Minister	7				1	1						1
STAATSDIENSPERSONEEL	1	44.42	41.53		48.77	43.03	43.67	43.13		46.22	43.52	43.25
	2	48.89	47.18		48.80	47.44	46.64	48.18	50.84	49.47	48.09	47.79
	3	44.93	42.71		48.78	43.49	32.72	33.65		42.70	34.78	38.93
	4	48.48	50.44		55.70	51.32	40.10	45.07	33.76	52.12	46.99	49.04
	5	37.41	42.98		44.16	42.22	40.78	39.43		37.87	39.55	40.31
	6	45.94	43.17	41.29	48.85	43.77	46.35	43.20	45.48	51.39	46.36	45.94
	7	33.87	41.26		40.45	40.65	32.31	40.61	49.62	43.54	40.68	40.66
	8	44.45	42.75		47.93	43.43	51.72	43.00	45.21	49.34	45.70	44.50
	9	35.18	42.03		36.78	40.67	38.55	44.13		42.60	42.94	41.23
	10		48.92	36.13	50.74	48.71				40.70	40.70	46.71
	11		45.46		50.64	47.31		37.99		50.45	44.22	46.18
	12		47.19		48.38	47.67	46.90	44.93		48.17	46.13	47.23
	13	54.08	50.40		54.58	52.63	47.68	55.00		52.99	52.17	52.57
	14	46.42	37.33		59.28	52.31	48.49			51.02	49.75	51.58
	15		55.77		53.12	54.00						54.00
	16		48.17			48.17						48.17
Staatsdiensttotaal		45.96	45.72	38.71	51.01	46.09	40.42	43.94	46.12	49.54	44.59	45.24
OPVOEDERS	3	36.68	35.69		44.50	38.16	37.82	35.28		40.23	38.20	38.19
	4	48.69	35.70		36.47	42.41	43.39	43.08	53.10	46.47	43.90	43.27
	5	48.76	51.75		55.13	50.37	49.85	50.56		50.08	50.53	50.52
	6	35.84	37.09		35.46	36.51	36.39	41.90	48.80	40.24	40.41	39.46
	7	37.07	40.09	45.13	40.26	39.60	38.98	40.94	39.12	42.47	40.86	40.49
	8	41.26	43.29	47.23	47.14	44.03	43.90	45.42	43.44	48.64	46.40	45.42
	9	43.20	45.70	43.99	49.32	46.63	47.58	48.04	46.09	50.80	49.07	47.55
	10	45.64	49.14	46.29	51.83	49.43	49.87	50.55	57.43	53.33	51.41	49.83
	11	52.90	52.74		55.82	53.95	54.13	56.68		56.30	55.51	54.10
	12		47.64		54.21	50.67	59.37	47.46		53.25	54.86	51.23
Opvoederstotaal		38.50	42.18	45.59	46.23	42.38	39.62	42.43	42.58	45.16	42.47	42.44
GROOTTOTAAL		40.43	43.21	45.35	46.69	43.32	39.72	42.78	43.05	45.91	42.89	43.05

VOO-kollegekursusse

Al ses die VOO-kolleges in die Wes-Kaap word op 'n jaarlikse basis uitgenooi om voorstelle vir kurrikulumontwikkeling in die volgende twee kategorieë voor te lê: vaardigheidsprogramme en volle kwalifikasies. Die WKOD voorsien aansienlike leiding aan kolleges oor die ontwikkeling van programme wat aan die behoeftes van die provinsie voldoen. Hierdie leiding word op die lees van die Sosio-ekonomiese Oorsig van 2003, en beraadslaging met die departemente van Arbeid, Ekonomiese Ontwikkeling en Toerisme, SOOO's en WESGRO gebaseer. Die groeiareas wat deur die Departement van Ekonomiese Ontwikkeling en Toerisme in die MEOS-proses geïdentifiseer is, sal in toekomstige programseleksie en -ontwikkeling gebruik word.

Die volgende benadering is in 2004 en 2005 toegepas. In die toekoms sal die MEOS-navorsing die insette vir die proses lewer.

Kriteria wat gebruik moet word wanneer fondse vir kursusontwikkeling toegeken word.

1. Die voorstel behoort op 'n aansienlike behoeftebepaling gebaseer te word, en dit moet binne die bestek van die kollege se strategiese plan val. Voorkeur sal aan nuwe programontwikkeling in die kollege se nisareas gegee word.
2. Die program behoort die kollege se plaaslike bedryf, gemeenskap en leerders direk te baat.
3. Die program behoort binne die VOO-band te val. Voorkeur sal gegee word aan:
 - Vaardigheidsprogramme op Vlakke 1 en 2 wat daarop gemik is om gemeenskapsbehoeftes die hoof te bied, en wat tot gemeenskapsontwikkeling sal bydra
 - Volle kwalifikasies vanaf Vlakke 2 tot 4 wat aan leerders 'n VOO-leerbaan tot hoër onderwys en/of die werkplek bied
4. Tydraamwerke vir vaardigheidsprogramme mag ontwikkeling en lewering in 2004 insluit. Tydrame vir volle kwalifikasies sal ontwikkeling en voorbereiding gedurende 2004 insluit, met lewering vanaf 2005 en verder.

Beoordelingsproses en uitslae van die beoordeling

Vaardigheidsprogramme gekategoriseer deur:

- Vlakke
- Tipes vaardigheid, bv. rekenaar, rybewys, gesondheid, handvaardighede ens.

Volle kwalifikasies sal gekategoriseer word tot

- Tipe kwalifikasie, bv. ingenieurs-, sake- of utiliteitsverwant
- Vlakke

Die aanvanklike siftingsproses word deur die VOO-direktoraat n.a.v. gestelde kriteria gedoen. 'n Paneel wat Onderwys, Arbeid, SAKO en Ekonomiese Sake verteenwoordig, handel die finale seleksie af.

Wanneer die uitslae aangekondig word, word van kolleges verwag om teen Junie 2006 volledige besigheidsplanne en finale begrotings te ontwikkel. Van die kursusontwikkelingskoste is 15% oorgedra na die kolleges wie se kursusse geselekteer is.

Kontrakte met kursusontwikkelaars, met inbegrip van tydraamwerke en betalingskedules

Kontrakte met die ontwikkelaars van kursusse word in die eerste week van Maart onderteken. Die restant van die fondse vir die kursusontwikkeling word op dieselfde tydstip oorgedra as wat die kontrak onderteken word.

Die tabelle bied 'n opsomming van die goedgekeurde leerprogramme, toewysings, geraamde implementeringsdatums en geskatte vordering. Die goedgekeurde planne oorvleuel aansienlik met die sewe areas wat deur die Departement van Ekonomiese Ontwikkeling en Toerisme vir die Mikro-ekonomiese Ontwikkelingstrategie (MEOS) geïdentifiseer is: Toerisme, Metale en Ingenieurswese, Visserye en Seekultivering, IKT, Landbou en Waterkultivering, Klerasie en Tekstiel, KMMO's.

Al die nuwe programme word vir SAKO-geregistreerde kwalifikasies ontwikkel. Die programme is in verskeie stadiums van gehaltesekerheid met SOOO-OOGS'e. Dit sal tot die registrasie van leerprogramme en sertifisering vir leerders lei. Die WKOD sal 'n vergadering met die relevante SOOO-OOGS'e reël om gehaltesekerheidskwessies te bespoedig.

Reklame is in die gedrukte media (koerante en pamflette) sowel as die radio gemaak. Sommige kolleges het spesifieke nywerhede persoonlik besoek, en leerders is in die werkplek gewerf.

AOO Prioriteitbefondsingscenario

TIPE	2005 Leerders Gr 1 – 3	Opvoederkoers 1:40	Opvoederkoste	Opvoederkoers 1:35	Opvoederkoste	Opvoederkoers 1:30	Opvoederkoste
Gekombineerd	4521	115	R 16,905,345.00	127	R 18,669,381.00	148	R 21,756,444.00
Intermediêr	35020	881	R 129,509,643.00	993	R 145,973,979.00	1170	R 171,993,510.00
Primêr	227509	5698	R 837,623,094.00	6499	R 955,372,497.00	7609	R 1,118,545,827.00
Groot totaal	267050	6694	R 984,038,082.00	7619	R 1,120,015,857.00	8927	R 1,312,295,781.00

OBOS	2005 Leerders Gr1 – 3	Opvoederkoers 1:40	Opvoederkoste	Opvoederkoers 1:35	Opvoederkoste	Opvoederkoers 1:30	Opvoederkoste
Met. Sentraal	25649	636	R 93,493,908.00	729	R 107,165,187.00	856	R 125,834,568.00
Met. Oos	43745	1092	R 160,527,276.00	1247	R 183,312,741.00	1459	R 214,477,377.00
Met. Noord	45642	1148	R 168,759,444.00	1303	R 191,544,909.00	1516	R 222,856,548.00
Met. Suid	50829	1272	R 186,987,816.00	1447	R 212,713,341.00	1697	R 249,464,091.00
Overberg	31502	795	R 116,867,385.00	902	R 132,596,706.00	1057	R 155,382,171.00
Suid-Kaap/Karoo	32987	828	R 121,718,484.00	941	R 138,329,823.00	1110	R 163,173,330.00
Weskus/Wynland	36696	923	R 135,683,769.00	1050	R 154,353,150.00	1232	R 181,107,696.00
Groot totaal	267050	6694	R 984,038,082.00	7619	R 1,120,015,857.00	8927	R 1,312,295,781.00

Koersverlaging

Die gemiddelde koste per opvoeder is 147 000.

Die huidige koers in die grondslagfase is 40.

Om dit tot 35 te verlaag, sal 925 ekstra poste beteken teen 'n koste van R135,978 miljoen (teen R147 000 per pos)

Om dit tot 30 te verlaag, sal 2233 ekstra poste beteken teen 'n koste van R328,258 miljoen.

Onderwyserassistent

'n Onderwyserassistent word vir elke grondslagfase-onderwyser veronderstel (dus 6694 persone teen 'n koste van R40 000 per jaar) = R267 760 000

Befondsing van slegs 2 000 onderwyserassistent = R80 000 000

Die rol van hoër onderwys in menslikehulpbronontwikkeling in die Wes-Kaap

Afdeling A: Hoër Onderwys en Ontwikkeling

Dit word universeel aanvaar dat onderwys 'n sleutelfaktor in die bevordering van groei en ontwikkeling is, sowel deur die voorsiening van vaardighede as deur die impak wat dit op ander maatskaplike kwessies het, soos gesondheid, voeding, kindersterftes, kinderarmoede ens. Onderwys is dus 'n sleutelvoorsieningsfaktor in die ontwikkeling van gelykheid. Daar word nou wêreldwyd aanvaar dat hoër onderwys 'n belangrike rol in menslikehulpbronontwikkeling, ekonomiese groei en sosiale en ekonomiese ontwikkeling spel. Verder word die rol van hoër onderwys in streekontwikkeling nou allerweë erken. Dit behoort dus nie verbasend te wees om hoër onderwys as 'n faktor aan te tref in 'n dokument oor 'n streeks- of provinsiale ontwikkelingsstrategie vir menslike kapitaal nie.

Wat wel nuut is, is die veranderende karakter van die wêreld ekonomie waarin Suid-Afrika, en meer spesifiek die Wes-Kaap, moet meeding. Kennis is besig om fisiese kapitaal as die bron van huidige en toekomstige rykdom te vervang. 'n Groot deel van hierdie proses is tegnologiegedrewe, met inligtingstegnologie, biotegnologie, en ander vernuwings wat tot dramatiese veranderings in die manier waarop ons lewe, aanleiding gee. Hierdie ontwikkelings rig 'n groot uitdaging aan die ontwikkelingsdoelwitte van sowel die provinsiale regering as streeksgebaseerde hoër onderwys in die Wes-Kaap.

Die doelwitte van openbare hoër onderwys in Suid-Afrika is om gelyke toegang en billike geleenthede vir welslae te bevorder; om in nasionale en streeksgebaseerde ontwikkelingsbehoefte te voorsien deur goed beplande onderrig-, leer- en navorsingsprogramme, met inbegrip van die uitdagings wat 'n groeiende ekonomie bied wat in 'n globale omgewing fungeer; om 'n demokratiese etos en 'n menseregte kultuur te ondersteun; en om tot die bevordering van alle vorms van kennis en studie by te dra, en in die besonder om die verskillende probleme en eise van die plaaslike, nasionale, Suider-Afrika- en Afrikakontekste die hoof te bied.

Die Wes-Kaapse (W-K) streek is betreklik goed bedeel wat die voorsiening van hoër onderwys (HO) betref. Alhoewel dit in die omgewing van Kaapstad saamgetrek is, met beperkte voorsiening in die res van die provinsie, bied die vier instansies wat daar wel is 'n uitgebreide versameling onderrig- en navorsingsprogramme en uitreikaktiwiteite. In terme van die huidige herstrukturering van die stelsel, sal die institusionele landskap van die Wes-Kaap deur die samesmelting van die twee Teknikons gewysig word om die Kaapse Skiereiland Universiteit vir Tegnologie te vorm, deur die inkorporering van tandheelkunde in die Universiteit van die Wes-Kaap, deur die herstrukturering van voorgraadse verpleegkunde, en deur die verklaarde nasionale beleidsdoelwit van samewerking en rasionalisering. Hierdie proses bied die geleentheid om die verskeidenheid van institusionele programme en aanbiedinge só te rat dat dit 'n toenemend doeltreffende bydrae tot die strategie vir menslikehulpbronontwikkeling, streekontwikkeling en arbeidsmarkbehoefte van die Wes-Kaap sal lewer.

Daar is 'n toenemende korpus van beplanningsliteratuur waarin na post-sekundêre onderwys as 'n "kennisbedryf" verwys word. So gesien, is daar groot kragte in die groter maatskaplike omgewing waardeur die openbare en private universiteit- en kollegestelsels in 'n "post-sekundêre kennisstelsel" of bedryf omskep word, wat deur baie van ons tradisionele opvattinge oor grense tussen stelsels heen sny. In die Wes-Kaap is slegs die universiteitdeel van hierdie stelsel op sigself 'n groot "bedryf" wat sowat 10 000 mense in diens neem, en wat onderwys en opleiding aan sowat 80 000 studente bied van wie baie nie uit die Wes-Kaap afkomstig is nie. Die universiteitssektor is dus nie slegs 'n gebruiker van hoëvlak mensekrag nie, maar is terselfdertyd 'n voorsiener daarvan. Die jaarlikse begrotings van die vier openbare HO's beloop miljarde rande.

In terme van strategiese ontwikkeling is dit nodig om te beklemtoon dat om hoër onderwys in staat te stel om sy rol te speel, daar 'n sterk skolestelsel sowel as 'n sterk post-sekundêre kollegesektor moet wees. Strategies gesproke, moet onderwys sistemies gesien word. Bowendien moet ons 'n enge, instrumentele, vaardigheidsgebaseerde siening van ontwikkeling vermy, wat 'n kennisgebaseerde diskoers verdring waarop werklike ontwikkeling en innovering berus.

Binne die beperkte bestek van hierdie Afdeling word 'n bondige profiel gebied van sleutelaspekte van die W-K se HO-sektor, en waar moontlik word dit met die nasionale stelsel vergelyk.

Afdeling B: 'n Profiel van Openbare Hoër Onderwys in die Wes-Kaap

Binne die beperkte bestek van hierdie verslag, bied hierdie afdeling 'n bondige profiel van sleutelaspekte van die Wes-Kaap se HO-sektor, en waar moontlik word dit met die nasionale stelsel vergelyk. Gedetailleerde datatabelle word in Bylae 1 gegee, met ontledings en kommentaar in die hoofteks.

Inskrywingspatrone in die Hoër Onderwys

Algehele inskrywingspatrone

In 2003²⁰, was daar net meer as 82 000 inskrywings in die vyf hoër onderwysinstansies (HOI'e) in die WK, wat 11% van die nasionale inskrywings verteenwoordig. Hiervan was ongeveer 56 000 in die drie universiteite en 'n verdere 26 000 in die eertydse teknikons wat nou saamgesmelt het om die Kaapse Skiereiland Universiteit vir Tegnologie te vorm.

Inskrywings volgens ras en geslag

Die 2003-profiel toon dat swart inskrywings in die Wes-Kaap beduidend onderverteenvoortwoordig was, met slegs 31% van die WK-inskrywings vergeleke met 60% landwyd. Dit beteken dat slegs 6% van alle swart HO-studente in die WK ingeskrywe was. Bruin inskrywings is sterk oorverteenvoortwoordig (25% van W-K-inskrywings teenoor 6% landwyd), met net onder die helfte (47%) van alle bruin studente wat in die Wes-Kaap ingeskrywe is. Indiërs in die Wes-Kaap is effens onderverteenvoortwoordig (4% teenoor 7%) terwyl wit studente sterk oorverteenvoortwoordig is (40% van W-K-inskrywings teenoor 26% van die nasionale totaal). Die verspreiding van inskrywings volgens ras is wyd uiteenlopend in instansies in die W-K, veral onder swartes wat 62% van die studentetal by die eertydse Pentech, 34% van dié by die eertydse Kaapse Technikon, 39% by die UWK, 27% by die UK, en slegs 13% by Stellenbosch (US) uitgemaak het. Eweneens is wittes besonder oneweredig versprei, met 73% van die totale inskrywing by die US, 51% by die UK, 46% by die eertydse Kaapse Technikon, en net 3% by elk van die eertydse Pentech en die UWK. Ten einde verskuilde onderliggende patrone te identifiseer, is dit is egter van kritieke belang om hierdie inskrywingspatrone (sowel as dié vir geslag hieronder) te ontfafel sodat ras en geslag, kwalifikasievlak, en studierigting uitgelig word. Die beperkte bestek van hierdie verslag sluit besonderhede van hierdie aard uit. Talle ander studies en verslae toon egter dat swart en vrouestudente op die hoër kwalifikasievlakke, en op die gebiede waar hulle tradisioneel gemarginaliseer was, onderverteenvoortwoordig is. So, byvoorbeeld, is swart studente tradisioneel onderverteenvoortwoordig in die verskillende ontwerpsterreine, Finansiële Bestuur, programme vir die Beboorde Omgewing soos Argitektuur, en Inligtingstegnologie. Daarbenewens, gesien die beperkte fokusgebied van hierdie verslag, was dit nie moontlik om die tendense oor die tyd heen na te speur nie.

'n Ontleding van die inname van eerste-toetredende voorgraadse studente (EV) in die HO-stelsel van die W-K gee 'n aanduiding van die waarskynlike toekoms van die streek se toekomstige HO-profiel. Dit is dus bemoedigend om te sien dat swart EV's 62% van die 2003-inname uitgemaak het (wat 'n verbetering is op die 60% verhouding van die streek as geheel), terwyl wit EV's slegs 23% van die streek se EV-inname uitgemaak het. Wanneer ons die institusionele EV-profiel van naderby bekijk, vind ons egter dat die meeste van die toename in swart EV-inskrywings, en die gepaardgaande afname in wit EV-inskrywings, by die eertydse Kaapse Technikon plaasgevind het. Swart inskrywings het kleiner proporsies van die 2003-EV-inskrywings as die totale inskrywing by Stellenbosch (4% vergeleke met 13%), UWK (32% vergeleke met 39%) en die eertydse Pentech (57% vergeleke met 62%) uitgemaak. 'n Ontleding van die kwantum en profiel van die matkulante in die Wes-Kaap (later in hierdie afdeling) verklaar in 'n mate die probleem wat universiteite veral in die Wes-Kaap in die gesig staar wanneer hulle probeer om hul swart inskrywings te verhoog.

Wat geslagsgelykheid betref, was vrouens in die Wes-Kaap as 'n geheel in die meerderheid (52%) – net minder as die nasionale totaal van 54%. Vrouens het effens minder as die helfte (49%) van die totale 2003-inskrywings by die UK uitgemaak, maar minstens 50% van die inskrywings by al die ander instansies in die Wes-Kaap. Soos hierbo aangedui, moet ook hierdie syfers m.b.t. kwalifikasievlak en studierigting uitgerafel word, ten einde toegangsgelykheid voldoende na te speur.

²⁰ Hierdie data is op HEMIS 2003 gebaseer. Meer resente (2004) data sal binnekort van die nasionale Departement van Onderwys beskikbaar wees.

Inskrywings volgens studierigting en kwalifikasievlak

'n Deurslaggewende faktor vir HO om doeltreffend tot die ontwikkeling van menslike hulpbronne by te dra, is die relevansie van die lewering in terme van die studierigtings m.b.t. die behoeftes van streekontwikkeling en die arbeidmark, veral op die gebied van skaars vaardighede. In 2003 was 38% van die W-K-inskrywings in Wetenskap, Ingenieurswese en Tegnologie (WIT), wat goed bo die nasionale gemiddeld van 26%, en die Nasionale Plan vir Hoër Onderwys (NPHO) se teiken van 30% is. Slegs 23% van die W-K-inskrywings was egter in Besigheid, goed onder die nasionale gemiddeld van 28% en die NPHO se teiken van 30%. Inskrywings in Mens- en Sosiale Wetenskappe (MSW's) het 39% beloop (25% in die breë Menswetenskappe, 8% in Onderwys, 4% in Regte en 2% in die Beeldende en Uitvoerende Kunste), wat na aan die NPHO se teiken van 40%, en benede die nasionale gemiddeld van 43% is, (wat ook die breë Menswetenskappe, Onderwys, Regte en die Beeldende en Uitvoerende kunste insluit). Die laer verhouding van studente in die Menswetenskappe in die W-K is hoofsaaklik weens 'n ooreenkomstig laer inskrywing in Onderwys (8% teenoor 15% landwyd) – 'n terrein waar die W-K 'n baie belangrike rol landwyd sou kon speel, gesien die dreigende tekort aan onderwysers. Onder die instansies was daar aan die UWK veel minder inskrywings in WIT, wat getalle sowel as verhoudings betref (19%). Die twee eertydse teknikons het proporsioneel relatief laer inskrywings in die breë menswetenskappe gehad (22% aan die Kaapse Technikon en 20% by Pentech), maar in hierdie veld het die UWK proporsioneel 'n baie hoë inskrywing gehad (61%).

Die ander sleutelaspek van HO-lewering m.b.t. die SMHO van die W-K en die behoeftes van die arbeidsmark is die kwalifikasievlak van gegradueerdes. In 2003 het die W-K 'n relatief hoë aantal en proporsie van nagraadse inskrywings gehad (ongeveer 22 000, of 26% van die totaal) wat beduidend bo die nasionale gemiddeld van 15% was. Gevolglik was 12% van alle nasionale NG inskrywings in die W-K, wat effens hoër as die 11% is wat W-K-inskrywings van die algehele nasionale inskrywings uitgemaak het. Die verhoudings van nagraadse inskrywings het egter grootliks onder die vyf instansies gevarieer, vanaf 'n besonder hoë 36% by die US, tot 28% by die UK, en 21% by die UWK en die eertydse teknikons. 'n Groot uitdaging vir die nuwe Kaapse Universiteit vir Tegnologie is dus om sy nagraadse inskrywings en lewering te verhoog. Inskrywings op die algemene akademiese baccalaureusvlak in die Wes-Kaap het 36% van die 2003-inskrywingstotaal uitgemaak (vergeleke met 43% oor die HO-stelsel heen), terwyl professionele 1ste baccalaureus-inskrywings 'n baie groter proporsie van die W-K-totaal (28%) as van die hele sistemiese inskrywing (19%) uitgemaak het. Die sterkte van die W-K se nagraadse voorsiening word in die feit weerspieël dat 20% van die nasionale meesters- en 22% van alle doktorsale inskrywings hulle in die provinsie bevind. Meer as 80% van alle doktorsale inskrywings in die Wes-Kaap is egter by die UK en Stellenbosch. Inskrywings by die eertydse teknikons het van die nasionale patrone op die nagraadse vlak verskil, deurdat die BTech-inskrywings slegs 18% van die W-K se teknikontotaal uitgemaak het, vergeleke met die veel groter 26% van alle technikon-inskrywings. Ook op die post-diplomavlak het die eertydse W-K-technikons se M en D proporsionele inskrywings (2% en <1% onderskeidelik) dié van die hele eertydse teknikonsektor geëwenaar.

Inskrywings volgens geografiese herkoms en nasionaliteit

Die voorsiening van HO-dienste aan sowel Suid-Afrikaanse as buitelandse studente van buite die provinsie verteenwoordig 'n belangrike entrepreneursgeleentheid vir W-K-instansies. Dit strook met sowel die nasionale beleid (veral die SAOG-protokol wat 'n teiken van 5% van inskrywings vir SAOG-studente bepaal) as die toenemende internasionalisering van HO wêreldwyd. In 2001 was 5 650 nie-Suid-Afrikaanse studente – die meeste uit SAOG-lande – in W-K HO'l'e ingeskrywe, wat 8% van die totale WK-inskrywings verteenwoordig. Dit was hoër as die nasionale gemiddeld van 6%.

Wat geografiese herkoms betref, was 51 500 (63%) van die totaal van 82 000 inskrywings in 2003 uit die W-K self afkomstig, met ongeveer 22 000 (25%) uit ander Suid-Afrikaanse provinsies. Die res van die 2003-inskrywings in die provinsie het óf onbekende tuisadresse gehad, of hulle was van die buiteland.

Daar was aansienlike institusionele variasie in terme van die geografiese herkoms van studente: slegs 51% van die 2003-UK-inskrywings was van die W-K, maar studente uit die provinsie het 78% van die inskrywings by die eertydse Kaapse Technikon, 69% van dié by die UWK, 60% van die Stellenbosch-inskrywing, en 59% van die eertydse Pentech uitgemaak. Nie-WK-inskrywings kom oorwegend uit drie provinsies: die Oos-Kaap (10% van alle 2003-inskrywings), Gauteng (6% van alle inskrywings by Wes-Kaapse instansies), en KwaZulu-Natal (4% van alle 2003-inskrywings by Wes-Kaapse HO-instansies in 2003). Studente uit die Oos-Kaap het 50% van alle 2003-studente uit ander S-A provinsies uitgemaak, en 'n besonder groot proporsie, 28%, van alle inskrywings by die eertydse Pentech. Studente uit Gauteng het 31% van alle inskrywings uit ander S-A provinsies uitgemaak. In 2003 het die UK die meeste van sy nie-W-K inskrywings uit Gauteng, Stellenbosch soortgelyke getalle uit Gauteng en die Oos-Kaap, en die Technikons die meeste van hul studente ook uit die Oos-Kaap gekry.

Onder die meer as 22 000 inskrywings wat W-K instansies in 2003 uit ander S-A provinsies getrek het, was die grootste proporsie (49%) vir eerste baccalaureusgrade, 23% vir nasionale sertifikate/hoër sertifikate, en relatief klein proporsies op

die nagraadse vlak ingeskrywe. Die meeste van die nie-WK studente (38% van die totaal) is vir WIT-kwalifikasies geregistreer, maar kleiner proporsies (25% en 23% onderskeidelik) is vir die Menswetenskappe geregistreer (met die uitsondering van Opvoedkunde en Regte) en vir kwalifikasies in Besigheid/Bestuur.

Graduasiespatrone en -koerse in die Hoër Onderwys

Gegradueerdes volgens geslag, studierigting en kwalifikasievlak

Terwyl inskrywingspatrone die oorkoepelende profiel van HO-voorsiening in die provinsie bied, verteenwoordig die gegradueerdes die substantiewe bydrae tot die MHOS. Ons gaan nou kortliks hierna kyk. In 2003 het die W-K se HOI'e 17 000 gegradueerdes gelewer, wat 16% van die nasionale totaal is, en wat proporsioneel hoër is as die 11% wat sy algehele inskrywings van die nasionale totaal verteenwoordig. Hiervan was 12 600 in universiteite en 4 200 in teknikons. Die verspreiding van gegradueerdes volgens ras is egter skeef. Swartes het slegs 27% van gegradueerdes in die W-K uitgemaak (en 53% van alle HO-gegradueerdes oor die stelsel heen). Swart gegradueerdes by instansies in die W-K het slegs 8% van die nasionale totaal uitgemaak (vergeleke met 6% van die totale nasionale inskrywing). Terwyl wit gegradueerdes by Stellenbosch, die UK en die eertydse Kaapse Technikon oorheers het (onderskeidelik 75%, 57% en 46% van die totale gegradueerdes vir 2003), het kleurlinggegradueerdes die grootste proporsie (49%) van alle 2003-gegradueerdes by die UWK uitgemaak. SKI-gegradueerdes (swart, kleurling en Indiër) het 66% van die nasionale totaal, en 53% van die Wes-Kaapse totaal vir 2003 uitgemaak. Die 2003 verhoudings van SKI-gegradueerdes by die UWK en die eertydse Pentech (97% en 96% onderskeidelik) was veel hoër as die nasionale proporsie, maar SKI-gegradueerdes het veel kleiner proporsies (onderskeidelik 48% en 25%) van alle 2003-gegradueerdes by die UK en Stellenbosch uitgemaak.

Vrouens het meer as die helfte (54%) van die 2003-gegradueerdes uitgemaak. Soos met inskrywings het die proporsie van vroulike gegradueerdes grootliks tussen die instansies gevarieer, vanaf 61% by die UWK tot 49% by die UK. Dit is egter belangrik om daarop te let dat die vyf W-K-instansies in 2003 byna 6 500 wit gegradueerdes gelewer het, sowel as 'n beduidende aantal Besigheid/Bestuur gegradueerdes (net minder as 4 500) en meer as 2 000 gegradueerdes in die Opvoedkunde.

Graduasiekoers volgens ras

Wat die doeltreffendheid betref waarmee gegradueerdes gelewer word, toon die data dat die graduasiekoerse²¹ van die W-K-instansies almal bokant die nasionale gemiddeld van 15% lê. In hierdie opsig het sowel die universiteite (23%) as die eertydse teknikons (20%) goed presteer. Wat ras betref, was hierdie syfers egter skeef, met die graduasiekoers van wit studente in die W-K (26%) beter as dié van swartes, kleurlinge en Indiërs (19% in elke geval). Desnieteenstaande was graduasiekoerse in elkeen van die rasse-groepe hoër as die nasionale gemiddeldes van 19% vir wit studente, 15% elk vir kleurling- en Indiërstudente, en 14% vir swart studente.

Inname in Hoër Onderwys in die Wes-Kaap

Deurslaggewend vir die welslae waarmee HO in die W-K al sy funksies vervul en doeltreffend tot die MHOS bydra, is die verbetering in die gehalte en getalle van die inname in HO vanuit die skole. Van die ongeveer 38 000 Graad 12-kandidate, is die tipiese druipeyfer 8 000 (20%). Van die ander 30 000 is die tipiese slaagsyfer sonder vrystelling 20 000 (68%), en met vrystelling 10 000 (32%).

Ontledings deur die DvO toon dat van die 30 000 wat bevoeg is om tot HO toe te tree, 'n enorme totaal van 21 000 (42% van die kandidate) dit nie doen nie, en hulle eerder tot VOO, private HO, of die arbeidsmark wend, of werkloos is. Derhalwe is daar elke jaar tipies slegs 10 000 (16%) skoolverlaters met Graad 12 wat tot HO toetree. Dit is kennelik nie genoeg om in die hoëvlak MHO-behoeftes van die provinsie te voorsien nie. Dit beteken dat die ongeveer 66 000 inskrywings in 2000 uit 15 000 eerste-toetrede voorgraadse studente (23% van totale inskrywings) bestaan het, wat uit die 10 000 skoolverlaters waarna hierbo verwys is, plus 5 000 toetreders wat nie op skool was nie, opgemaak is. Die ander 77% van inskrywings is uit voorgraadse oorplasinge (2%), nuwe nagraadse innames (8%), en voortgaande studente (67%) saamgestel. Vervolgens is die tipiese syfer uit die ongeveer 66 000 inskrywings in 2000 wat kwalifikasies verwerf het 13 500 (20%), van wie ongeveer

21 By gebrek aan gedetailleerde kohortstudies van studente deur die stelsel heen, verskaf graduasiekoerse 'n benaderde plaasvervanger om die deurvoerdooitreffendheid te meet. Dit word bereken deur die aantal gegradueerdes deur die inskrywingsgetalle in dieselfde jaar te deel. Die koers word m.b.t. die verwerwingsduur van die kwalifikasie gedifferensieer, en word beïnvloed deur die aantal nuwe inskrywings, uitsakkelinge en deurstuurkoers, d.w.s. die tyd wat dit neem om die kwalifikasie te verwerf. Let daarop dat 'n 'perfekte' graduasiekoers vir 'n 3-jaar kwalifikasie 33% sal wees, en nie 100% nie. Die Nasionale Plan verskaf mikpunte vir die verskillende kwalifikasievlakke. Dit is verkry uit oorsigte van studentekohortmodelle wat oor vyf jaar strek, waardeur tipiese graduasiekoerse in Suid-Afrikaanse instansies geïdentifiseer is. Die nuwe befondsingsraamwerk het die mikpunte van die Nasionale Plan aangepas.

10 000 (15%) tot die arbeidmark toetree, terwyl 3 500 (5%) verder studeer. Wat veral kommerwekkend is, is dat van die ander 52 500 inskrywings (80% van die totaal), slegs 65% die volgende jaar weer registreer, wat ons met ongeveer 10 000 uitsakkelinge laat (15% van die totale inskrywings in enige enkele jaar). Dit is kennelik 'n situasie wat dringende aandag verg.

Die WKOD se opsomming van die Seniorertifikaatuitslae vir 2002 – 2004 toon dat die eertydse DOO-skole in die provinsies in 2003 en 2003 minder as 300 swart matriekendossemente gelewet het, en dat al die skole in die provinsie in albei hierdie jare minder as 800 swart matriekendossemente gelewet het. In 2003 het die provinsie slegs 220 swart studente gelewet wat op die hoër vlak in wiskunde geslaag het (305 in 2004), alhoewel swart studente wat op die standaardvlak in wiskunde geslaag het, veel meer talryk was. Die relatief klein aantal swart studente wat met endossement in die Seniorertifikaat laag, en die selfs nog kleiner getalle met wiskunde in die hoër graad, verteenwoordig groot probleme vir die provinsie se universiteite m.b.t. die vermeerdering van hul swart inskrywings, veral in die syferdisiplines.

Afdeling C:

Die bou van 'n Vennootskap tussen die Provinsie en Hoër Onderwys in die streek

Die openbare hoër onderwysinstansies (HOI'e) in die Wes-Kaap glo dat die algehele welstand van die Provinsie beslissend van die bydrae van hoër onderwys tot die maatskaplike, kulturele, politieke en ekonomiese ontwikkeling van die inwoners en die streek afhanklik is. Die HOI'e in die Wes-Kaap het die Kaapse Hoër Onderwyskonsortium (KHOK) gevorm om 'n samewerkende benadering tot beplanning te fasiliteer. In 2000 het die leiers van ons HO-instansies 'n openbare ooreenkoms onderteken waarin hulle hul instansies daartoe verbind het om hulle as 'n belangrike ontwikkelingshulpbron in die streek aan die openbare welsyn te wy, en om die spelreëls daar te stel waarvolgens hulle uitvoering kan gee aan hierdie verbintenis om saam te werk. Daar is talle voorbeelde van hoedat die HOI'e navorsingsprojekte aangelê, bestaande akademiese programme hersien, en nuwe programme ingevoer het om op veranderende behoeftes in die omgewing te reël. Die HOI'e het ten einde studente in staat te stel om die vaardighede en kennis te verwerf wat hulle nodig sal hê om 'n bydrae tot maatskaplike en ekonomiese ontwikkeling te maak.

Gesien die erfenis van die verlede het HO en regering, met inbegrip van provinsiale regering, weinig of geen geskiedenis van strategiese samewerking ter wille van ontwikkeling op instansie- of streeksvlak nie. Soos dinge nou staan, is HO 'n nasionale bevoegdheid, en tradisioneel was HOI'e geneig om hulself as nasionale eerder as streeksinstansies te sien. Die tyd het egter aangebreek dat HOI'e, deur die KHOK, vennootskappe met plaaslike en provinsiale regering in belang van ontwikkeling in die streek moet bou.

Wat in HO as 'akademiese beplanning' genoem word, behoort die streek as 'n geheel te baat. Die uitdaging vorentoe sal wees om te poog om die grootte-en-vorm-beleidsrigtings van HO, sowel as institusionele program- en kwalifikasiekombinasies, met die Provinsie se "Raamwerk-ooreenkoms vir Groei en Ontwikkeling en Sosiale Dialoog" in lyn te bring.

In praktiese terme sal dit beteken dat ons weer na ons beplanningsroosters sal moet verwys ten einde vas te stel watter inisiatiewe vir akademiese samewerkingsprogramme strategies belangrik vir groei en ontwikkeling is. Met ander woorde: ons toekomstige beplanning behoort nie slegs ter wille van doeltreffendheid en doelmatigheid te wees nie, maar soos ervaring elders in die wêreld aantoon, behoort dit deur oorwegings van 'betrokkenheid' of 'deelname' tot die groei- en ontwikkelingsbehoefte van die streek en verder aangedryf te word. 'n Soortgelyke oefening kan m.b.t. navorsingsprioriteite onderneem word.

Soos die Vereniging van Statebonduniversiteite dit onlangs in 'n raadgewende dokument getiteld Engagement as a Core Value for the University gestel het, maak vandag se wêreld in toenemende mate vir kennis, welvaart, gesondheid en beleidsdenke op universiteite staat, en word daar dus van hulle verwag om ontwikkelingsenjins te word ... betrokkeheid definieer die hele oriëntering en toon van 'n universiteit se beleid en praktyk.

Die OESO het onlangs met 'n projek begin om HOI'e te help om hul rolle in streekontwikkeling te evalueer. Die dokument betoog dat hoër onderwys- en navorsingsinstansies 'n hoofrol in die ekonomie van globaliserende kennis te speel het. Hulle word nou gesien as deurslaggewende bronne van kennis, saadbeddings vir innovering en enjins vir groei, wat groot bydraes tot die ekonomiese, maatskaplike en kulturele ontwikkeling van hul samelewings maak. Een benadering wat in die meeste OESO-lande gevolg word, is om die streeksrol en -bydrae van die HOI'e te versterk, gebaseer op noue samewerking en vennootskappe met verskeie streeksdeelnemers.

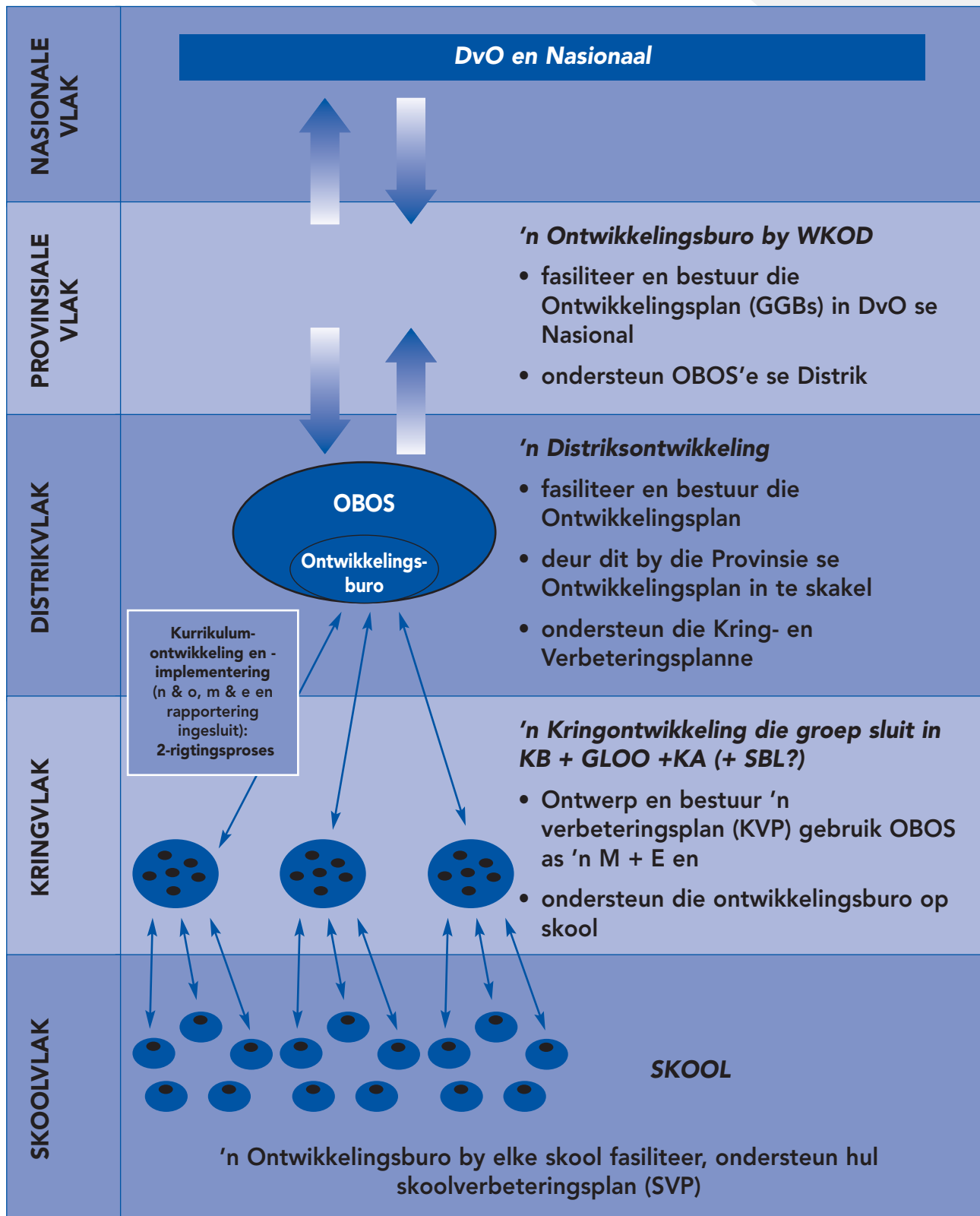
22 Sien OESO/IMHE webwerf vir besonderhede <www.oecd.org/edu/higher>

KHOK-instansies is tot vennootskappe met die provinsiale regering verbind om onderling-ondersteunde prioriteite te stel, en oplossings vir gemeenskaplike probleme te vind. Die KHOK-direkteure het institusionele beplanners gevra om 'n raamwerk en model te ontwikkel om onderwysprioriteite in die konteks van streeksbehoefte daar te stel. Ons het onlangs met gereelde vergaderings met die WKOD begin, met die spesifieke doel om saam oor skole, VOO-kolleges en onderwysersopleiding te beplan, en ons sien daarna uit om ons betrokkenheid breër uit te brei om ook ander provinsiale departemente en die PLB in te sluit.

KHOK-sekretariaat

Bylae E

Die Institutionaliseer van Ontwikkelingspraktyk en -Kultuur: Kanale tussen Skole, Kringe en OBOS'e: 'n Meganisme

5-Jaar Ontwikkelingsplan vir Programlewering

Beleidsontwikkeling uitgesluit

